

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΣΧΟΛΗ : ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ: ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

**ΠΜΣ: ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ-ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ
ΕΠΙΣΤΗΜΗ**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ «CAPITAL CONTROLS» ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΤΩΝ
ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΣΤΗΝ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ**

Μαρία Βοντίτσου (ΑΜ 8)

Επιβλέπων : Δρ. Ευάγγελος Χύτης

Επίκουρος Καθηγητής

Πρέβεζα, Οκτώβριος 2017

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ:
ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ-ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ «CAPITALCONTROLS» ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ
ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΣΤΗΝ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ**

Μαρία Βοντίτσου (Α.Μ. 8)

Επιβλέπων: Δρ. Ευάγγελος Χύτης

Επίκουρος Καθηγητής

Πρέβεζα, Οκτώβριος 2017

**THE EFFECT OF CAPITAL CONTROLS AND THE USE OF
CASHLESS PAYMENTS SYSTEMS ON THE ECONOMIC
ACTIVITY AND TAX REVENUES**

Εγκρίθηκε από τριμελή εξεταστική επιτροπή

Τόπος, Ημερομηνία

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Ευάγγελος Χύτης, Επίκουρος Καθηγητής

Υπογραφή

2. Όνομα Επίθετο, τίτλος, βαθμίδα

Υπογραφή

3. Χαρίλαος Ναξάκης Καθηγητής

Υπογραφή

Ο Διευθυντής του Π.Μ.Σ.

Χαρίλαος Ναξάκης ,Καθηγητής

Μαρία Βοντίτσου, 2017

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. Allrightsreserved.

Δήλωση μη λογοκλοπής

Δηλώνω υπεύθυνα και γνωρίζοντας τις κυρώσεις του Ν. 2121/1993 περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας ότι η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία είναι εξ ολοκλήρου αποτέλεσμα δικής μου ερευνητικής εργασίας, δεν αποτελεί προϊόν αντιγραφής ούτε προέρχεται από ανάθεση σε τρίτους. Όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν (κάθε είδους, μορφής και προέλευσης) για τη συγγραφή της περιλαμβάνονται στη βιβλιογραφία.

Μαρία Βοντίτσου

Υπογραφή

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ευχαριστίες	Σελ: vi
Περίληψη	Σελ: vii
Abstract	Σελ: viii
Κατάλογος Πινάκων	Σελ: ix
Πίνακας Συντομογραφιών	Σελ: x
Εισαγωγή	Σελ: xi
Κεφάλαιο 1^ο: Οι Έλεγχοι Κεφαλαίων	Σελ: 1
1.1 Εννοιολογική Προσέγγιση	Σελ: 1
1.2 Τα Είδη των Κεφαλαιακών Ελέγχων	Σελ: 3
1.3 Ιστορική Αναδρομή	Σελ: 5
1.3.1 Γενικά	Σελ: 5
1.3.2 Οι Κεφαλαιακοί Έλεγχοι σε Παγκόσμιο Επίπεδο	Σελ: 6
1.4 Θετικά & Αδύνατα Στοιχεία των Κεφαλαιακών Ελέγχων	Σελ: 13
1.5 Οι Έλεγχοι Κεφαλαίων στην Ε.Ε. & στην Ε.Ζ.Ε.Σ.	Σελ: 16
Κεφάλαιο 2^ο: Έλεγχοι Κεφαλαίων – Η Περίπτωση της Ελλάδος	Σελ: 17
2.1 Το Χρονικό της Επιβολής	Σελ: 17
2.2 Οι Φάσεις της Επιβολής των Ελέγχων	Σελ: 20
Κεφάλαιο 3^ο: Οι Επιπτώσεις των Κεφαλαιακών Ελέγχων στην	
Οικονομική Δραστηριότητα	Σελ: 40
3.1 Εισαγωγή	Σελ: 40
3.2 Η Συμβολή του Τουρισμού & του Εμπορίου στη Διατήρηση της	
Οικονομικής Δραστηριότητας	Σελ: 43
3.3 Επιδείνωση Δεικτών Οικονομικής Δραστηριότητας	Σελ: 48
3.4 Προληπτική Δράση από την Επιβολή Κεφαλαιακών Ελέγχων	Σελ: 50
3.5 Η Αντοχή της Ελληνικής Οικονομίας	Σελ: 51
3.6 Η Οικονομική Απόδοση	Σελ: 53
3.7 Οικονομική Δραστηριότητα: Ανθεκτικότητα & Κατανάλωση – Μείωση	Σελ: 54

3.8 Η Παραοικονομία στην Ελλάδα	Σελ: 58
3.9 Κεφαλαιακοί Έλεγχοι & Συναλλακτικές Συνήθειες	Σελ: 58
3.10 Πληρωμές Χωρίς Μετρητά & Α.Ε.Π.	Σελ: 60
3.10.1 Φορολογικά Έσοδα	Σελ: 60
3.10.2 Διαμόρφωση Πολιτικής	Σελ: 61
3.11 Ηλεκτρονικές Πληρωμές & Α.Ε.Π.	Σελ: 61
Κεφάλαιο 4^ο: Κεφαλαιακοί Έλεγχοι: Ηλεκτρονικές Συναλλαγές &	
Διεύρυνση της Φορολογικής Βάσης	Σελ: 64
4.1 Εισαγωγή	Σελ: 64
4.2 Συστήματα Ηλεκτρονικών Πληρωμών	Σελ: 69
4.2.1 Η Χρήση Ηλεκτρονικών Μέσων Πληρωμών	Σελ: 69
4.2.2 Η Οικονομική Απόδοση	Σελ: 74
4.3 Η Φορολογική Βάση	Σελ: 75
4.3.1 Οι Συναλλακτικές Συνήθειες	Σελ: 75
4.3.2 Πωλήσεις & Κέρδη Επιχειρήσεων Από Ηλεκτρονικές Συναλλαγές	Σελ: 76
4.4 Φοροδιαφυγή – Φοροαποφυγή	Σελ: 77
4.4.1 Σκιώδης Οικονομική Δραστηριότητα	Σελ: 77
4.4.2 Η Αντιμετώπιση της Φοροδιαφυγής – Φοροαποφυγής	Σελ: 78
4.4.3 Μέτρα Περιορισμού της Φοροδιαφυγής	Σελ: 80
Σύνοψη & Συμπεράσματα	Σελ: 83
Βιβλιογραφία	Σελ: 85

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την εκπόνηση αυτής της εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέπων καθηγητή μου, κ. Ευάγγελο Χύτη για την πολύτιμη βοήθειά του και άριστη συνεργασία που είχαμε.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας γίνεται ιστορική αναδρομή των κεφαλαιακών ελέγχων σε παγκόσμιο επίπεδο και αναλύεται το θεωρητικό υπόβαθρο της αναγκαιότητας επιβολής και των συνεπειών τους. Πέραν αυτών, επίσης, ως προς τη διεθνή εφαρμογή των ελέγχων κεφαλαίων, γίνεται αναφορά και στα αδύνατα σημεία που τους χαρακτηρίζουν, ενώ η μελέτη ως προς το διεθνές περιβάλλον ολοκληρώνεται με την αποτύπωση των κεφαλαιακών ελέγχων, όπως αυτοί εφαρμόστηκαν τόσο στην Ε.Ε., όσο και στην Ε.Ζ.Ε.Σ.

Στην περίπτωση της Ελλάδος αρχικά διεξάγεται μια εκτενής αναφορά στο χρονικό της επιβολής των ελέγχων, καθώς επίσης και στις φάσεις διάκρισής τους, έως ότου τελικά αυτοί επιβληθούν. Παρουσιάζονται και αναλύονται οι ιδιαιτερότητες και οι επιπτώσεις της εφαρμογής των ελέγχων στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, στις συναλλακτικές συνήθειες επιχειρήσεων και νοικοκυριών, στην αγορά εργασίας και στα φορολογικά έσοδα και γενικά, στην οικονομική δραστηριότητα και στα δημόσια οικονομικά. Αναφορά γίνεται επίσης και στα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα που επέφεραν οι κεφαλαιακοί έλεγχοι στη χώρα, παράλληλα με τις όποιες μεταβολές συντελέστηκαν.

Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στην αναπόφευκτη αύξηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών και τη συμβολή τους στην προσπάθεια των κυβερνήσεων για περιορισμό της σκιώδους οικονομίας, μέσα από την ευρεία τους χρήση και καθιέρωση, συντελώντας αποφασιστικά στη σταδιακή κατάργηση των μετρητών. Αντικείμενο μελέτης επίσης στην παρούσα εργασία αποτελεί και ο τρόπος με τον οποίο οι κεφαλαιακοί έλεγχοι συνετέλεσαν στη διεύρυνση της φορολογικής βάσης της χώρας, περιορίζοντας τη σκιώδη οικονομία, αλλάζοντας τις συναλλακτικές συνήθειες, καταπολεμώντας τη φοροδιαφυγή – φοροαποφυγή και βελτιώνοντας την οικονομική απόδοση. Η εργασία ολοκληρώνεται με το τμήμα εκείνο που περιλαμβάνει τα τελικά συμπεράσματα και της σύνοψης ολόκληρου του πονήματος.

Λέξεις – Κλειδιά: Ελλάδα, Κεφαλαιακοί Έλεγχοι, Οικονομική Δραστηριότητα, Ηλεκτρονικές Συναλλαγές, Φορολογική Βάση

ABSTRACT

In the context of this analysis, a review of the capital controls is presented at a global level and the theoretical background of the need for enforcement and its consequences is analyzed. In addition to the international application of capital controls, reference is also made to their weaknesses, while the study of the international environment concludes with the depiction of capital controls as they have been applied both in the EU, as well as in EZES.

In the case of Greece, an extensive report is initially carried out on the timing of controls, as well as on the phases of their discovery, until they are eventually enforced. The peculiarities and implications of applying controls to the financial system, business habits of businesses and households, the labor market and tax revenues and, in general, economic activity and public finances, are presented and analyzed. Reference is also made to the advantages and disadvantages caused by capital controls in the country, along with any changes that have taken place.

Particular reference is made to the inevitable increase in electronic transactions and their contribution to governments' efforts to curb the shadow economy through their widespread use and establishment, making a decisive contribution to the phasing out of cash. This study also focuses on how capital controls helped to broaden the country's tax base, reducing the shadow economy, changing trading habits, combating tax evasion - tax evasion and improving economic performance. The work is completed with the section that includes the final conclusions and the summary of the whole piece.

Key – Words: Greece, Capital Controls, Economic Activity, Electronic Transactions, Tax Base

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας Νο 1. Νομοθετήματα Κεφαλαιακών Περιορισμών (capital control)	Σελ: 37
Πίνακας Νο 2. Η Οπτική της Ανάπτυξης στην Ελλάδα	Σελ: 63

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

Α.Ε.Π.	ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΙΟΝ
Φ.Π.Α	ΦΟΡΟΣ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗΣ ΑΞΙΑΣ
Κ.Φ.Δ.	ΚΩΔΙΚΑΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ
Δ.Τ.Κ.	ΔΕΙΚΤΗΣ ΤΙΜΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ
Φ.Ε.Κ	ΦΥΛΛΟ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ
Ε.Τ.Ε.	ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
Π.Ν.Π.	ΠΡΑΞΗ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ
Ε.Κ.Τ.	ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
Δ.Ν.Τ.	ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
Ε.Εν.	ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
Ε.Επ.	ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
Ε.Ζ.Ε.Σ	ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΖΩΝΗ ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ
Ε.Ε.Τ.Σ	ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΓΚΡΙΣΗΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ
Ε.Μ.Σ.	ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ
Ο.Α.Ε.Δ.	ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ
ΑμεΑ	ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ
Ε.Λ.Α	EMERGENCY LIQUIDITY ASSISTANCE
Α.Τ.Μ.	ΑΥΤΟΜΑΤΕD TELLER MACHINE
P.O.S.	POINT OF SALE
F.T.	FININCIAL TIME
Η.Π.Α.	ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του Τμήματος Λογιστικής- Χρηματοοικονομικής του ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ με τίτλο “Λογιστική - Χρηματοοικονομική και Διοικητική Επιστήμη”.

Οι κεφαλαιακοί έλεγχοι ή αλλιώς κεφαλαιακοί περιορισμοί «capital controls» αποτελούν ένα εργαλείο το οποίο χρησιμοποιούν κυρίως οι Κεντρικές Τράπεζες ασκώντας νομισματική πολιτική με σκοπό την προστασία των χρηματοπιστωτικών τους συστημάτων από ποικίλους κινδύνους. (π.χ. κατάρρευση χρηματοπιστωτικού συστήματος).

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διεξαχθεί μια γενικότερη θεωρητική προσέγγιση αναφορικά με την επιβολή των Κεφαλαιακών Ελέγχων «capital controls», με ειδικότερη μνεία στην περίπτωση της Ελλάδος. Σε αυτό το σκέλος μελετώνται οι επιδράσεις της επιβολής των Κεφαλαιακών Ελέγχων στην οικονομική δραστηριότητα και στα δημοσιονομικά μεγέθη της χώρας, ως συνέπεια της αύξησης της χρήσης των ηλεκτρονικών συναλλαγών, καθώς επίσης και του πλαστικού χρήματος.

Το πρώτο κεφάλαιο της μελέτης περιλαμβάνει το θεωρητικό πλαίσιο που αναφέρεται στους κεφαλαιακούς ελέγχους και στην αναγκαιότητα της επιβολής τους. Διεξάγεται μια εννοιολογική προσέγγιση ως προς το περιεχόμενο και τη φύση των κεφαλαιακών ελέγχων, ενώ παράλληλα παρατίθενται και τα είδη στα οποία διακρίνονται αυτοί. Κρίθηκε απαραίτητη η παράθεση μιας ιστορικής αναδρομής αναφορικά με την επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά και σε επίπεδο Ε.Ε. – Ε.Ζ.Ε.Σ., προκειμένου να καταστεί όσο το δυνατόν περισσότερο κατανοητή η εξέλιξη της μορφής τους μέσα στο χρόνο. Τέλος, στο υπόψιν κεφάλαιο αναλύονται και τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των κεφαλαιακών ελέγχων, που χαρακτηρίζουν το εργαλείο αυτό της άσκησης δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής.

Η Ελλάδα, αποτελεί ξεχωριστό αντικείμενο έρευνας και μελέτης στην παρούσα εργασία και για το λόγο αυτό, τα επόμενα τρία (3) κεφάλαια αναφέρονται διεξοδικά και εμπεριστατωμένα στην περίπτωση της χώρας και στις επιδράσεις που άσκησαν οι κεφαλαιακοί έλεγχοι σε αυτή. Ειδικότερα, το δεύτερο κεφάλαιο περιλαμβάνει εξ ολοκλήρου μια αναδρομή σε όλα εκείνα τα γεγονότα που οδήγησαν στην επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων στην Ελλάδα, διακρίνοντας αυτά σε τέσσερις (4) διαφορετικές χρονολογικά φάσεις.

Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στις επιπτώσεις που επέφεραν οι κεφαλαιακοί έλεγχοι στην Ελλάδα και κυρίως στην άσκηση οικονομικής δραστηριότητας σε αυτή. Ως προς την

οικονομική δραστηριότητα και το πως και σε τι βαθμό αυτή επηρεάστηκε, εξετάζεται ο τομέας του τουρισμού και του εμπορίου, δυο (2) εκ των σημαντικότερων κλάδων και πυλώνων της ελληνικής οικονομίας. Η οικονομική δραστηριότητα στη χώρα, από το 2015 και έπειτα επιδεινώθηκε σε κάποιο βαθμό, γεγονός που αποτυπώνεται και στους αντίστοιχους δείκτες, παρά τα όσα μέτρα λήφθηκαν για την πρόληψη των κινδύνων από την επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων. Στο υπόψιν κεφάλαιο επίσης εξετάζεται η ανθεκτικότητα που επέδειξε η ελληνική οικονομία, την περίοδο των κεφαλαιακών ελέγχων, με ειδική αναφορά στις συναλλακτικές συνήθειες και στην κατανάλωση των πολιτών.

Οι συναλλακτικές συνήθειες αφορούν τους τρόπους με τους οποίους διενεργούσαν και μετέπειτα άρχισαν να διενεργούν τις συναλλαγές τους, εντατικοποιώντας τη χρήση των ηλεκτρονικών πληρωμών, για ένα μεγάλο πλήθος συναλλαγών που αφορούν, είτε τις αγορές καταναλωτικών και βιομηχανικών αγαθών, είτε την εξόφληση υποχρεώσεων προς δημόσιους φορείς και άλλους κοινωφελείς οργανισμούς. Τέλος, το κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει και μια ενδελεχή ανάλυση που αφορά την παραοικονομία στην Ελλάδα και το πως αυτή επηρεάζει, τόσο το Α.Ε.Π. της όσο και τις συναλλαγές πολιτών και επιχειρήσεων.

Προχωρώντας στο τέταρτο κεφάλαιο της εργασίας, μελετάται η σχέση που υπάρχει και διαμορφώνεται ανάμεσα στους κεφαλαιακούς ελέγχους και στη βάση των ατόμων – επιχειρήσεων επί της οποίας πλέον γίνεται η φορολόγηση των εισοδημάτων. Επίσης, το παρόν κεφάλαιο αναλύει και τη σημαντική μεταβλητή των ηλεκτρονικών συναλλαγών σε σχέση με τους ελέγχους αυτούς, με τη χρήση τους να αυξάνεται θεαματικά από τα μέσα του 2015 και έπειτα, αυξάνοντας παράλληλα και την απόδοση της οικονομίας. Αναφορικά με την εξέταση της φορολογικής βάσης, σε αυτή μελετάται η μεταβολή που επήλθε στις συναλλακτικές συνήθειες πολιτών και επιχειρήσεων, καθώς επίσης και το πως επηρεάστηκε το μέγεθος των πωλήσεων και των κερδών μετά την επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων. Στο τέταρτο αυτό κεφάλαιο της εργασίας επίσης, υπάρχει και μια εκτενής ανάλυση σχετικά με τα φαινόμενα της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής στην Ελλάδα, τα οποία και επιτείνουν την ευρεία λειτουργία σκιώδους οικονομικής δραστηριότητας. Περιγράφονται τρόποι πάταξης της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής και παράλληλα προτείνονται μέτρα καταπολέμησης των φαινομένων αυτών.

Η εργασία ολοκληρώνεται, με τα τελικά συμπεράσματα και τη διατύπωση προτάσεων, που μπορούν να συνδράμουν στη συνέχιση της έρευνας επί του θέματος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

1.1 ΕΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Προκειμένου να ξεκινήσουμε πρέπει να δώσουμε έναν ορισμό της έννοιας των κεφαλαιακών ελέγχων («capital controls»). Ένας γενικός ορισμός της έννοιας των κεφαλαιακών ελέγχων θα μπορούσε να αποδοθεί όπως παρακάτω:

«Οι κεφαλαιακοί έλεγχοι ή κεφαλαιακοί περιορισμοί (capital controls) είναι ένα οικονομικό μέτρο που λαμβάνει η κυβέρνηση ή Κεντρική Τράπεζα μιας χώρας, με σκοπό να περιορίσει τις εισροές και εκροές κεφαλαίων, από και προς την εγχώρια οικονομία, όπως αυτές καταγράφονται στους Εθνικούς Λογαριασμούς της Χώρας».¹

Επίσης,

«Οι κεφαλαιακοί έλεγχοι ως μέτρο εφαρμογής μιας κυβερνητικής πολιτικής μπορούν να περιορίσουν τη δυνατότητα των κατοίκων μιας χώρας στην απόκτηση ξένων περιουσιακών στοιχείων (εκροή εγχώριων κεφαλαίων) και/ή να περιορίσουν τη δυνατότητα των αλλοδαπών για την αγορά εγχώριων περιουσιακών στοιχείων (εισροή ξένων κεφαλαίων).²

Ένας ορισμός που θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε ακόμη συμπεριλαμβάνει τα εξής:

«Οι κεφαλαιακοί έλεγχοι / κεφαλαιακοί περιορισμοί είναι μέτρα που βασίζονται όπως για παράδειγμα στους φόρους συναλλαγών, ή άλλα όρια, οι απόλυτες απαγορεύσεις που θέτει η κυβέρνηση μιας χώρας προκειμένου να ρυθμίσει τις αγορές κεφαλαίων από και προς τους λογαριασμούς κεφαλαίων της»³

Στην πραγματικότητα, η επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων (capital controls) σημαίνει ότι οι πολίτες και οι επιχειρήσεις δεν έχουν τη δυνατότητα της ελεύθερης διακίνησης των χρημάτων τους. Αυτό συμβαίνει σε έκτακτες περιπτώσεις κατά τις οποίες υπάρχει κίνδυνος κατάρρευσης του τραπεζικού συστήματος, και ως εκ τούτου, κατάρρευσης της οικονομίας ενός κράτους. Η απόφαση για την επιβολή των περιορισμών στη διακίνηση των κεφαλαίων ανήκει στο Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (εφόσον ανήκει στη ζώνη του ευρώ και

στο ευρώ – σύστημα) και εφόσον υπάρχει συναίνεση από τον Υπουργό Οικονομικών και δοθεί έγκριση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή».⁴

Βιβλιογραφικές παραπομπές:

1. Capital controls: Διαθέσιμο στη σελίδα https://www.euretiro.com/elegxoi_kefalaion_capital_controls
2. Capital controls: Διαθέσιμο στη σελίδα https://www.euretiro.com/elegxoi_kefalaion_capital_controls
3. Fischer, Stanley (1997). "Capital Account Liberalization and the Role of the IMF". International Monetary Fund. Retrieved 2 April 2014.
4. Capitalcontrols (2017,21February). Ανακτήθηκε 21 Φεβρουαρίου 2017 από : https://en.wikipedia.org/wiki/capital_control

1.2 ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΕΛΕΓΧΩΝ

Σαν είδη των κεφαλαιακών ελέγχων θα μπορούσαν να αναφερθούν πολλά. Πιο συγκεκριμένα, μπορούν να υιοθετηθούν οι παρακάτω απόψεις:

«Τα μέτρα των κεφαλαιακών ελέγχων μπορούν να εφαρμοστούν είτε στο σύνολο της οικονομίας, είτε σε συγκεκριμένους τομείς (π.χ. στο χρηματοπιστωτικό τομέα), είτε για συγκεκριμένους κλάδους (π.χ. στρατηγικής σημασίας βιομηχανίες). Μπορούν επίσης να εφαρμόζονται είτε στο σύνολο των διακινούμενων κεφαλαίων, είτε να διαφοροποιηθούν ανά είδος (δάνεια / επενδύσεις / ίδια κεφάλαια) ή τη διάρκεια της ροής (άμεσες ροές / βραχυπρόθεσμες / μεσοπρόθεσμες / μακροπρόθεσμες). Οι κεφαλαιακοί έλεγχοι μπορούν να επηρεάσουν σε μεγάλο βαθμό τις οικονομικές δραστηριότητες μιας χώρας και αφορούν διάφορες κατηγορίες περιουσιακών στοιχείων όπως τις μετοχές, τα ομόλογα, τις συναλλαγές σε συνάλλαγμα, τους δασμούς των εισαγόμενων προϊόντων και το ύψος των εξαγωγών».¹

Επιπλέον:

«Είδη κεφαλαιακών ελέγχων περιλαμβάνουν συναλλαγματικούς ελέγχους που εμποδίζουν ή περιορίζουν την αγορά και πώληση του εθνικού νομίσματος με το επιτόκιο της αγοράς».²

Ακόμη:

«Ορισμένα από τα είδη κεφαλαιακών ελέγχων /ή κεφαλαιακών περιορισμών (capital controls) μπορεί να είναι:

- Αυξημένοι φόροι επί των συναλλαγών (transaction taxes)
- Όρια αναλήψεων στα ΑΤΜ
- Περιορισμένη πρόσβαση στους τραπεζικούς λογαριασμούς ιδιωτών και επιχειρήσεων
- Έλεγχος του ύψους εξαγωγών και εισαγωγών
- Οι προθεσμιακές καταθέσεις διαρκούν υποχρεωτικά μέχρι την ημερομηνία λήξης τους και δεν μπορούν να σπάσουν νωρίτερα (απαγόρευση πρόωρων αναλήψεων). Ο περιορισμός αυτός μπορεί να αρθεί πιο νωρίς από τους άλλους περιορισμούς.
- Οι επιταγές πάνω από ένα συγκεκριμένο χρηματικό ποσό δεν εξαργυρώνονται, αλλά πιστώνονται σε τραπεζικό λογαριασμό με κατάθεση της επιταγής, ενώ οι καταθέσεις τραπεζικών επιταγών επιτρέπονται

- Οι μεταφορές κεφαλαίων εκτός χώρας περιορίζονται ή απαγορεύονται
- Περιορισμένη χρήση πιστωτικών/χρεωστικών καρτών εντός της χώρας και όριο στις συναλλαγές εκτός χώρας
- Έλεγχος των συναλλαγματικών ισοτιμιών (περιορισμός της αγοράς και της πώλησης του εθνικού νομίσματος με βάση το επιτόκιο της αγοράς, επιτόκιο αναφοράς).
- Θέσπιση ανώτατων ορίων στη διεθνή πώληση ή αγορά διαφόρων χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων.

Παράδειγμα:

«Η Ισλανδία μετά το 2008 επέβαλλε ελέγχους στη διακίνηση κεφαλαίων εκτός χώρας, γεγονός που οδήγησε στον περιορισμό των ξένων επενδύσεων προς τη χώρα, καθώς ενδεχόμενα εταιρικά κέρδη θα έπρεπε υποχρεωτικά να παραμείνουν εκεί.»³

Βιβλιογραφικές παραπομπές:

Πηγές από το Διαδίκτυο,

1. Capitalcontrols: Διαθέσιμο στη σελίδα: https://www.euretario.com/elegxoi_kefalaion_capital_controls
  2. Jonathan D. Ostry, Atish R. Ghosh, Karl Habermeier, Marcos Chamon, Mahvash S. Qureshi, and Dennis B.S. Reinhardt (2010-02-19). "Capital Inflows: The Role of Controls." Staff Position Note 10/04. International Monetary Fund
  3. The Economist (February 2010), "The IMF changes its mind on controls on capital inflows."
- Capitalcontrols: Διαθέσιμο στη σελίδα: https://www.euretario.com/elegxoi_kefalaion_capital_controls

1.3 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

1.3.1 ΓΕΝΙΚΑ

Σύμφωνα με τη, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τα εξής ως ιστορική αναφορά για τους κεφαλαιακούς ελέγχους (capital controls):

«Οι έλεγχοι στην κίνηση κεφαλαίων / ή οι κεφαλαιακοί περιορισμοί (capital controls) ήταν αναπόσπαστο μέρος του συστήματος BrettonWoods, που προέκυψε μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και διήρκησε μέχρι τις αρχές του 1970. Η περίοδος αυτή ήταν η πρώτη φορά που οι κεφαλαιακοί έλεγχοι είχαν εγκριθεί από την τάση που επικρατούσε στα οικονομικά. Στη δεκαετία του 1970, οι οικονομολόγοι της ελεύθερης αγοράς κατάφεραν να πείσουν τους συναδέλφους τους ότι οι κεφαλαιακοί έλεγχοι ήταν κυρίως επιβλαβείς. Οι Η.Π.Α., άλλες δυτικές κυβερνήσεις, οι πολυμερείς χρηματοδοτικοί οργανισμοί όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (Δ.Ν.Τ.) και η Παγκόσμια Τράπεζα άρχισαν να παίρνουν μια όλο και πιο επικριτική στάση για τους κεφαλαιακούς ελέγχους και έπεισαν πολλές χώρες να τους εγκαταλείψουν για να διευκολυνθεί η οικονομική παγκοσμιοποίηση.

Η κρίση χρέους της Λατινικής Αμερικής στις αρχές της δεκαετίας του 1980, η Ανατολική Ασιατική οικονομική κρίση στα τέλη της δεκαετίας του 1990, η κρίση του νομίσματος της Ρωσίας (ρούβλι) του 1998-1999 και η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008, ωστόσο, ανέδειξε τους κινδύνους που συνδέονται με τη μεταβλητότητα των κεφαλαιακών ροών, οδήγησε πολλές χώρες, ακόμη και εκείνες με σχετικά ανοιχτούς κεφαλαιακούς λογαριασμούς, να κάνουν χρήση των κεφαλαιακών ελέγχων, παράλληλα με τη μακροοικονομική πολιτική ως μέσο για να αποσβέσουν τις επιπτώσεις των ευμετάβλητων ροών των οικονομιών τους.

Στον απόηχο της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, καθώς οι εισροές κεφαλαίων ανήλθαν σε αναδυόμενες οικονομίες της αγοράς, μια ομάδα οικονομολόγων του Δ.Ν.Τ. επεσήμανε τα στοιχεία μιας σειράς εργαλείων πολιτικής για τη διαχείριση των κινδύνων της μακροοικονομικής και χρηματοπιστωτικής σταθερότητας που σχετίζονται με τη μεταβλητότητα της ροής κεφαλαίων. Η προτεινόμενη εργαλειοθήκη επέτρεψε ένα ρόλο για τους κεφαλαιακούς ελέγχους. Οι διάφορες μελέτες εστιάζουν τις ανησυχίες της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας που απορρέουν από τη μεταβλητότητα της ροής κεφαλαίων, ενώ δεν εκπροσωπούν την επίσημη άποψη του Δ.Ν.Τ., ήταν ωστόσο να επηρεάσουν τη διαμόρφωση της συζήτησης μεταξύ των φορέων της διεθνής κοινότητας

για τη χάραξη πολιτικής και τελικά στην επίτευξη μετατόπισης της θεσμικής θέσης του Δ.Ν.Τ.

Με την αύξηση της χρήσης των κεφαλαιακών ελέγχων κατά τα τελευταία έτη, το Δ.Ν.Τ. έχει μετακινηθεί στη θέση να απεμπλακούν από τη χρήση των κεφαλαιακών ελέγχων, παράλληλα με τη χρήση της μακροοικονομικής πολιτικής για την αντιμετώπιση της αστάθειας των ροών κεφαλαίου.

Η διαδεδομένη χρήση των ελέγχων στη κίνηση κεφαλαίων, ωστόσο, εγείρει μια σειρά από πολυμερή θέματα συντονισμού, όπως διατύπωσε για παράδειγμα η G-20, απηχώντας τις ανησυχίες που εκφράστηκαν από τον John Maynard Keynes και Harry Dexter White, εδώ και πάνω από έξι δεκαετίες»¹

1.3.2 ΟΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Σε αυτή την ενότητα επιχειρείται μια μικρή συνοπτική ιστορική αναφορά, για την καθιέρωση των κεφαλαιακών ελέγχων σε παγκόσμιο επίπεδο. Τα στοιχεία της ιστορικής αναφοράς προέρχονται από διαδικτυακές πηγές και σύμφωνα με αυτές, μπορούμε να διαχωρίσουμε την ιστορική αναφορά, στις κάτωθι περιόδους:

A. ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟΝ Α΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

Πριν από το 19^ο αιώνα, υπήρχε γενικά μια μικρή ανάγκη για κεφαλαιακούς ελέγχους εξαιτίας των χαμηλών επιπέδων του διεθνούς εμπορίου και της οικονομικής ολοκλήρωσης. Στην πρώτη εποχή της παγκοσμιοποίησης, η οποία γενικά χρονολογείται από το 1870 – 1914, οι κεφαλαιακοί έλεγχοι παρέμειναν σε μεγάλο βαθμό απόντες.

B. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ Α΄ ΕΩΣ ΤΟ Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ (1914 – 1945)

Εξαιρετικά, περιοριστική ήταν η κίνηση των κεφαλαιακών ελέγχων που εισήχθησαν με το ξέσπασμα του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου. Στη δεκαετία του 1920 ήταν γενικά χαλαροί, στο να ενισχυθεί και πάλι στον απόηχο του 1929, η Μεγάλη Σύγκρουση. Αυτό ήταν περισσότερο μια ad hoc αντιμετώπιση δυνητικά των καταστροφικών ροών, πολύ περισσότερο να βασίζεται στην αλλαγή της κανονιστικής οικονομικής θεωρίας. Ο οικονομικός ιστορικός Barry Eichengreen, είχε υπονοήσει ότι η χρήση των ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων κορυφώθηκε κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου, αλλά η γενικότερη άποψη είναι ότι η πιο ευρεία εφαρμογή συνέβη μετά το Bretton Woods. Ένα παράδειγμα κεφαλαιακού ελέγχου, ήταν κατά το μεσοπόλεμο η υψηλή φορολογία που

εισήχθη το 1931 από τον καγκελάριο Brüning. Ο φόρος που επιβλήθηκε προκειμένου να περιορίσει την απομάκρυνση των κεφαλαίων από τη χώρα, από τους πλούσιους κατοίκους. Εκείνη την εποχή η Γερμανία έπασχε από οικονομικές δυσκολίες, εξαιτίας της Μεγάλης Ύφεσης και τις σκληρές πολεμικές επανορθώσεις που επιβλήθηκαν μετά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο. Μετά την άνοδο των Ναζί στην εξουσία το 1933, ο φόρος αναδιαμορφώθηκε για να κατασχέσει χρήματα και περιουσία από τους Εβραίους, υπό την αιγίδα του αντισημιτισμού.

Γ. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΟ BRETTON WOODS (1945 – 1971)

Ένα ευρέως διαδεδομένο σύστημα κεφαλαιακών ελέγχων είχε αποφασιστεί στο διεθνές συνέδριο του 1944 στο Bretton Woods. Στο τέλος του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου, το διεθνές κεφάλαιο εγκλωβίστηκε από την επιβολή των ισχυρών και των ευρέως φάσματος κεφαλαιακών ελέγχων, συνέπεια του νεοσύστατου συστήματος του Bretton Woods, το οποίο εισήχθη με σκοπό την προστασία των συμφερόντων των απλών ανθρώπων και της οικονομίας ευρύτερα. Αυτά τα μέτρα ήταν δημοφιλή, ως τη στιγμή που η γνώμη του δυτικού κοινού για τους διεθνείς τραπεζίτες ήταν γενικά σε πολύ χαμηλό επίπεδο, κατηγορώντας τους για τη Μεγάλη Ύφεση. Ο Keynes, ένας από τους κύριους αρχιτέκτονες του συστήματος του Bretton Woods, οραματιζόταν τους κεφαλαιακούς ελέγχους ως ένα μόνιμο χαρακτηριστικό του διεθνούς νομισματικού συστήματος, με κύρια μεταβλητή το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, το οποίο θα έπρεπε όμως να μετατραπεί, προκειμένου το σύστημα να σταθεροποιηθεί επαρκώς σε διεθνές επίπεδο.

Αυτό σήμαινε, ουσιαστικά τα νομίσματα θα μπορούσαν να είναι ελεύθερα μετατρέψιμα για τους σκοπούς του διεθνούς εμπορίου, των αγαθών και υπηρεσιών, αλλά όχι για το λογαριασμό συναλλαγών κεφαλαίου. Οι περισσότερες βιομηχανικές οικονομίες χαλάρωσαν τους ελέγχους περίπου το 1958. Ο άλλος κορυφαίος αρχιτέκτονας του Bretton Woods, ο Αμερικανός **Harry Dexter White**, και το αφεντικό του Henry Morgenthau, ήταν κάπως λιγότερο ριζοσπαστικοί από τον Keynes, αλλά ωστόσο συμφωνούσαν στην ανάγκη για μόνιμους κεφαλαιακούς ελέγχους. Στην ομιλία κλεισίματος, στη διάσκεψη του Bretton Woods, ο Morgenthau, μίλησε και είπε πως τα μέτρα που υιοθετήθηκαν θα οδηγήσουν: «...οι τοκογλύφοι δανειστές χρημάτων, θα αντλήσουν χρήματα από το ναό της διεθνούς χρηματοδότησης.»

Μετά την Κεϋνσιανή επανάσταση, οι δύο πρώτες δεκαετίες μετά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, είδαν λιγότερη επιχειρηματολογία εναντίον των κεφαλαιακών

ελέγχων από τους οικονομολόγους, όμως μια εξαίρεση ήταν ο **Milton Friedman**. Ωστόσο, από τα τέλη της δεκαετίας του 1950, η αποτελεσματικότητα των κεφαλαιακών ελέγχων άρχισε να καταρρέει, εν μέρει λόγω των καινοτομιών όπως η αγορά των ευρωδολαρίων. Σύμφωνα με τον Dani Rodrik, δεν είναι σαφές σε ποιο βαθμό αυτό οφείλονταν: σε μια απροθυμία από την πλευρά των κυβερνήσεων να ανταποκριθούν αποτελεσματικά, σε σύγκριση με την αδυναμία να πράξουν. Ο **Eric Helleiner** υποστήριξε ότι η βαριά άσκηση πιέσεων από τους τραπεζίτες της Wall Street, ήταν ένας παράγοντας να πείσουν τις Αμερικάνικες αρχές να μην εξαιρέσουν την αγορά ευρωδολαρίων από τους κεφαλαιακούς ελέγχους. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1960, η επικρατούσα άποψη μεταξύ των οικονομολόγων άρχισε να στρέφεται προς την άποψη ότι οι κεφαλαιακοί έλεγχοι ήταν στο σύνολο τους, περισσότερο επιβλαβείς παρά ωφέλιμοι.

Ενώ πολλοί κεφαλαιακοί έλεγχοι αυτή την εποχή απευθύνονται σε διεθνείς χρηματοδότες και τράπεζες, ορισμένοι απευθύνονται σε μεμονωμένους πολίτες. Για παράδειγμα στη δεκαετία του 1960, τα άτομα στην Αγγλία ήταν σε ένα σημείο περιορισμένα στο να έχουν μαζί τους πάνω από 50 λίρες, έξω από τη χώρα τους για τις διακοπές τους στο εξωτερικό. Στο βιβλίο με τίτλο *«Αυτή η στιγμή είναι διαφορετική»*, οι οικονομολόγοι Carmen Reinhart και **Kenneth Rogoff**, είχαν προτείνει ότι η χρήση των κεφαλαιακών ελέγχων και ακόμη περισσότερο η ραγδαία οικονομική ανάπτυξη ήταν οι παράγοντες που συνέβαλαν για το πολύ χαμηλό επίπεδο των τραπεζικών κρίσεων που σημειώθηκαν στην εποχή του Bretton Woods.

Δ. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΜΕΤΑ ΤΟ BRETTON WOODS (1971 – 2009)

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1970, ως μέρος της μετατόπισης του Κευνσιανισμού υπέρ της ελεύθερης αγοράς προσανατολισμένη σε πολιτικές και θεωρίες, οι χώρες άρχισαν να καταργούν τους κεφαλαιακούς ελέγχους, ξεκινώντας ανάμεσα στο 1973 – 1974 από τις Η.Π.Α., τον Καναδά, τη Γερμανία και την Ελβετία και ακολούθησε το Ηνωμένο Βασίλειο το 1979. Άλλες περισσότερο προηγμένες και αναδυόμενες χώρες, ακολούθησαν κυρίως στη δεκαετία του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990.

Κατά την περίοδο που εκτείνεται σχεδόν από το 1980 ως το 2009, μια λογική άποψη ήταν ότι οι κεφαλαιακοί έλεγχοι θα έπρεπε να αποφεύγονται, εκτός ίσως σε περίπτωση μιας κρίσης. Είναι ευρέως αποδεκτό, ότι η απουσία των ελέγχων επιτρέπει τα κεφάλαια να ρέουν ελεύθερα εκεί όπου χρειάζονται περισσότερο, βοηθώντας όχι μόνο τους επενδυτές να απολαμβάνουν καλές αποδόσεις, αλλά ωστόσο βοηθάει τους απλούς

ανθρώπους να επωφεληθούν από την οικονομική ανάπτυξη. Κατά τη διάρκεια του 1980 πολλές αναδυόμενες οικονομίες αποφάσισαν ή εξαναγκάστηκαν να ακολουθήσουν τις προηγμένες οικονομίες, να εγκαταλείψουν τους κεφαλαιακούς ελέγχους, ή να διατηρούνται τουλάχιστον μερικώς.

Η άποψη ότι οι κεφαλαιακοί έλεγχοι είναι ένα «κακό πράγμα», αμφισβητήθηκε μετά την Ασιατική Οικονομική κρίση του 1997. Τα Ασιατικά Έθνη που είχαν διατηρήσει τους κεφαλαιακούς ελέγχους, όπως η Ινδία και η Κίνα, θα μπορούσαν να τους πιστώσουν την αποδοχή να ξεφύγουν από τη κρίση σχετικά αλώβητες. Ο πρωθυπουργός της Μαλαισίας, Mahathir bin Mohammad, επέβαλλε κεφαλαιακούς ελέγχους, ως μέτρο έκτακτης ανάγκης το Σεπτέμβριο του 1998, ταυτόχρονα αυστηρούς συναλλαγματικούς ελέγχους και όρια στις εκροές από επενδύσεις χαρτοφυλακίου, καθώς αυτά τα μέτρα εμφανίστηκαν να είναι αποτελεσματικά στον περιορισμό από την κρίση.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, ακόμη και ορισμένοι προ της παγκοσμιοποίησης οικονομολόγοι, όπως **Jagdish Bahawatti**, και ορισμένοι συγγραφείς των εκδόσεων του περιοδικού *The Economist*, τάχθηκαν υπέρ ενός περιορισμένου ρόλου των κεφαλαιακών ελέγχων. Αλλά ενώ πολλές αναπτυσσόμενες οικονομίες του κόσμου, έχαναν τη πίστη τους στη συναίνεση της ελεύθερης αγοράς, ωστόσο παρέμεινε ισχυρή η πίστη αυτή (της ελεύθερης αγοράς) μεταξύ των δυτικών εθνών.

E. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Μέχρι το 2009, η παγκόσμια οικονομική κρίση προκάλεσε μια αναβίωση του Κευνσιανού τρόπου σκέψης, η οποία ανέτρεψε την προηγούμενη επικρατούσα άποψη. Κατά το 2008-2012, λόγω της οικονομικής κρίσης της Ισλανδίας, το Δ.Ν.Τ. πρότεινε οι κεφαλαιακοί έλεγχοι θα έπρεπε να επιβληθούν από την Ισλανδία, ως «ένα ουσιώδες χαρακτηριστικό του πλαισίου της άσκησης νομισματικής πολιτικής», δεδομένης της πιθανής μεγάλης κλίμακας των εκροών κεφαλαίων.

Κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2009, καθώς η παγκόσμια οικονομία άρχισε να ανακάμπτει από την παγκόσμια οικονομική κρίση, οι εισροές κεφαλαίου στις αναδυόμενες οικονομίες της αγοράς, κυρίως στην Ασία και στη Λατινική Αμερική, αυξήθηκαν, αυξάνοντας τους κινδύνους της μακροοικονομικής και χρηματοοικονομικής σταθερότητας. Αρκετές αναδυόμενες οικονομίες ανταποκρίθηκαν σε αυτές τις ανησυχίες, υιοθετώντας τους κεφαλαιακούς ελέγχους ή προληπτικά μέτρα μακροοικονομικής φύσεως, όπως για παράδειγμα, η Βραζιλία επέβαλλε φόρο στην αγορά χρηματοοικονομικών

περιουσιακών στοιχείων από αλλοδαπούς και η Ταιβάν περιόρισε τους εξωτερικούς επενδυτές από την αγορά προθεσμιακών καταθέσεων.

Η μερική επιστροφή των κεφαλαιακών ελέγχων ήταν ευνοϊκή και συνδέονταν με μια ευρύτερη συναίνεση μεταξύ των φορέων χάραξης πολιτικής για ευρύτερη χρήση της μακροοικονομικής πολιτικής. Σύμφωνα με τον οικονομικό δημοσιογράφο **Paul Mason**, είχε επιτευχθεί διεθνής συμφωνία για την παγκόσμια υιοθέτηση μιας προληπτικά μακροοικονομικής πολιτικής για το 2009, όπου η ομάδα G – 20 στη σύνοδο κορυφής Πίτσμπουργκ συμφώνησε για την πολιτική αυτή, η οποία όπως δήλωσε ο Mason φαινόταν αδύνατο να συμφωνήσουν για την πολιτική αυτή, κατά τη σύνοδο κορυφής του Λονδίνου (η οποία έλαβε χώρα μόλις λίγους μήνες πριν).

Οι δηλώσεις πριν την επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων από διάφορους εξέχοντες οικονομολόγους, προετοίμαζαν τους οικονομολόγους του Δ.Ν.Τ. από το Φεβρουάριο του 2010 (Jonathan D.Ostry et al. 2010) και στη συνέχεια ακολούθησαν δηλώσεις τον Απρίλιο του 2011, που χαρακτήριζαν «τέλος εποχής», που τελικά οδήγησε σε μια αλλαγή στην επί μακρόν θέση του Δ.Ν.Τ., ότι οι κεφαλαιακοί έλεγχοι θα πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο σε έκτακτη ανάγκη, ως έσχατη λύση και σε προσωρινή βάση.

Τον Ιούνιο του 2010, η εφημερίδα **Financial Times**, δημοσίευσε πολλά άρθρα σχετικά με την αυξανόμενη τάση χρήσης των κεφαλαιακών ελέγχων. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ισχυρές φωνές από την Ασιατική Τράπεζα Ανάπτυξης και τη Παγκόσμια Τράπεζα είχαν ενταχθεί στο Δ.Ν.Τ. με το ρόλο να παρέχουν συμβουλές για τους κεφαλαιακούς ελέγχους. Η **Financial Times** ανέφερε σχετικά με την πρόσφατη ενίσχυση των ελέγχων στην Ινδονησία, τη Νότια Κορέα, την Ταιβάν, τη Βραζιλία και τη Ρωσία. Στην Ινδονησία πρόσφατα εφαρμόστηκαν έλεγχοι που περιελάμβαναν μια περίοδο κράτησης τουλάχιστον ενός μηνός για ορισμένους τίτλους. Στη Νότια Κορέα, τοποθετήθηκαν όρια στο νόμισμα στις τρέχουσες θέσεις. Στην Ταιβάν η πρόσβαση που είχαν οι ξένοι επενδυτές σε ορισμένες τραπεζικές καταθέσεις είχε περιοριστεί. Η **F.T.** προειδοποίησε ότι η επιβολή ελέγχων έχει το μειονέκτημα της δημιουργίας πιθανών μελλοντικών προβλημάτων στην προσέλκυση κεφαλαίων.

Μέχρι το Σεπτέμβριο του 2010, οι αναδυόμενες οικονομίες είχαν βιώσει μεγάλες εισροές κεφαλαίων, που προέκυψαν από συναλλαγές εμπορίου, κάνοντας την αγορά ελκυστική για τους συμμετέχοντες σε αυτή, λόγω των επεκτατικών νομισματικών πολιτικών που εφαρμόστηκαν, ενώ αρκετά μεγάλες οικονομίες είχαν προοδεύσει κατά τα

προηγούμενα δυο χρόνια ως απάντηση στην κρίση. Αυτό οδήγησε τις χώρες όπως: η Βραζιλία, το Μεξικό, το Περού, η Κολομβία, η Κορέα, η Ταιβάν, η Νότια Αφρική, η Ρωσία και η Πολωνία να αναθεωρήσουν περαιτέρω το ενδεχόμενο αύξησης των ελέγχων κεφαλαίου ως απάντηση. Τον Οκτώβριο, με αναφορά στην αυξημένη ανησυχία για τις ροές κεφαλαίων και την εκτεταμένη συζήτηση για έναν επικείμενο νομισματικό πόλεμο, ο χρηματιστής George Soros πρότεινε ότι κεφαλαιακοί έλεγχοι επρόκειτο ευρέως να χρησιμοποιηθούν μέσα στα επόμενα λίγα χρόνια. Όμως αρκετοί αναλυτές αναρωτήθηκαν αν οι έλεγχοι θα είναι αποτελεσματικοί για τις περισσότερες χώρες, με την Υπουργό Οικονομικών της Χιλή να λέει ότι η χώρα της δεν είχε σχεδιάσει την επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων.

Το Φεβρουάριο του 2011, αναφέροντας στοιχεία από νέα έρευνα του Δ.Ν.Τ. (Jonathan D. Ostry et. al., 2010), ότι ο περιορισμός στις βραχυπρόθεσμες εισροές κεφαλαίων θα μπορούσε να μειώσει τους κινδύνους της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Με επικεφαλή τον Joseph Stiglitz, πάνω από 250 οικονομολόγοι, έγραψαν μια επιστολή προς την κυβέρνηση Obama, ζητώντας να αφαιρέσουν ρήτρες από διάφορες διμερείς εμπορικές συμφωνίες που επιτρέπουν τη χρήση των κεφαλαιακών ελέγχων που τιμωρούνται. Υπήρξε έντονη αντίθεση στην άσκηση πίεσης από τις επιχειρήσεις και μέχρι τότε η κυβέρνηση των Η.Π.Α. δεν αντέδρασε στο κάλεσμα, αν και η Υπουργός Οικονομικών είχε μιλήσει για τη στήριξη των κεφαλαιακών ελέγχων, τουλάχιστον για ορισμένες περιπτώσεις.

Οικονομικές αναλύσεις που είχαν αναληφθεί από το Δ.Ν.Τ. και άλλους ακαδημαϊκούς οικονομολόγους, διαπίστωσαν ότι σε γενικές γραμμές οι χώρες που εφάρμοσαν τους κεφαλαιακούς ελέγχους ξεπέρασαν την κρίση του 2008 καλύτερα συγκριτικά από τις χώρες που δεν το έκαναν. Τον Απρίλιο του 2011, το Δ.Ν.Τ. δημοσίευσε το πρώτο του κείμενο με κατευθυντήριες γραμμές για τη χρήση των κεφαλαιακών ελέγχων. Το Νοέμβριο του 2011, στη Σύνοδο Κορυφής της G – 20 που έγινε στις Κάννες, η G – 20 συμφώνησε ότι οι αναπτυσσόμενες χώρες θα έπρεπε να είχαν μεγαλύτερη ελευθερία να χρησιμοποιούν τους κεφαλαιακούς ελέγχους, ακολουθώντας τις κατευθυντήριες γραμμές του Δ.Ν.Τ.

Λίγες εβδομάδες αργότερα, η Τράπεζα της Αγγλίας, δημοσίευσε ένα έγγραφο όπου επικρότησε θερμά την απόφαση της G – 20, δηλαδή υπέρ της ακόμη μεγαλύτερης χρήσης των κεφαλαιακών ελέγχων, αν και προειδοποίησε ότι σε σύγκριση με τις αναπτυσσόμενες χώρες, οι προηγμένες οικονομίες μπορεί να δυσκολεύονται να

εφαρμόσουν αποτελεσματικούς ελέγχους. Δεν είναι κακό μια χώρα να είναι υπέρ της αυξανόμενης χρήσης των κεφαλαιακών ελέγχων, όμως για παράδειγμα, το Δεκέμβριο του 2011 η Κίνα, μερικώς χαλάρωσε τους ελέγχους της στις εισερχόμενες ροές κεφαλαίου, το οποίο η F.T. περιγράφει ως αντανάκλαση στη συνεχή επιθυμία από τις Κινεζικές αρχές για περαιτέρω απελευθέρωση. Η Ινδία επίσης περιόρισε ορισμένους από τους ελέγχους σχετικά με τα εισερχόμενα κεφάλαια στις αρχές του Ιανουαρίου 2012, αντλώντας κριτική από τον οικονομολόγο [Arvind Subramanian](#), ο οποίος θεωρεί ότι η χαλάρωση των κεφαλαιακών ελέγχων είναι μια καλή πολιτική για την Κίνα, αλλά όχι για την Ινδία εξετάζοντας τις διαφορετικές οικονομικές συνθήκες.

Το Σεπτέμβριο του 2012, ο [Michael W. Klein](#), αμφισβήτησε την αναδυόμενη άποψη ότι οι βραχυπρόθεσμοι κεφαλαιακοί έλεγχοι μπορεί να είναι επωφελείς, δημοσιεύοντας μια προκαταρκτική μελέτη που διαπίστωσε ότι τα μέτρα που χρησιμοποιούνται από χώρες όπως η Βραζιλία αποδείχθηκε ότι ήταν αναποτελεσματικά (τουλάχιστον μέχρι το 2010). Ο Klein υποστήριξε ότι μόνο οι χώρες με μακροχρόνιους κεφαλαιακούς ελέγχους, όπως η Κίνα και η Ινδία είχαν απολαύσει μετρίσιμη προστασία από αρνητικές ροές κεφαλαίων.

Τον ίδιο μήνα, οι οικονομολόγοι [Patnaik και Shah](#), δημοσίευσαν ένα άρθρο σχετικά με τους μόνιμους και ολοκληρωμένους κεφαλαιακούς ελέγχους στην Ινδία, οι οποίοι φαίνονταν να είναι αναποτελεσματικοί στην επίτευξη των στόχων της μακροοικονομικής πολιτικής. Ωστόσο, άλλες μελέτες είχαν διαπιστώσει ότι οι κεφαλαιακοί έλεγχοι μπορεί να μειώσουν τους κινδύνους της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, καθώς οι έλεγχοι που υιοθετήθηκαν από τις Βραζιλιάνικες Αρχές μετά την οικονομική κρίση του 2008, είχαν κάποια ευεργετική επίδραση στην ίδια τη Βραζιλία.

Ωστόσο, οι κεφαλαιακοί έλεγχοι μπορεί να έχουν εξωστρέφειες, μερικές εμπειρικές μελέτες διαπίστωσαν ότι οι ροές κεφαλαίου εκτράπηκαν σε άλλες χώρες, καθώς οι κεφαλαιακοί έλεγχοι έγιναν αυστηρότεροι στη Βραζιλία. Το Δ.Ν.Τ. διερευνά τις πολυμερείς συνέπειες των κεφαλαιακών ελέγχων και εκφράζει την επιθυμία για διεθνή συνεργασία να επιτευχθούν παγκόσμια θετικά αποτελέσματα. Είναι σημαντικό ότι τρία ζητήματα προκάλεσαν ανησυχία. Αρχικά ήταν η πιθανότητα πως οι κεφαλαιακοί έλεγχοι μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως υποκατάστατο για εγγυημένη εξωστρεφή προσαρμογή (για παράδειγμα, όταν οι ροές ελέγχων χρησιμοποιούνται για να διατηρηθεί ένα υποτιμημένο νόμισμα). Έπειτα, η επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων από μια χώρα μπορεί να εκτρέψει κάποια κεφάλαια προς άλλες δικαιούχες χώρες επιδεινώνοντας το πρόβλημα

εισροής τους. Τέλος, οι πολιτικές στις χώρες προέλευσης (συμπεριλαμβανομένης της νομισματικής πολιτικής) μπορούσαν να επιδεινώσουν τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι χώρες που λάμβαναν κεφάλαια, εάν είχαν αυξήσει την ένταση της επικινδυνότητας των ροών κεφαλαίου.

Η έρευνα υποστηρίζει, ωστόσο, ότι αν οι κεφαλαιακοί έλεγχοι δικαιολογούνται από εθνικής απόψεως (από την άποψη της μείωσης των εγχώριων στρεβλώσεων), στη συνέχεια, κάτω από ένα φάσμα συνθηκών που πρέπει να επιδιωχθεί, δικαιολογούνται ακόμη και αν συνεπάγεται διασυνοριακές δευτερογενείς επιπτώσεις. Αλλά εάν οι πολιτικές σε μια χώρα επιδεινώσουν τις υπάρχουσες στρεβλώσεις σε άλλες χώρες, και είναι δαπανηρό για τις άλλες χώρες να ανταποκριθούν, τότε ο πολυμερής συντονισμός των μονομερών πολιτικών είναι πιθανό να είναι ευεργετικός. Ο συντονισμός μπορεί να απαιτήσει από τους δανειολήπτες να μειώσουν τις εισροές των ελέγχων ή να έρθουν σε συμφωνία με τους δανειστές για την εσωτερική εν μέρει των κινδύνων από υπερβολικά μεγάλες ή επικίνδυνες εκροές. Το Δ.Ν.Τ. δημοσίευσε ένα έγγραφο των υπηρεσιών του, όπου επεκτείνεται περαιτέρω στις πρόσφατες θεωρίες του στην υποστήριξη για τον περιορισμό στη χρήση των κεφαλαιακών ελέγχων.

1.4 ΘΕΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΕΛΕΓΧΩΝ

Οι κεφαλαιακοί έλεγχοι αποτελούν ένα διαρκές αντικείμενο συζήτησης μεταξύ των οικονομολόγων. Ορισμένοι ισχυρίζονται ότι οι περιορισμοί στην κίνηση των κεφαλαίων, περιορίζουν την οικονομική ανάπτυξη και την αποτελεσματικότητα της αγοράς, ενώ άλλοι θεωρούν ότι αποτελούν ένα μέτρο ασφαλείας για την οικονομία. Γενικά, οι μεγαλύτερες οικονομίες παγκοσμίως ακολουθούν μια φιλελεύθερη πολιτική ελέγχου του κεφαλαίου, αλλά ταυτόχρονα έχουν λάβει μέτρα πρόληψης κατά της μαζικής εξόδου κεφαλαίων (εκροών) σε περίπτωση χρηματοπιστωτικής κρίσης ή μαζικής κερδοσκοπικής επίθεσης στο εγχώριο νόμισμα.

Η ιστορία των κεφαλαιακών ελέγχων μερικές φορές συζητείται σχετικά με το αδύνατο σημείο τους, δηλαδή τη διαπίστωση ότι είναι αδύνατο για την οικονομική πολιτική μιας χώρας να εκπληρώσει ταυτόχρονα περισσότερους από δυο (2) από τους ακόλουθους μακροοικονομικούς στόχους:

1. μια σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία
2. μια ανεξάρτητη νομισματική πολιτική

3. την ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων (απουσία των κεφαλαιακών ελέγχων)

Στην πρώτη εποχή της παγκοσμιοποίησης, οι κυβερνήσεις επέλεξαν σε μεγάλο βαθμό να ακολουθήσουν μια σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία, που επέτρεπε την ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων. Η θυσία ήταν ότι νομισματική πολιτική τους σε μεγάλο βαθμό υπαγορεύονταν από τις διεθνείς συνθήκες και όχι από τις ανάγκες της εγχώριας οικονομίας.

Στην περίοδο του Bretton Woods, οι κυβερνήσεις ήταν ελεύθερες να έχουν ταυτόχρονα γενικά σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες και ανεξάρτητες νομισματικές πολιτικές στην τιμή των κεφαλαιακών ελέγχων. Το αδύνατο σημείο των κεφαλαιακών ελέγχων, επιδρούσε ως δικαιολογία στους ελέγχους κατά τη διάρκεια αυτής της εποχής. Την περίοδο της συναίνεσης στην Ουάσιγκτον, οι προηγμένες οικονομίες επέλεξαν γενικά να επιτρέψουν την ελευθερία κεφαλαίων και να συνεχίσουν να διατηρούν μια ανεξάρτητη νομισματική πολιτική καθώς να αποδέχονται μια κυμαινόμενη ή ημι-κυμαινόμενη συναλλαγματική ισοτιμία.

Σε γενικές γραμμές, τα επιχειρήματα που τάσσονται κατά της επιβολής των κεφαλαιακών ελέγχων (capital controls) αναφέρονται στα ακόλουθα:

- Τα κεφάλαια μπορούν να διακινηθούν ελεύθερα προς τους πιο παραγωγικούς τομείς μιας οικονομίας, συμβάλλοντας στην οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας ενός κλάδου
- Επωφελούνται οι αναπτυσσόμενες οικονομίες από την εισροή ξένων επενδύσεων
- Σε περιόδους ύφεσης τα κράτη έχουν τη δυνατότητα να αντλήσουν κεφάλαια από τις αγορές του εξωτερικού
- Επιτρέπει σε αποταμιευτές και δανειολήπτες να κάνουν αποτελεσματικότερη διαχείριση των κεφαλαίων τους.»¹

Από την άλλη πλευρά όμως, υπάρχουν και εκείνοι που θέτουν επιχειρήματα και τάσσονται υπέρ της επιβολής κεφαλαιακών ελέγχων (capital controls), τα οποία αναφέρονται στο γεγονός πως:

- Οι κεφαλαιακοί έλεγχοι αν αποτελούν κομμάτι μιας συντεταγμένης οικονομικής πολιτικής μπορούν να μειώσουν τον κίνδυνο χρηματοπιστωτικών κρίσεων και να μετριάσουν τις εξωτερικές αντι-οικονομίες.
- Επίσης, οι κεφαλαιακοί έλεγχοι που περιορίζουν την κατοχή ξένων περιουσιακών στοιχείων από τους μόνιμους κατοίκους μιας χώρας, διασφαλίζουν ότι τα εγχώρια

κεφάλαια διατίθενται φθηνότερα από ότι αν οι κάτοικοι είχαν τη δυνατότητα να επενδύσουν στο εξωτερικό. Οι εγχώριες επιχειρήσεις και η κυβέρνηση έχουν δηλαδή πρόσβαση σε φθηνά κεφάλαια για δανεισμό από το εσωτερικό της χώρας.

- Η απότομη εισροή κεφαλαίων προκαλεί μη βιώσιμους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης καθώς αυτοί επιταχύνονται σε υπερβολικό βαθμό προκαλώντας με τη σειρά τους ανατίμηση του νομίσματος και αύξηση του πληθωρισμού. Αποτέλεσμα, όταν τα κεφάλαια αυτά (εγχώρια και ξένα) αποχωρήσουν από τη χώρα, είτε υπό το φόβο επερχόμενης κρίσης, είτε λόγω καλύτερων εναλλακτικών επενδύσεων που παρουσιάστηκαν, η χώρα να βυθίζεται σε βαθιά ύφεση. Το πρόβλημα γίνεται ακόμη εντονότερο στις αναπτυσσόμενες οικονομίες. Καθώς οι εισροές ξένων κεφαλαίων μετατρέπονται σε δάνεια εκφρασμένα σε ξένο νόμισμα, σε περίπτωση υποτίμησης του εγχώριου νομίσματος, όπως για παράδειγμα η έξοδος ή η μείωση του ύψους των ξένων κεφαλαίων, οι δόσεις για την αποπληρωμή των χρεών γίνονται υπερβολικά ακριβές, με αποτέλεσμα την ύφεση της οικονομίας.

Βιβλιογραφική παραπομπή:

1.Capital controls: Διαθέσιμο στη σελίδα: https://www.euretario.com/elegxoi_kefalaion_capital_controls

1.5 ΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΚΑΙ ΤΗΝ Ε.Ζ.Ε.Σ

Από το 2008 και έπειτα, υπήρξαν τρεις περιπτώσεις επιβολής κεφαλαιακών περιορισμών στην Ε.Ε. και στην Ε.Ζ.Ε.Σ., ως αποτέλεσμα κυρίως των τραπεζικών κρίσεων. Αυτές είναι:

➤ ΙΣΛΑΝΔΙΑ 2008

Λόγω της οικονομικής κρίσης του 2008, η Ισλανδία (η οποία είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών αλλά όχι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης) επέβαλλε κεφαλαιακούς ελέγχους εξαιτίας της κατάρρευσης του τραπεζικού της συστήματος. Από το 2015, οι κεφαλαιακοί έλεγχοι στην Ισλανδία δεν έχουν ακόμη αρθεί, παρόλο που η Κυβέρνηση της Ισλανδίας, δήλωσε ότι τον Ιούνιο του 2015 σκόπευε να άρει τους ελέγχους. Ωστόσο, δεδομένου ότι ανακοίνωσε τα σχέδια της που περιλάμβαναν ένα φόρο για την εξαγωγή κεφαλαίου από τη χώρα, αναμφισβήτητα εξακολουθούν να ισχύουν οι κεφαλαιακοί έλεγχοι.

➤ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ (2013 – 2015)

Η Κύπρος, είναι κράτος – μέλος της Ευρωζώνης που συνδέεται στενά με την Ελλάδα, επιβάλλονται οι πρώτοι προσωρινοί κεφαλαιακοί έλεγχοι στην Ευρωζώνη το 2013, ως μέρος της απάντησης της τραπεζικής κρίσης του 2012. Αυτοί οι κεφαλαιακοί έλεγχοι καταργήθηκαν το 2015, με τα τελευταία στοιχεία των ελέγχων που απαλείφθηκαν τον Απρίλιο του 2015.»²

➤ ΕΛΛΑΔΑ (2015 έως και σήμερα)

Αναφορικά με την περίπτωση της Ελλάδος, εκτενής αναφορά θα γίνει στο επόμενο κεφάλαιο.

Βιβλιογραφική παραπομπή:

Πηγή από το διαδίκτυο:

1. Capitalcontrols. Διαθέσιμο στη σελίδα : https://en.wikipedia.org/wiki/capital_control
2. Eirc Helleiner; Louis W Pauly; et al. (2005). John Ravenhill, ed. Global Political Economy. Oxford University Press. pp. 7–15, 154, 177–204. ISBN 0-19-926584-4.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΕΛΕΓΧΟΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ – Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

2.1 ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΕΠΙΒΟΛΗΣ

Η επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων στην Ελλάδα προκλήθηκε ύστερα από μια σειρά γεγονότων που χρονικά έχουν ως κάτωθι:

Οι ελληνικές βουλευτικές εκλογές, τον Ιανουάριο του 2015, ήταν πρόωρες εκλογές που διενήργησε η κυβέρνηση του κόμματος της Νέας Δημοκρατίας ως αποτέλεσμα της αδυναμίας εκλογής Προέδρου της Δημοκρατίας από τη Βουλή. Η εκλογική αναμέτρηση που ακολούθησε, ανέδειξε ως πρώτο κόμμα τον ΣΥ.ΡΙ.ΖΑ. υπό την ηγεσία του κ. Αλέξη Τσίπρα. Κατόπιν ο κ. Αλέξης Τσίπρας σε συνεννόηση με τον αρχηγό του κόμματος των Ανεξάρτητων Ελλήνων, Πάνο Καμμένο συμφώνησαν τη δημιουργία κυβέρνησης συνασπισμού. Μετά την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, σχηματίστηκε κυβέρνηση. Η νέα Βουλή που προέκυψε από τις εκλογές, θα είχε ως μέλημά της την ανάδειξη του Προέδρου της Δημοκρατίας».¹

Η εκλογή νέας Κυβέρνησης στη διακυβέρνηση της χώρας, το Α' εξάμηνο του 2015, είχε σαν αποτέλεσμα την «αλλαγή πολιτικής» στη διαπραγμάτευση της χώρας απέναντι στους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όπως είναι γνωστό, η Ελλάδα αντιμετώπιζε τα τελευταία 7 χρόνια μια κρίση δημοσίου χρέους η οποία προκάλεσε και τραπεζική κρίση και έφερε την χώρα σε δεινή οικονομική κατάσταση ώστε να αναγκαστεί να ζητήσει την οικονομική υποστήριξη των θεσμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας). Ακολουθώντας μια σειρά προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής ,τα οποία περιλαμβάνουν μια σειρά οικονομικών μεταρρυθμίσεων, η Ελλάδα προσπαθεί να βγει το συντομότερο δυνατό από το δημοσιονομικό αδιέξοδο που της προκάλεσε η κρίση δημοσίου χρέους.

Η κυβέρνηση συνασπισμού των κομμάτων ΣΥ.ΡΙ.ΖΑ - ΑΝ.ΕΛ, από την στιγμή που ανέλαβε τη διακυβέρνηση της χώρας, ακολούθησε για αρκετούς μήνες του 2015 (Α' εξάμηνο) μια «σκληρή» διαπραγματευτική πολιτική απέναντι στους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως εκφράστηκε με τον τότε Υπουργό Οικονομικών, η οποία τελικά την 27^η Ιουνίου 2015 κατέληξε στο αποτέλεσμα η Ευρωομάδα (Eurogroup) να

εκλάβει τη δυσάρεστη απόφαση να αρνηθεί την επέκταση της δανειακής συμφωνίας της Ελλάδας.

Εξαιτίας της απόφασης αυτής, η Ελληνική Κυβέρνηση υπό την καθοδήγηση του Πρωθυπουργού Αλέξη Τσίπρα, αποφάσισε την 28^η Ιουνίου 2015 (ΦΕΚ Α'63) να προκηρύξει δημοψήφισμα που διεξήχθη μια εβδομάδα αργότερα, στις 5 Ιουλίου 2015 με ερώτημα *αν πρέπει να γίνει αποδεκτό το σχέδιο συμφωνίας των τριών θεσμών (της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και Δ.Ν.Τ.) το οποίο προτάθηκε στις 25 Ιουνίου 2015.*

Αφορμή της πρότασης διεξαγωγής του δημοψηφίσματος υπήρξε η αποτυχία επίτευξης συμφωνίας στις διαπραγματεύσεις ανάμεσα στην Ελληνική Κυβέρνηση και στους «δανειστές» της, ως τα τέλη Ιουνίου 2015. Το αντικείμενο της διαφωνίας υπήρξε το είδος των οικονομικών μέτρων τα οποία έπρεπε να πάρει η Ελλάδα για την ολοκλήρωση του προηγούμενου προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής, έναντι του ελληνικού δημόσιου χρέους και την υιοθέτηση ενός νέου προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής. Το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος ήταν η απόρριψη της πρότασης του σχεδίου συμφωνίας με ποσοστό 61,3%.»²

Παράλληλα με την προκήρυξη του δημοψηφίσματος την 28^η Ιουνίου 2015, η Ελληνική Κυβέρνηση αποφάσισε *ύστερα από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου*, να κηρύξει *τραπεζική αργία βραχείας διάρκειας*, με την έννοια της επείγουσας ανάγκης να προστατευθεί το χρηματοπιστωτικό σύστημα, για την οποία συντάχθηκε Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου, σύμφωνα με το άρθρο 44 παρ. 1 του Συντάγματος (Αριθμός Φύλλου 65/28 Ιουνίου 2015) που υπογράφει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Αξίζει να αναφερθεί ότι, κατόπιν της απόφασης του «Eurogroup», την 27^η Ιουνίου 2015, να αρνηθεί την επέκταση της δανειακής συμφωνίας της Ελλάδας, και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα *αποφάσισε να μην αυξήσει περαιτέρω το επίπεδο της έκτακτης παροχής ρευστότητας* από το μηχανισμό του ELA (Emergency Liquidity Assistance) για τις ελληνικές τράπεζες.

Οι ελληνικές τράπεζες παρέμειναν τελικά κλειστές για σχεδόν 20 ημέρες και με την Π.Ν.Π. Αριθμός 65/ 28-06-2015, επιβλήθηκαν κεφαλαιακοί έλεγχοι στα τραπεζικά εμβάσματα από ελληνικές σε ξένες τράπεζες και ορίστηκε όριο στην ανάληψη μετρητών (ανώτατο επιτρεπόμενο όριο 60,00€ ανά ημέρα) προκειμένου να αποφευχθεί ένας

ανεξέλεγκτος τραπεζικός πανικός (αγγλικά: bank run) και μια πλήρης κατάρρευση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.»³

Βιβλιογραφικές παραπομπές:

Πηγές από το διαδίκτυο:

1. Ελληνικές βουλευτικές εκλογές 2015, : Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: https://el.wikipedia.org/wiki/ελληνικές_βουλευτικές_εκλογές_Ιανουαρίου_2015
2. Ελληνικό δημοψήφισμα 2015, : Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: https://el.wikipedia.org/wiki/ελληνικό_δημοψήφισμα_του_2015
3. Capitalcontrols: Από τη σελίδα που διατίθεται στην ιστοσελίδα: https://en.wikipedia.org/wiki/capital_control_in_Greece

Barry Eichengreen (2008). ""chp 1"". Globalizing capital: a history of the international monetary system. Princeton University Press. ISBN 0-691-13937-7.

2.2 ΟΙ ΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΒΟΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΕΓΧΩΝ

Όπως προαναφέρθηκε, μετά την προκήρυξη του δημοψηφίσματος, το «Eurogroup» συνεδρίασε και αποφάσισε να μην παρατείνει το πρόγραμμα στήριξης της Ελλάδος μετά το βράδυ της 30^{ης} Ιουνίου, οπότε και έληγε, και ενώ η ελληνική κυβέρνηση είχε αιτηθεί δυο φορές να δοθεί μια σύντομη παράταση ώστε να γίνει ομαλά η διεξαγωγή του δημοψηφίσματος. Αναλυτικότερα, το απόγευμα της Κυριακής 28 Ιουνίου, το Διοικητικό συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, λαμβάνοντας υπόψη την απόφαση για το δημοψήφισμα και τη μη παράταση του προγράμματος, αποφάσισε να μην αυξήσει το ποσό της ρευστότητας που χορηγεί στις ελληνικές τράπεζες μέσω του ELA. Από τις 11 Φεβρουαρίου 2015 η Ε.Κ.Τ είχε παύσει να αποδέχεται τα ελληνικά χρεόγραφα ως εγγυήσεις για την παροχή ρευστότητας στις ελληνικές τράπεζες, οι οποίες έκτοτε κάλυπταν τις χρηματοδοτικές τους ανάγκες χρησιμοποιώντας το μηχανισμό επείγουσας παροχής ρευστότητας (ELA).

Μετά την απόφαση της Ε.Κ.Τ, συνεδρίασε το ίδιο το απόγευμα το Συμβούλιο Συστημικής Ευστάθειας που εισηγήθηκε στο υπουργικό συμβούλιο την επιβολή κεφαλαιακών ελέγχων. Αργά τη νύχτα της Κυριακής, το υπουργικό συμβούλιο αποδέχτηκε την εισήγηση και τα ξημερώματα της Δευτέρας εκδόθηκε Π.Ν.Π. με την οποία η περίοδος από τις 28 Ιουνίου έως τις 6 Ιουλίου κηρύχθηκε τραπεζική αργία και τέθηκε ημερήσιο όριο αναλήψεων από τα μηχανήματα Αυτόματης ανάληψης μετρητών τα εξήντα ευρώ (60,00€).»¹

Βιβλιογραφικές παραπομπές:

Πηγές από το διαδύκτιο:

1. Ελληνικό δημοψήφισμα 2015, : Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: https://el.wikipedia.org/wiki/ελληνικό_δημοψήφισμα_του_2015

Κατόπιν των ανωτέρω γεγονότων, έχουμε τη θέσπιση της τραπεζικής αργίας και την επιβολή περιορισμών στις διασυνοριακές πληρωμές και στην κίνηση κεφαλαίων (capitalcontrols) σύμφωνα με την Π.Ν.Π. την 28^η Ιουνίου 2015 προκειμένου να διαφυλαχθεί η σταθερότητα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Από την 28^η Ιουνίου 2015, ημερομηνία επιβολής των κεφαλαιακών ελέγχων θα μπορούσαμε να τη διαχωρίσουμε σε 4 φάσεις εξέλιξης – χρονικοί περίοδοι:

➤ **1^η ΦΑΣΗ: ΑΠΟ 29-06-2015 ΕΩΣ 19-07-2015**

Με την Π.Ν.Π 65/28-06-2015 ορίζεται η τραπεζική αργία βραχείας διάρκειας μέχρι 06/07/2015. Η τραπεζική αργία καταλαμβάνει όλα τα πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν στην Ελλάδα. Ειδικότερα ίσχυαν τα εξής:

- Η καταβολή συντάξεων εξαιρέθηκε από τους περιορισμούς των τραπεζικών συναλλαγών
- Κατά τη διάρκεια της τραπεζικής αργίας όλες οι τραπεζικές συναλλαγές απαγορεύονταν εκτός από:
  - i. αναλήψεις μετρητών από τις αυτόματες ταμειολογιστικές μηχανές, υποκείμενες σε ημερήσιο όριο ανά κάρτα το οποίο ορίζεται σε εξήντα ευρώ (60,00€)
  - ii. συναλλαγές άνευ περιορισμών, με πιστωτικές και χρεωστικές κάρτες για πληρωμές στο εσωτερικό της χώρας
  - iii. πληρωμές με τη χρήση προπληρωμένων καρτών, απαγόρευση έκδοσης νέων προπληρωμένων καρτών
  - iv. συναλλαγές από απόσταση (ηλεκτρονικής τραπεζικής – web banking - ή κινητού τηλεφώνου (μόνο για εγχώριες πληρωμές και μόνο για ηλεκτρονικά καταστήματα που διατηρούν λογαριασμό σε ελληνική τράπεζα)
  - v. αναλήψεις μετρητών από τις αυτόματες ταμειολογιστικές μηχανές μέσω καρτών που έχουν εκδοθεί στο εξωτερικό
- Εξαιρέθηκαν επίσης από τους περιορισμούς συναλλαγές με την Τράπεζα της Ελλάδος, διασυνοριακές πληρωμές που αφορούν την πίστωση ενός λογαριασμού στην Ελλάδα, η εκκαθάριση συναλλαγών που είχαν καταχωρηθεί στα οικεία συστήματα πληρωμών, οι συναλλαγές της Ελληνικής Δημοκρατίας και οι συναλλαγές με την Ε.Ε.Τ.Σ.
- Έχουμε Σύσταση Επιτροπής Έγκρισης Τραπεζικών Συναλλαγών, του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους σε συνεργασία του Υπουργείου Οικονομικών, της

Τράπεζας της Ελλάδος, της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών και της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς. Η Επιτροπή συστάθηκε για να αντιμετωπίσει αιτήματα για επείγουσες και αναγκαίες πληρωμές, που δεν μπόρεσαν να ικανοποιηθούν με το όριο ανάληψης μετρητών ή μέσω ηλεκτρονικών συναλλαγών (π.χ. πληρωμές προς το εξωτερικό για λόγους υγείας).

- *Ειδικές πρόνοιες ελήφθησαν για τους συνταξιούχους που δεν ήταν κάτοχοι χρεωστικής κάρτας (είσπραξη 120,00 € από τη σύνταξή τους, εντός τριών ημερών στα καταστήματα των τραπεζών που είχαν οριστεί ανοιχτά). Η είσπραξη αυτή γινόταν μόνο μια φορά για όλη τη διάρκεια της τραπεζικής αργίας.*
- *Δεν οφείλονταν τόκος υπερημερίας, για απαιτήσεις που καθίσταντο απαιτητές κατά τη διάρκεια της τραπεζικής αργίας και αναστάλθηκαν οι προθεσμίες λήξης, εμφάνισης και πληρωμής αξιόγραφων και οι δικαστικές προθεσμίες.*
- *Το Χρηματιστήριο Αθηνών παρέμεινε κλειστό.*

Την 30-06-2015 ακολούθησε 2^η Π.Ν.Π, με αριθμό Φύλλου 66/30-06-2015 που στην ουσία τροποποιούσε το άρθρο πρώτο της από 28 Ιουνίου 2015 Π.Ν.Π «Τραπεζική αργία βραχείας διάρκειας» (ΦΕΚ Α'65). Δηλαδή προστέθηκαν:

- *Ειδικές διατάξεις για τους συνταξιούχους και ειδικές κατηγορίες κοινωνικών ευπαθών ομάδων, που μπορούσαν να ορισθούν διαφορετικά όρια αναλήψεων.*
- *Αποδοχή καταθέσεων στις αυτόματες ταμειολογιστικές μηχανές*
- *Έκδοση νέων χρεωστικών και πιστωτικών καρτών*
- *Εκτέλεση πληρωμών σε λογαριασμούς καταθέσεων στο εσωτερικό της χώρας με κεντρική εντολή*
- *Τροποποιήσεις στο εδάφιο που αφορούσε την Ε.Ε.Τ.Σ.*
- *Τροποποιήσεις στο εδάφιο που αφορά τον τρόπο τιμωρίας για όποιον δεν εφαρμόζε τον τρόπο πληρωμής της Π.Ν.Π (Αναφέρει τις διατάξεις των άρθρων τιμωρίας).*

Την ίδια μέρα 30-06-2015, ο Υπουργός Οικονομικών εξέδωσε την υπ' αριθμό Γ.Δ.Ο.Π 0000900ΕΞ2015 με αριθμό φύλλου 1302/30-06-2015, που όριζε περιληπτικά τα εξής:

- *Την παράταση του προγράμματος ενίσχυσης της ρευστότητας σύμφωνα με το Ν.3723/2008*

- Ειδικές διατάξεις για τους συνταξιούχους
- Καταβολή ημερήσιας αποζημίωσης και οδοιπορικών εξόδων στους δικαιούχους (διοριζόμενων εφόρων, αντιπροσώπων δικαστικής αρχής για τη διενέργεια του δημοψηφίσματος την 5^η Ιουλίου 2015, καθώς και του τρόπου καταβολής τους).

Στις **02-07-2015**, ο Υπουργός Οικονομικών εξέδωσε με αριθμό φύλλου την υπ' αριθμό Γ.Δ.Ο.Π. 0000929ΕΞ2015/ΧΠ 2243, η οποία αφορούσε τη ρύθμιση καταβολής επιδομάτων –παροχών των δικαιούχων από τον Ο.Α.Ε.Δ. κατά τη διάρκεια της τραπεζικής αργίας βραχείας διάρκειας. Με την ανωτέρω απόφαση ρυθμίστηκε το θέμα καταβολής των επιδομάτων –παροχών στους δικαιούχους από τον Ο.Α.Ε.Δ. που δεν ήταν κάτοχοι κάρτας αναλήψεως μετρητών από Α.Τ.Μ.

- Το ανώτατο όριο ανάληψης μετρητών για τους παραπάνω δικαιούχους ορίστηκε το όριο των 120,00 € (εκατόν είκοσι ευρώ), καθώς τα πιστωτικά ιδρύματα έπρεπε να προβούν στην έκδοση χρεωστικών καρτών για τους ανωτέρω δικαιούχους
- Σχετική ανακοίνωση εξέδωσε ο Ο.Α.Ε.Δ. για την ημερομηνία πληρωμής των επιδομάτων – παροχών για τους δικαιούχους της απόφασης.

Την επόμενη ημέρα, στις **03-07-2015** με αριθμό φύλλου 1380/03-07-2015 ο Υπουργός Οικονομικών εξέδωσε την υπ' αριθμό Γ.Δ.Ο.Π 0000936ΕΞ2015/Χ.Π 2251 απόφασή του, η οποία αφορούσε τη ρύθμιση επιτρεπόμενων τραπεζικών εργασιών από πιστωτικά ιδρύματα και το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων κατά το διάστημα της Τραπεζικής αργίας. Συγκεκριμένα, η απόφαση αυτή περιληπτικά συμπεριελάμβανε και όριζε τα εξής:

Κατά τη διάρκεια της τραπεζικής αργίας δύναται να πραγματοποιούνται:

- i. η άπαξ μετατροπή ξένου νομίσματος μέχρι ποσού ισότιμου των εκατόν είκοσι ευρώ (120,00 €) και η ανάληψη από τους συνταξιούχους οι οποίοι λάμβαναν τη σύνταξη τους από ασφαλιστικό φορέα του εξωτερικού σε ξένο νόμισμα, μέσω των υποκαταστημάτων των πιστωτικών ιδρυμάτων που θα λειτουργούσαν για το σκοπό αυτό
- ii. το άνοιγμα λογαριασμού μισθοδοσίας
- iii. η παραλαβή αιτήσεων για τοποθέτηση τερματικής συσκευής εκκαθάρισης συναλλαγών χρεωστικών και πιστωτικών καρτών (P.O.S).

Ειδικά για τα πιστωτικά ιδρύματα τα οποία δεν είχαν τη τεχνική δυνατότητα έκδοσης χρεωστικών ή πιστωτικών καρτών και το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, επιτρέπονταν η πραγματοποίηση των ακόλουθων τραπεζικών εργασιών:

- i. η άπαξ καταβολή ποσού εκατόν είκοσι ευρώ (120,00 €) στους δικαιούχους κατόχους λογαριασμών που τηρούνται στα ανωτέρω πιστωτικά ιδρύματα και στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων
- ii. η μετά την υπό στοιχείο συναλλαγή, ημερήσια καταβολή ποσού, εντός του ορίου που καθορίστηκε με την περίπτωση α) της παραγράφου 2 του άρθρου πρώτου της Π.Ν.Π/28-06-2015 στους ίδιους δικαιούχους.

Στη συνέχεια, την **6^η Ιουλίου 2015**, ο Υπουργός Οικονομικών εξέδωσε με την υπ' αριθμό φύλλου 1391/06-07-2015 Γ.Δ.Ο.Π. 0000937ΕΞ/2015/Χ.Π 2255 απόφασή του, με την οποία δόθηκε παράταση στη τραπεζική αργία βραχείας διάρκειας μέχρι τις **08-07-2015**. Η απόφαση όριζε: «Παρατείνεται έως και 8 Ιουλίου 2015 η διάρκεια της τραπεζικής αργίας που κηρύχθηκε με την από 28 Ιουνίου 2015 Π.Ν.Π «Τραπεζική αργία βραχείας διάρκειας» (ΦΕΚ Α 65) όπως τροποποιήθηκε και ισχύει».

Στις **08-07-2015**, ο Υπουργός Οικονομικών εξέδωσε με την υπ' αριθμό φύλλου 1420/08-07-2015 Γ.Δ.Ο.Π. 0000945ΕΞ/2015/Χ.Π 2261 απόφασή του, η οποία όριζε τα εξής:

- Την παράταση της τραπεζικής αργίας βραχείας διάρκειας έως 13 Ιουλίου 2015 που κηρύχθηκε με την Π.Ν.Π 28-06-2015 (ΦΕΚ Α'65) και κατόπιν της παράτασης που δόθηκε με την υπ' αριθμό απόφαση Γ.Δ.Ο.Π. 0000937ΕΞ/2015/Χ.Π 2255/06-07-2015, της τραπεζικής αργίας βραχείας διάρκειας.
- Τη μετατροπή, με αίτηση του δικαιούχου, σε ευρώ, ποσού σύνταξης καταβαλλόμενης σε ξένο νόμισμα από ασφαλιστικό φορέα του εξωτερικού και η μεταφορά αυτού του ποσού σε άλλο υπάρχοντα λογαριασμό κατάθεσης του ίδιου του δικαιούχου και η άπαξ ανάληψη από αυτόν ποσού μέχρι εκατόν είκοσι ευρώ (120,00€).
- Η άπαξ καταβολή του συνολικού ποσού σύνταξης εκατόν είκοσι ευρώ(120,00€) σε κάθε δικαιούχο.

Στις **10-07-2015**, ο Υπουργός Οικονομικών εξέδωσε με την υπ' αριθμό Γ.Δ.Ο.Π. 0000945ΕΞ/2015/Χ.Π 2775/10-07-2015 απόφασή του, η οποία αφορούσε τη ρύθμιση θεμάτων συναλλαγών για την εξυπηρέτηση των ατόμων με ειδικές ανάγκες μέσω

πιστωτικών ιδρυμάτων κατά το διάστημα της τραπεζικής αργίας. Συγκεκριμένα η απόφαση όριζε :

- ευνοϊκές διατάξεις για τα άτομα με αναπηρία και καταβολή ποσού εκατόν είκοσι ευρώ (120,00€) σε όλους τους δικαιούχους επιδομάτων ΑμεΑ
- τον τρόπο απόδειξης της αναπηρίας προκειμένου να τύχουν της ευνοϊκής μεταχείρισης από τα πιστωτικά ιδρύματα.

Στις **13-07-2015**, ο Υπουργός Οικονομικών εξέδωσε με την υπ' αριθμό φύλλου 1460/13-07-2015 Γ.Δ.Ο.Π. 0000966ΕΞ/2015/Χ.Π 2297 απόφασή του, η οποία όριζε την παράταση διαρκείας της τραπεζικής αργίας βραχείας διαρκείας, συγκεκριμένα: Παρατάθηκε η τραπεζική αργία βραχείας διαρκείας ως τις 15-07-2015, που κηρύχθηκε με την Π.Ν.Π/28-06-2015 κατόπιν και άλλων δυο αποφάσεων παράτασης, της τραπεζικής αργίας βραχείας διαρκείας.

Στις **14-07-2015**, ο Υπουργός Οικονομικών εξέδωσε την υπ' αριθμό φύλλου 79/14-07-2015 Π.Ν.Π., η οποία αφορούσε στη συμπλήρωση της Π.Ν.Π. της 28^η Ιουνίου 2015 «Τραπεζική αργία βραχείας διαρκείας(Α'65), η οποία όριζε:

- *Παράταση* έως και 16 Ιουλίου 2015 η διάρκεια της τραπεζικής αργίας βραχείας διαρκείας, που κηρύχθηκε με την από 28 Ιουνίου 2015 Π.Ν.Π. όπως τροποποιήθηκε και ισχύει.
- Ότι κατά το διάστημα της τραπεζικής αργίας βραχείας διαρκείας δύναται να πραγματοποιούνται:
  - i. Η άπαξ καταβολή του ποσού των εκατόν είκοσι (120,00€) στους δικαιούχους στους οποίους δεν έχει καταβληθεί από την έναρξη ισχύος προηγούμενων υπουργικών αποφάσεων (συνταξιούχους, ανέργους, ΑμεΑ).
  - ii. Οι πληρωμές:
    - ✓ ληξιπρόθεσμων και τρεχουσών δόσεων από τη χρήση πιστωτικής κάρτας και από κάθε είδους δάνειο
    - ✓ οφειλών προς το Δημόσιο, προς τις ΔΕΚΟ, προς ασφαλιστικούς οργανισμούς και προς ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρείες, με κατάθεση μετρητών ή με εντολή μεταφοράς χρηματικού ποσού από τραπεζικό λογαριασμό.

- iii. Η εντολή μεταφοράς κεφαλαίων από λογαριασμό ταμειυτηρίου ή όψεως σε άλλο αντίστοιχο λογαριασμό που τηρείται στο ίδιο πιστωτικό ίδρυμα.
- Αντικατάσταση της παραγράφου για τη σύσταση Επιτροπής Έγκρισης Τραπεζικών Συναλλαγών από μέλη από τα οποία αποτελείται
  - *Ακόμη αναστάλθηκε η διενέργεια κάθε πράξης αναγκαστικής εκτέλεσης, ιδίως η διενέργεια πλειστηριασμών, κατασχέσεων, αποβολών (εξώσεων) και προσωπικών κρατήσεων. Αναστάλθηκε η υποχρέωση έκδοσης και κατάθεσης εκ μέρους των δικηγόρων ή των διαδίκων γραμματίων καταβολής, δικαστικών ενσήμων, εισφορών ή άλλων πάσης φύσης παραβόλων και εξόδων σχετικά με την άσκηση και εκδίκαση ένδικων βοηθημάτων και ένδικων μέσων ενώπιων δικαστικών αρχών ή την εκπροσώπηση από συνήγορο ενώπιων αυτών. Οι υπόχρεοι κατά το νόμο υποχρεούνται να προσκομίσουν αυτά ενώπιον της αρμόδιας αρχής εντός τριών (3) εργάσιμων ημερών από τη λήξη της τραπεζικής αργίας.*
  - *Επίσης αναστέλλεται η υποχρέωση καταβολής πάσης φύσης εγγυοδοσιών ή εφάπαξ ή σε δόσεις χρηματικών ποσών από μετατροπή στερητικής της ελευθερίας ποινής, εφόσον η σχετική υποχρέωση γεννήθηκε ή η συμπλήρωση της προθεσμίας εκπλήρωσης της, ανέκυψε στο διάστημα της τραπεζικής αργίας.*

Στις **16-07-2015**, ο Υπουργός Οικονομικών εξέδωσε με την υπ' αριθμό φύλλου 1482/16-07-2015 Γ.Δ.Ο.Π. 0000989ΕΞ/2015/Χ.Π 2314 απόφασή του, η οποία αφορούσε την παράταση διάρκειας της τραπεζικής αργίας βραχείας διάρκειας. Η τραπεζική αργία παρατάθηκε μέχρι **19-07-2015** που κηρύχθηκε με την Π.Ν.Π. 28-06-2015, όπως ισχύει και παρατάθηκε με άλλες 2 προηγούμενες αποφάσεις του Υπουργού Οικονομικών και με την από 14/07/2015 Π.Ν.Π. (Α'79).

➤ **2^η ΦΑΣΗ: ΑΠΟ 18-07-2015 ΕΩΣ 02-08-2015**

Στις **18-07-2015**, ο Υπουργός Οικονομικών εξέδωσε την υπ' αριθμό φύλλου 84/18-07-2015 Π.Ν.Π., η οποία αφορούσε επείγουσες ρυθμίσεις για τη θέσπιση περιορισμών στην ανάληψη μετρητών και τη μεταφορά κεφαλαίων και τις τροποποιήσεις των νόμων 4063/2012, 4172/2013, 4331/2015 και 4334/2015.

Συγκεκριμένα το πρώτο άρθρο της Π.Ν.Π. όριζε τα εξής περιληπτικά:

- **Κατάργηση της Τραπεζικής αργίας στις 20 Ιουλίου του 2015**

- Όλες οι τράπεζες και τα καταστήματά τους άνοιξαν, ενώ το χρηματιστήριο Αθηνών παρέμεινε κλειστό
- Η ανάληψη μετρητών από οποιονδήποτε τραπεζικό κατάστημα ή Α.Τ.Μ. δεν επιτρέπονταν να υπερβαίνει ημερησίως το ποσό των εξήντα ευρώ (60,00€) ανά καταθέτη, ανά πιστωτικό ίδρυμα, στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Ωστόσο μετρητά που δεν αναλήφθηκαν κάποια ημέρα ή ημέρες της εβδομάδας μπορούσαν να αναληφθούν σωρευτικά έως του ποσού των τετρακοσίων είκοσι ευρώ (420,00€) ανά εβδομάδα (οποιαδήποτε στιγμή από το Σάββατο μέχρι την Παρασκευή).
- Οι εισπράξεις επιταγών (τραπεζικών και ιδιωτικών επιταγών) και οι πληρωμές βάσει εγγυητικών επιστολών επιτρέπονταν αποκλειστικά μόνο σε πίστωση τραπεζικού λογαριασμού.
- Απαγόρευση ανάληψης μετρητών με χρήση πιστωτικών και προπληρωμένων καρτών στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.
- Απαγόρευση μεταφοράς κεφαλαίων ή μετρητών στο εξωτερικό με κάθε τρόπο, ακόμη και αν τηρούνται σε λογαριασμούς πιστωτικών ιδρυμάτων που εδρεύουν στο εξωτερικό. Απαγόρευση μεταφοράς κεφαλαίων με τη χρήση πιστωτικών, προπληρωμένων και χρεωστικών καρτών για διασυνοριακές πληρωμές.
- Απαγόρευση ανοίγματος νέων λογαριασμών όψεως ή καταθέσεων, να προστίθενται συν δικαιούχοι στους ήδη υφιστάμενους και να ενεργοποιούνται αδρανείς λογαριασμοί.
- Επιτρέπεται το άνοιγμα λογαριασμών αποκλειστικά για τις ακόλουθες συναλλαγές:
  - η πληρωμή μισθοδοσίας προσωπικού (συμπεριλαμβανομένης της έκδοσης εξαργύρωσης εργοσήμου)
  - η πληρωμή υποχρεώσεων του καταθέτη προς το ίδιο πιστωτικό ίδρυμα, που προέκυπταν από συμβάσεις που είχαν καταρτισθεί πριν της 28^{ης} Ιουνίου 2015
  - η καταβολή νέων συντάξεων και νέων επιδομάτων από την πρόνοια
  - εκκαθάριση συναλλαγών καρτών από νέες συμβάσεις αποδοχής (aquaring)
  - εξυπηρέτηση νεοϊδρυθέντων, μετά την 1^η Μαΐου 2015 νομικών προσώπων
  - εξυπηρέτηση νεοφυών εταιρειών (startups) συμμετείχαν σε προγράμματα στήριξης της νέας επιχειρηματικότητας

- κατάθεση μετρητών ως εξασφάλιση (cash collateral) εγγυητικής επιστολής, ενέγγυας πίστωσης ή δανείου στο ίδιο πιστωτικό ίδρυμα
  - άνοιγμα λογαριασμού υπέρ τρίτου με σκοπό είτε τη συμμόρφωση προς επιταγή για εκτέλεση χρηματικής απαίτησης, βάσει διαταγής πληρωμής, δικαστικής απόφασης ή άλλου εκτελεστού τίτλου είτε την εξόφληση απαίτησης, για την οποία είχε επιβληθεί κατάσχεση εις χείρας τρίτου, υπέρ του δικαιούχου της απαίτησης, εκτός εάν αυτός είχε δηλώσει λογαριασμό κατάθεσης με οποιαδήποτε διαδικαστική πράξη
  - πίστωση ποσών από την αλλοδαπή σε ευρώ ή ξένο νόμισμα, ύψους τουλάχιστον δέκα χιλιάδων (10000,00) ευρώ ή του ισόποσου σε ξένο νόμισμα
  - αποδοχή προθεσμιακής κατάθεσης μόνο στην περίπτωση που οι δικαιούχοι της ταυτίζονται με τους δικαιούχους του τροφοδότη λογαριασμού της, κατάθεσης ή όψεως
  - κάθε άλλη περίπτωση, κατόπιν έγκρισης από την Επιτροπή Έγκρισης Τραπεζικών Συναλλαγών
- Ήταν απαγορευτική η πρόωρη, μερική ή ολική εξόφληση δανείου σε πιστωτικό ίδρυμα, με εξαίρεση την αποπληρωμή με μετρητά ή έμβασμα από το εξωτερικό
- Ήταν απαγορευτική η πρόωρη, μερική ή πλήρης λήξη των προθεσμιακών καταθέσεων. Κατ' εξαίρεση επιτρέπονταν η πρόωρη μερική λήξη προθεσμιακής κατάθεσης, αποκλειστικά και μόνο για την ισόποση εξόφληση:
- οφειλών προς το Δημόσιο και τους ασφαλιστικούς φορείς
  - τρέχουσας δόσης και ληξιπρόθεσμων οφειλών δανείου στο ίδιο πιστωτικό ίδρυμα
  - πληρωμή μισθοδοσίας στο ίδιο πιστωτικό ίδρυμα
  - πληρωμή νοσηλίων και διδάκτρων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό
  - πληρωμή προμηθευτών που τηρούν λογαριασμό στο ίδιο πιστωτικό ίδρυμα, έναντι τιμολογίων ή ισοδύναμων παραστατικών, υπό την προϋπόθεση ότι δεν υφίστανται επαρκή διαθέσιμα σε λογαριασμό ταμειωτηρίου ή όψεως
- Ειδικότερα θέματα:

- Σε περίπτωση κατάσχεσης χρηματικής απαίτησης εις χείρας πιστωτικού ιδρύματος της Τράπεζας της Ελλάδος ή του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων ως τρίτου, δεν επιτρέπεται η καταβολή του ποσού της απαίτησης σε μετρητά. Το ποσό είτε καταβάλλεται με έκδοση επιταγής, είτε πιστώνεται υποχρεωτικά σε τραπεζικό λογαριασμό του κατάσχοντος που τηρείται στο ίδιο ή άλλο πιστωτικό ίδρυμα.
- Απαγόρευση κατάρτιση συμβάσεων αποδοχής συναλλαγών με κάρτες πληρωμών, εφόσον η εκκαθάρισή τους πραγματοποιείται με πίστωση λογαριασμού του εμπόρου, ο οποίος τηρείται εκτός Ελλάδας σε φορέα παροχής υπηρεσιών πληρωμών.
- Απαγόρευση της μεταφοράς θεματοφυλακής στο εξωτερικό
- Απαγόρευση μεταφοράς κεφαλαίων για την απόκτηση χρηματοπιστωτικών μέσων, μέσων οργανωμένων αγορών και πολυμερών μηχανισμών διαπραγμάτευσης

Οι δύο παραπάνω περιορισμοί δύνανται να αίρονται με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών.

- Εξαιρούνται των απαγορεύσεων και των περιοριστικών μέτρων των προηγούμενων παραγράφων:
  - Συναλλαγές της Ελληνικής Δημοκρατίας
  - Συναλλαγές της Τράπεζας της Ελλάδος
  - Συγκεκριμένες συναλλαγές, η διενέργεια των οποίων εγκρίνεται με απόφαση της Επιτροπής Έγκρισης Τραπεζικών Συναλλαγών
  - Οι διασυνοριακές εντολές πληρωμών που αφορούν αποκλειστικά στην πίστωση ενός λογαριασμού που τηρείται σε ίδρυμα που λειτουργεί στην Ελλάδα
  - Οι συναλλαγές κίνησης κεφαλαίων που αφορούν σε διαχείριση της ρευστότητας του πιστωτικού ιδρύματος που λειτουργεί στην Ελλάδα και σε υποχρεώσεις πληρωμών στο πλαίσιο διαχείρισης συμβάσεων που προϋπήρχαν της θέσης σε ισχύ της από 28^η Ιουνίου 2015 Π.Ν.Π. (εξυπηρέτηση πληρωμών)

- Όλα τα χρηματικά ποσά που μεταφέρονται από την αλλοδαπή με μεταφορά πίστωσης σε λογαριασμούς που τηρούνται σε πιστωτικό ίδρυμα που λειτουργεί στην Ελλάδα, εφόσον μεταφέρονται εκ νέου σε λογαριασμό που τηρείται σε πιστωτικό ίδρυμα που λειτουργεί στο εξωτερικό
- Μεταφορές πιστώσεων από ελληνικό εκπαιδευτικό οργανισμό δημόσιου ή ιδιωτικού δικαίου ή τεχνολογικό φορέα σε λογαριασμό τηρούμενο σε πιστωτικό ίδρυμα που εδρεύει και λειτουργεί στο εξωτερικό, ποσού που προέρχεται αποκλειστικά από μεταφορές πιστώσεων από το εξωτερικό, το οποίο πιστώθηκε σε λογαριασμό που τηρείται σε πιστωτικό ίδρυμα που λειτουργεί στην Ελλάδα εντός του 2015. (αποκλειστικά για την εξυπηρέτηση των εκπαιδευτικών ή ερευνητικών σκοπών).
- Πληρωμές μισθοδοσίας στο εξωτερικό για εργαζόμενους σε διπλωματικές αποστολές, μόνιμες αντιπροσωπείες ή άλλες υπηρεσίες του Ελληνικού Δημοσίου, με μεταφορά πίστωσης του ισόποσου της μισθοδοσίας, σε λογαριασμό που τηρείται σε πιστωτικό ίδρυμα που λειτουργεί εκτός Ελλάδος. Οι άνω εργαζόμενοι επιτρέπεται να μεταφέρουν το λογαριασμό μισθοδοσίας που διατηρούν στην Ελλάδα σε λογαριασμό του εξωτερικού τεκμηριώνοντας εγγράφως την ιδιότητά τους.
- Έμβασμα από ελληνικό δημόσιο εκπαιδευτικό οργανισμό δημόσιου ή ιδιωτικού δικαίου ή τεχνολογικό φορέα, σε λογαριασμό τηρούμενο σε πιστωτικό ίδρυμα που εδρεύει και λειτουργεί στο εξωτερικό, ποσού που προέρχεται αποκλειστικά από έμβασμα από το εξωτερικό το οποίο εκτελέστηκε μετά την έναρξη ισχύος της παρούσας (αποκλειστικά για την εξυπηρέτηση των σκοπών του ερευνητικού προγράμματος με άνοιγμα ειδικού λογαριασμού)
- Η ανάληψη μετρητών χωρίς περιορισμό ποσού από έναν, ανά δικαιούχο τραπεζικό λογαριασμό στις πρεσβείες και στα μέλη των διπλωματικών αποστολών στην Ελλάδα (με την επίδειξη σχετικής έγγραφης βεβαίωσης)
  - i. Η καταβολή μετρητών στους δικαιούχους από έμβασμα εξωτερικού, εάν είχε προηγηθεί εισαγωγή του αντίστοιχου ποσού σε φυσική μορφή από το εξωτερικό, με σχετική δήλωση της εν λόγω εισαγωγής στην Τράπεζα της Ελλάδος. Επίσης επιτρέπεται η διακίνηση χρηματικών εμβασμάτων στο

εσωτερικό με καταβολή μετρητών στους δικαιούχους, υπό την προϋπόθεση ότι ο πληρωτής έχει καταθέσει το σύνολο του ποσού σε φυσική μορφή.

ii. Η πληρωμή ιατρικών δαπανών και διδάκτρων με την προσκόμιση των απαραίτητων δικαιολογητικών, στο πιστωτικό ίδρυμα μέσω του οποίου διενεργείται η συναλλαγή από τα οποία αποδεικνύεται η συνδρομή των σχετικών προϋποθέσεων.

iii. Στην περίπτωση των νοσηλίων στο εξωτερικό επιτρέπεται καταβολή μέγιστου εφάπαξ ποσού δυο χιλιάδων (2000,00€) ευρώ σε μετρητά ή το ισόποσο του σε ξένο νόμισμα για ένα συνοδό.

iv. Η μεταφορά μέγιστου ποσού πέντε χιλιάδων (5000,00€) ευρώ ή του ισόποσου του σε ξένο νόμισμα, ανά ημερολογιακό τρίμηνο, συνολικά, για έξοδα διαμονής και διαβίωσης φοιτητών που σπουδάζουν στο εξωτερικό ή συμμετέχουν σε προγράμματα ανταλλαγής φοιτητών.

- Διατηρούνται σε ισχύ οι διατάξεις της παρ. 4 του άρθρου 1^{ου} της από 28^{ης} Ιουνίου 2015 Π.Ν.Π. όπως τροποποιήθηκε με την από 30-06-2015 Π.Ν.Π και αντικαταστάθηκαν δυνάμει της παρ. 3 του άρθρου 1^{ου} της από 14^{ης} Ιουλίου 2015 Π.Ν.Π. Επίσης, διατηρείται σε ισχύ η παρ. 4 του άρθρου 1^{ου} της από 30 Ιουνίου 2015 Π.Ν.Π για όσο χρόνο ισχύουν οι περιορισμοί ανάληψης μετρητών του παρόντος άρθρου.
- Η Τράπεζα της Ελλάδος πραγματοποιεί δειγματοληπτικούς ελέγχους για τη συμμόρφωση ιδρυμάτων με τις διατάξεις του παρόντος άρθρου για τα θέματα της αρμοδιότητας της και επιβάλλει σε αυτά για κάθε παράβαση πρόστιμο ύψους έως του ενός δέκατου του ποσού της αντίστοιχης συναλλαγής.
- Παράβαση των διατάξεων, του παρόντος άρθρου τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών (3) μηνών και χρηματική ποινή έως το 1/10 του ποσού της αντίστοιχης συναλλαγής.
- Τα μέλη και ο γραμματέας της Επιτροπής Έγκρισης Τραπεζικών Συναλλαγών που συστήθηκε με την από 28^η Ιουνίου 2015 Π.Ν.Π όπως τροποποιήθηκε και ισχύει καθώς και τα μέλη της ομάδας υποστήριξης που συνίσταται σύμφωνα με την 14^η Ιουλίου 2015 Π.Ν.Π, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους δεν υπέχουν ποινική, αστική, διοικητική ή άλλη ευθύνη εκτός αν αποδειχθεί ότι βαρύνονται με δόλο. Αναστολή

άσκησης ποινικής δίωξης για μια διετία, από την έναρξη ισχύος της παρούσας για τα παραπάνω πρόσωπα.

- Η Τράπεζα Εμπορίου και Ανάπτυξης Εύξεινου Πόντου («Black Sea Trade and Development Bank») δεν εμπίπτει στους περιορισμούς και τις απαγορεύσεις του παρόντος άρθρου.
- Με πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος δύναται να προβλέπονται περιορισμοί στη μεταφορά χαρτονομισμάτων σε ευρώ ή και σε ξένο συνάλλαγμα εκτός της Ελληνικής Επικράτειας.
- Οι μη ρυθμιζόμενες από τις διατάξεις του παρόντος άρθρου δραστηριότητες των ιδρυμάτων διενεργούνται υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις της κείμενης νομοθεσίας. Με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών δύναται να αίρονται, τροποποιούνται ή καταργούνται περιορισμοί και απαγορεύσεις συναλλαγών και πράξεων που προβλέπονται από τις διατάξεις του παρόντος άρθρου, να προστίθενται νέοι περιορισμοί και απαγορεύσεις συναλλαγών ή πράξεων και να ρυθμίζεται κάθε άλλο ζήτημα.
- Με απόφαση των συναρμόδιων Υπουργών δύναται να ρυθμίζονται ειδικότερα ζητήματα της παρ. 4 του άρθρου 1^{ου} της από 14-07-2015 Π.Ν.Π.

Στις **24-07-2015**, ο Υπουργός Οικονομικών εξέδωσε με την υπ' αριθμό φύλλου 1561/24-07-2015 Γ.Δ.Ο.Π. 0001027ΕΞ/2015/Χ.Π 2364 απόφασή του, η οποία αφορούσε στις ρυθμίσεις θεμάτων περιορισμών στην ανάληψη μετρητών και τη μεταφορά κεφαλαίων, και όριζε τα εξής:

- Την τροποποίηση των περιορισμών στην ανάληψη μετρητών και στην κίνηση κεφαλαίων που θεσπίστηκαν με την Π.Ν.Π της 18-07-2015 (Α'84).

Η Υπουργική αυτή απόφαση τροποποιεί τις διατάξεις της από 18-07-2015 Π.Ν.Π.

Στις **31-07-2015**, οι Υπουργοί των Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων εξέδωσαν την υπ' αριθμό φύλλου 1620/31-07-2015 57382 απόφασή τους, η οποία αφορούσε στην παράταση της υπ' αριθμό 49214/21-07-2015 Υπουργικής Απόφασης «Αναστολή πράξεων αναγκαστικής εκτέλεσης καταβολής δικαστικών παραβόλων, εγγυοδοσιών και χρηματικών ποσών από μετατροπή ποινών (Β'1525).

Με την άνω απόφαση των Υπουργών, δόθηκε παράταση έως τις 31 Αυγούστου 2015 η ισχύς της υπ' αριθμό 49214/21-07-2015 Υπουργικής απόφασης. Με την έναρξη ισχύος από την 01 Αυγούστου 2015.

Στις **31-07-2015**, ο Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας με την υπ' αριθμό φύλλου 90/31-07-2015 εξέδωσε μια νέα Π.Ν.Π, η οποία αφορούσε στις τροποποιήσεις στις από 28 Ιουνίου 2015, 14 Ιουλίου 2015 και 18 Ιουλίου 2015 Π.Ν.Π και κατεπείγουσες ρυθμίσεις για αξιόγραφα και την υποστήριξη της διαπραγμάτευσης της Ελληνικής Κυβέρνησης με τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (Ε.Μ.Σ) την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

➤ **3^η ΦΑΣΗ: ΑΠΟ 03-08-2015 ΕΩΣ 31-12-2015**

Στις 17-08-2015, ο Υπουργός Οικονομικών εξέδωσε με την υπ' αριθμό φύλλου 1721/17-08-2015 Γ.Δ.Ο.Π. 0001133ΕΞ/2015/Χ.Π 2524 απόφασή του, η οποία αφορούσε στις ρυθμίσεις θεμάτων περιορισμών στην ανάληψη μετρητών και τη μεταφορά κεφαλαίων.

Η άνω απόφαση που παρατίθεται αφορούσε την τροποποίηση περιορισμών στην ανάληψη μετρητών και τη μεταφορά κεφαλαίων που θεσπίστηκαν με την από 18 Ιουλίου 2015 Π.Ν.Π. (ΦΕΚ Α'84), συνοπτικά όριζε τα εξής:

- Το Χρηματιστήριο Αθηνών επανήλθε σε λειτουργία ενώ οι συναλλαγές συνέχιζαν να είναι υπό αυστηρούς περιορισμούς.
- Οι αναλήψεις μετρητών από τραπεζικά καταστήματα ή Α.Τ.Μ. παρέμειναν στο ποσό των τετρακοσίων είκοσι ευρώ (420,00 €) ανά εβδομάδα.
- Οι απαγορευμένες κατηγορίες τραπεζικών συναλλαγών παρέμειναν, αλλά με κάποια περαιτέρω χαλάρωση.
  - Οι μεταφορές κεφαλαίων στο εξωτερικό επιτρέπονταν έως πεντακόσια ευρώ (500,00 €) ανά άτομο, ανά μήνα, είτε μέσω πιστωτικού ιδρύματος ή ιδρύματος πληρωμών.
  - Το άνοιγμα νέων λογαριασμών επιτρέπονταν για τους φοιτητές και στρατιώτες
  - Η πρόωρη λήξη των προθεσμιακών καταθέσεων επιτρέπονταν και για την αγορά ακινήτου.

- Οι πρόωρες αποπληρωμές δανείων επιτρέπονταν για δάνεια όπου το νέο δάνειο θα έπρεπε τουλάχιστον να είναι ίσο με αυτό που θα επρόκειτο να αντικατασταθεί.
- Ανάλυση μόνο μέχρι του ποσού δυο χιλιάδων ευρώ (2000,00€) ή του ισόποσού του σε ξένο νόμισμα για ένα συνοδό προσώπου, που μετέβαινε στο εξωτερικό για νοσηλεία, υπό την προϋπόθεση της έγγραφης τεκμηρίωσης του σκοπού της μετάβασης.
- Η μεταφορά μεγίστου ποσού πέντε χιλιάδων ευρώ (5000,00€) ή του ισόποσού του σε ξένο νόμισμα, ανά ημερολογιακό τρίμηνο, συνολικά για έξοδα διαμονής και διαβίωσης φοιτητών που σπουδάζουν στο εξωτερικό ή συμμετέχουν σε προγράμματα ανταλλαγής φοιτητών. Στις περιπτώσεις που πιστώνονται απευθείας σε λογαριασμούς φοιτητικής εστίας ή εκμισθωτή κατοικίας φοιτητή, τότε επιτρέπονταν η μεταφορά μεγίστου ποσού οκτώ χιλιάδων ευρώ (8000,00€).
- Η Επιτροπή Έγκρισης Τραπεζικών Συναλλαγών αύξησε τα όρια των υποεπιτροπών πιστωτικών ιδρυμάτων ανά επίπεδο πελάτη, αλλά και σε συνολικό εβδομαδιαίο επίπεδο.

Στις **31-08-2015**, οι Υπουργοί των Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων εξέδωσαν την υπ' αριθμό φύλλου 1867/31-08-2015 57384 απόφασή τους, η οποία αφορούσε στην παράταση ισχύος της υπ' αριθμό 49214/21-07-2015 Υπουργικής Απόφασης «Αναστολή Πράξεων αναγκαστικής εκτέλεσης, καταβολής δικαστικών παραβόλων, εγγυοδοσιών και χρηματικών ποσών από μετατροπή ποινών (B'1525). Η παράταση για την υπ' αριθμό 49214/21-07-2015 δόθηκε μέχρι την 30 Σεπτεμβρίου 2015.

Στις **03-09-2015**, ο Υπουργός Οικονομικών εξέδωσε με την υπ' αριθμό φύλλου 1871/03-09-2015 Γ.Δ.Ο.Π. 0001171ΕΞ/2015/Χ.Π 2581 απόφασή του, η οποία αφορούσε στις ρυθμίσεις θεμάτων εκλογικών δαπανών πολιτικών κομμάτων για τη διενέργεια των γενικών βουλευτικών εκλογών της 20^{ης} Σεπτεμβρίου 2015, κατά τη διάρκεια ισχύος των περιορισμών στην ανάληψη μετρητών και τη μεταφορά κεφαλαίων.

Επίσης, ο Υπουργός Οικονομικών εξέδωσε με την υπ' αριθμό φύλλου 1871/03-09-2015 Γ.Δ.Ο.Π. 0001172ΕΞ/2015/Χ.Π 2582 απόφασή του, η οποία αφορούσε στις ρυθμίσεις θεμάτων εκλογικών δαπανών υποψηφίων βουλευτών κατά τις γενικές βουλευτικές εκλογές της 20^{ης} Σεπτεμβρίου 2015, κατά τη διάρκεια ισχύος των περιορισμών στην ανάληψη μετρητών και τη μεταφορά κεφαλαίων.

Στις 25-09-2015,ο Υπουργός Οικονομικών εξέδωσε με την υπ' αριθμό φύλλου 2100/25-09-2015 Γ.Δ.Ο.Π. 0001258ΕΞ/2015/Χ.Π 2672 απόφασή του, η οποία αφορούσε στις ρυθμίσεις θεμάτων περιορισμών στην ανάληψη μετρητών και τη μεταφορά κεφαλαίων.

Η ως άνω απόφαση αφορούσε την τροποποίηση των περιορισμών στην ανάληψη μετρητών και στην κίνηση κεφαλαίων που θεσπίστηκαν με την Π.Ν.Π. της 18^{ης} Ιουλίου 2015 (Α'84). Επίσης, ο Υπουργός Οικονομικών εξέδωσε με την υπ' αριθμό φύλλου 2100/25-09-2015 Γ.Δ.Ο.Π. 0001259ΕΞ/2015/Χ.Π 2673 απόφασή του, η οποία αφορούσε στην τροποποίηση της υπ' αριθμό Γ.Δ.Ο.Π 0001154ΕΞ2015/Χ 2254 (Β'1841) απόφαση του Υπουργού Οικονομικών.

Στις 29-09-2015, οι Υπουργοί των Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων εξέδωσαν την υπ' αριθμό φύλλου 2110/29-09-2015 70905 απόφασή τους, η οποία αφορούσε στην παράταση ισχύος της υπ' αριθμό 49214/21-07-2015 της Κοινής Υπουργικής Απόφασης «Αναστολή Πράξεων αναγκαστικής εκτέλεσης, καταβολής δικαστικών παραβόλων, εγγυοδοσιών και χρηματικών ποσών από μετατροπή ποινών» (Β'1525) η οποία είχε ήδη παραταθεί μέχρι της 30-09-2015 με την υπ' αριθμό 57384/31-08-2015 (Β'1867). Η παράταση της άνω απόφασης δόθηκε μέχρι 31 Οκτωβρίου 2015.

Στις 02-10-2015, ο Υπουργός Οικονομικών εξέδωσε με την υπ' αριθμό φύλλου 2131/02-10-2015 Γ.Δ.Ο.Π. 0001292ΕΞ/2015 απόφασή του, η οποία αφορούσε στην τροποποίηση της υπ' αριθμό Γ.Δ.Ο.Π. 0001258ΕΞ2015/ΧΠ 2672/25-09-2015 απόφασης του Υπουργού Οικονομικών.

➤ **4^η ΦΑΣΗ: ΑΠΟ 01-01-2016 ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ**

Στις 07-01-2016, ο Υπουργός Οικονομικών εξέδωσε με την υπ' αριθμό φύλλου 4/07-01-2016 Γ.Δ.Ο.Π. 00000012ΕΞ/2016 απόφασή του, η οποία αφορούσε ρυθμίσεις θεμάτων περιορισμών στην ανάληψη μετρητών και τη μεταφορά κεφαλαίων. Η ως άνω απόφαση αφορούσε την τροποποίηση των περιορισμών στην ανάληψη μετρητών και στην κίνηση κεφαλαίων που θεσπίστηκαν με την Π.Ν.Π. της 18^{ης} Ιουλίου 2015 (ΦΕΚ Α'84) όπως κυρώθηκε με το Ν. 4350/2015 (ΦΕΚ Α'161).

Στις 15-03-2016,ο Υπουργός Οικονομικών εξέδωσε με την υπ' αριθμό φύλλου 684/15-03-2016 Γ.Δ.Ο.Π. 0000379ΕΞ/2016/Χ.Π.585 απόφασή του, η οποία αφορούσε θέματα περιορισμών στην ανάληψη μετρητών και τη μεταφορά κεφαλαίων. Η ως άνω

απόφαση αφορούσε την τροποποίηση των περιορισμών στην ανάληψη μετρητών και στην κίνηση κεφαλαίων που θεσπίστηκαν με την Π.Ν.Π. της 18^{ης} Ιουλίου 2015 (ΦΕΚ Α'84) όπως κυρώθηκε με το Ν. 4350/2015 (ΦΕΚ Α'161).

Συνοπτικά θα μπορούσαμε, να αναφέρουμε τα εξής:

- Αυξήθηκε το όριο για τη μεταφορά χρημάτων στο εξωτερικό για κάθε κωδικό πελάτη και ανά ημερολογιακό μήνα, από πεντακόσια ευρώ (500,00€) σε χίλια ευρώ (1.000,00€).
- Επιτρέπονταν η μεταφορά κεφαλαίων στο εξωτερικό, ως του ποσού χιλίων ευρώ (1.000,00€) ανά φυσικό πρόσωπο και ημερολογιακό μήνα.
- Άνοιγμα λογαριασμών ή προσθήκη συν-δικαιούχων. Το άνοιγμα νέων λογαριασμών και η προσθήκη συν δικαιούχων επιτρέπονταν μόνο μέσω του ίδιου πιστωτικού ιδρύματος και δεδομένου ότι δεν δημιουργείται νέος κωδικός πελάτη. Προστέθηκαν κάποιες νέες απαλλαγές – εξαιρέσεις στις ήδη υπάρχουσες.
- Άρση των περιορισμών για την πρόωρη λήξη των προθεσμιακών καταθέσεων.
- Αποπληρωμή των δανείων. Μερική άρση των περιορισμών για αποπληρωμή των δανείων (έως 50% του σημερινού κεφαλαίου).
- Αποπληρωμή των στεγαστικών δανείων για την πώληση ακινήτου. Άρση των περιορισμών που σχετίζονταν με την αποπληρωμή στεγαστικών δανείων, όταν το ακίνητο επρόκειτο να πουληθεί.
- Συναλλαγές για μεταφορά κεφαλαίων στο εξωτερικό για επιχειρήσεις. Για τη διευκόλυνση της λειτουργίας των επιχειρήσεων τα νομικά πρόσωπα και οι επιτηδευματίες στο πλαίσιο των επιχειρηματικών τους δραστηριοτήτων μπορούν να μεταφέρουν μέχρι δέκα χιλιάδες (10000,00€) ανά ημέρα, αναλαμβάνοντας παράλληλα την ευθύνη να παρέχουν την κατάλληλη τεκμηρίωση.
- Άνοιγμα λογαριασμού σε πρόσωπα που φέρουν την ιδιότητα του σπουδαστή. Τροποποίηση της διάταξης.

Στις 22-07-2016, ο Υπουργός Οικονομικών εξέδωσε με την υπ' αριθμό φύλλου 2282/22-07-2016 Γ.Δ.Ο.Π. 0001080ΕΞ/2016/Χ.Π.1475 απόφασή του, η οποία αφορούσε θέματα περιορισμών στην ανάληψη μετρητών και τη μεταφορά κεφαλαίων. Η ως άνω απόφαση αφορούσε την τροποποίηση των περιορισμών στην ανάληψη μετρητών και στην

κίνηση κεφαλαίων που θεσπίστηκαν με την Π.Ν.Π. της 18^{ης} Ιουλίου 2015 (ΦΕΚ Α'84) όπως κυρώθηκε με το Ν. 4350/2015 (ΦΕΚ Α'161).

Συνοπτικά αναφέρουμε τις τροποποιήσεις:

- Μετρητά που δεν αναλήφθηκαν κάποια ημέρα ή ημέρες μπορούσαν να αναληφθούν σωρευτικά έως του ποσού των οκτακοσίων σαράντα (840,00€) ανά δύο εβδομάδες.
- Άνοιγμα λογαριασμού για φοιτητές
- Άνοιγμα λογαριασμού σε συνταξιούχους που είναι κάτοικοι εξωτερικού, για την καταβολή σύνταξης στην Ελλάδα.
- Επιτρέπεται η εξόφληση δανείου
- Αναλήψεις μετρητών που κατατίθενται σε τραπεζικούς λογαριασμούς μετά την 22-07-2016
- Διατάξεις για τους συνταξιούχους που είναι κάτοικοι εξωτερικού, αλλά λαμβάνουν συντάξεις και επιδόματα από την πρόνοια από πιστωτικά ιδρύματα στην Ελλάδα.

Τέλος, στις 18 Ιουλίου του 2017, με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών Ευκλείδη Τσακαλώτου, προβλέπεται η θέσπιση του δικαιώματος της σωρευτικής ανάληψης ανά μήνα έως του ποσού των 1.800 ευρώ, αλλά και μια σειρά από διευκολύνσεις για τις επιχειρήσεις, τους λογαριασμούς μισθοδοσίας, για ναυτιλιακές συναλλαγές, ασφαλιστικά συμβόλαια, ηλεκτρονικούς πλειστηριασμούς, αλλά και για τους επαγγελματίες αγρότες.. πιο συγκεκριμένα, με την υπόψιν απόφαση, μετρητά που δεν αναλήφθηκαν κάποια ημέρα ή ημέρες μπορούν να αναληφθούν σωρευτικά έως του ποσού των χιλίων οκτακοσίων ευρώ (1.800) ανά ημερολογιακό μήνα.

Πίνακας Νο. 1: Νομοθετήματα Κεφαλαιακών Περιορισμών (capital controls)

<i>A.A.</i>	<i>Ημερομηνία</i>	<i>Νομοθέτημα</i>	<i>Περιεχόμενο</i>
1	28-06-2015	Π.Ν.Π. 65	Έναρξη τραπεζικής αργίας
2	30-06-2015	Π.Ν.Π. 66	Υιοθέτηση τροποποιήσεων αρχικής τραπεζικής αργίας
3	06-07-2015	Φ.Ε.Κ. 1391	Παράταση τραπεζικής αργίας έως και 08-07-2015
4	13-07-2015	Φ.Ε.Κ. 1460	Παράταση τραπεζικής αργίας έως και 15-07-2015
5	14-07-2015	Π.Ν.Π. 79	Παράταση τραπεζικής αργίας έως και 16-07-2015 και

			αναστολή πράξεων αναγκαστικής εκτέλεσης (πλειστηριασμών, κατασχέσεων)
6	16-07-2015	Φ.Ε.Κ. 1482	Παράταση τραπεζικής αργίας έως και 19-07-2015
7	18-07-2015	Π.Ν.Π. 84	Κατάργηση τραπεζικής αργίας στις 20-07-2015. Άνοιγμα καταστημάτων τραπεζών και ανάληψη από Α.Τ.Μ. ποσών που δεν θα υπερβαίνουν τα 60,00€ ημερησίως. Επίσης, απαγόρευση μεταφοράς κεφαλαίων ή μετρητών στο εξωτερικό με κάθε τρόπο, είσπραξη επιταγών μόνο με πίστωση του λογαριασμού και άνοιγμα νέων λογαριασμών υπό προϋποθέσεις.
8	24-07-2015	Φ.Ε.Κ. 1561	Τροποποίηση των περιορισμών στην ανάληψη μετρητών και στην κίνηση κεφαλαίων
9	31-07-2015	Φ.Ε.Κ. 1620	Αναστολή πράξεων αναγκαστικής εκτέλεσης καταβολής δικαστικών παραβόλων, εγγυοδοσιών και χρηματικών ποσών από μετατροπή ποινών
10	31-07-2015	Π.Ν.Π. 90	Δήλωση υποστήριξης της διαπραγμάτευσης της Ελληνικής Κυβέρνησης με τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (Ε.Μ.Σ) την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, εκφρασμένη από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας
11	17-08-2015	Φ.Ε.Κ. 1721	Άνοιγμα του Χ.Α.Α. , επετράπησαν οι μεταφορές κεφαλαίων στο εξωτερικό, για έως 500,00€ ανά άτομο ανά μήνα
12	07-01-2016	Φ.Ε.Κ. 4	Ρυθμίσεις θεμάτων περιορισμών στην ανάληψη μετρητών και τη μεταφορά κεφαλαίων
13	15-03-2016	Φ.Ε.Κ. 684	Αύξηση ορίου μεταφοράς χρημάτων στο εξωτερικό, από 500,00€ σε 1.000,00€, άρση περιορισμών πρόωρης λήξης προθεσμιακών καταθέσεων, συναλλαγές για μεταφορά κεφαλαίων στο εξωτερικό για επιχειρήσεις

14	22-07-2016	Φ.Ε.Κ. 2282	Μετρητά που δεν αναλήφθηκαν κάποια ημέρα ή ημέρες μπορούσαν να αναληφθούν σωρευτικά έως του ποσού των οκτακοσίων σαράντα (840,00€) ανά δύο εβδομάδες και αναλήψεις μετρητών που κατατίθενται σε τραπεζικούς λογαριασμούς μετά την 22 – 07 – 2016
15	18-07-2017	Φ.Ε.Κ.2723	Μετρητά που δεν αναλήφθηκαν κάποια ημέρα ή ημέρες μπορούν να αναληφθούν σωρευτικά έως του ποσού των χιλίων οκτακοσίων ευρώ (1.800) ανά ημερολογιακό μήνα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΕΛΕΓΧΩΝ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σ' αυτό το κεφάλαιο θα παραθέσουμε τις επιπτώσεις των κεφαλαιακών ελέγχων που επιβλήθηκαν τον Ιούνιο του 2015 στην Ελλάδα, σε μακροοικονομικό επίπεδο. Θα δούμε τις ενέργειες που υιοθέτησαν τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις προκειμένου να περιορίσουν τις υφεσιακές επιπτώσεις των κεφαλαιακών ελέγχων. Το κεφάλαιο αυτό είναι βασισμένο στην έκθεση της μελέτης του οικονομολόγου [Paul Mylonas](#), (NBG Group Chief Economist) με τίτλο «Macro View Greece», (Οκτώβριος 2015), που είναι δημοσιευμένη στην ιστοσελίδα της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος (National Bank of Greece).

Ειδικότερα στο κεφάλαιο αυτό θα προσεγγιστούν:

- Οι προληπτικές δράσεις των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων, προκειμένου να περιορίσουν τις υφεσιακές επιπτώσεις των κεφαλαιακών ελέγχων.
- Ο αντίκτυπος των κεφαλαιακών ελέγχων στην ελληνική οικονομία η οποία βασιζόταν σε ένα κύκλωμα συναλλαγών κυρίως με τη χρήση μετρητών και εξαρτιόταν σε μεγάλο βαθμό από τις εισαγωγές.
- Η ανθεκτικότητα της ελληνικής οικονομίας που αντανakλούσε σε μεγάλο βαθμό και το γεγονός πως, οι κεφαλαιακοί έλεγχοι που είχαν προβλέψει τα ελληνικά νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις, τους επέτρεψαν προληπτικά να καταρτίσουν σχέδια έκτακτης ανάγκης τα οποία χρησίμευσαν ως προστασία από τις συνέπειες του βραχυπρόθεσμου αντίκτυπου της επιβολής των κεφαλαιακών ελέγχων.
- Τα αποθέματα ρευστότητας του ιδιωτικού τομέα, ο οποίος απέσυρε περίπου 41 δισεκατομμύρια ευρώ από τους τραπεζικούς λογαριασμούς, από το Νοέμβριο του 2014, έως και τον Ιούνιο του 2015, εκ των οποίων, τα 9,3 δισεκατομμύρια ευρώ αντιστοιχούσαν σε επιχειρηματικές καταθέσεις και τα 32 δισεκατομμύρια ευρώ αντιστοιχούσαν σε καταθέσεις των νοικοκυριών.
- Η αύξηση των παραγωγικών συντελεστών των ελληνικών επιχειρήσεων, ελαχιστοποιώντας τον κίνδυνο της έλλειψης εφοδιασμού.

- *Η αύξηση της αξίας των συναλλαγών χωρίς τη χρήση μετρητών, η οποία διπλασιάστηκε από τον Ιούλιο του 2015, περιορίζοντας τις επιπτώσεις της τραπεζικής αργίας και τα όρια που θεσπίστηκαν στις αναλήψεις μετρητών.*
- *Το μέγεθος της ανθεκτικότητας της ελληνικής οικονομίας, η οποία ακολούθησε μια οδυνηρή πολυετή οικονομική προσαρμογή, καθιστώντας τη πιο ανθεκτική σε εξωτερικούς κλονισμούς. Η ελληνική οικονομία αποδείχθηκε απροσδόκητα ανθεκτική, παρά τις δυσοίονες προβλέψεις που ακολούθησαν την επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων. Μολονότι υπάρχει ένα τέτοιο δυσμενές κλίμα εξακολουθούν να δημιουργούνται θέσεις απασχόλησης και υπάρχει και σημαντική τάση αύξησης των εσόδων από την είσπραξη του Φ.Π.Α., υπερβαίνοντας σημαντικά τον αρνητικό αντίκτυπο από την αύξηση του πραγματικού συντελεστή Φ.Π.Α. που έλαβε χώρα τον Ιούλιο του 2015.*
- *Την ανθεκτικότητα που επιδεικνύει η ιδιωτική κατανάλωση, η οποία δεν συνδέεται ούτε με το μέγεθος της «προληπτικής» κατανάλωσης για λόγους εξασφάλισης, ούτε με την εγχώρια παραγωγή της οικονομίας, αλλά με την αύξηση που παρουσιάζουν οι αγορές των καταναλωτών και οι πληρωμές που πραγματοποιούν, χωρίς τη χρήση μετρητών. Οι πληρωμές χωρίς μετρητά αυξήθηκαν από το 4,7% του Α.Ε.Π. το 2014 σε περίπου 6,8% το 2015, σημειώνοντας αύξηση κατά 90% σε χιλιάδες ευρώ το Β' εξάμηνο του 2015, σε σύγκριση με 12% στη Νότια Ευρώπη και 15,5% στη ζώνη του ευρώ. Η αύξηση αυτού του τρόπου πληρωμής ωφέλησε κυρίως τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις εις βάρος των ΜΜΕ, παρουσιάζοντας μια ετήσια μεταβολή (μείωση) των πωλήσεων κατά 3,3% για τις μεγάλες επιχειρήσεις στο Γ' τρίμηνο 2015, έναντι 15% αντίστοιχης μείωσης για τις ΜΜΕ. Η έρευνα της E.T.E. επίσης εκτιμά πως, η ετήσια αύξηση κατά 10% στις συναλλαγές χωρίς μετρητά προσθέτει περίπου 0,2% αύξηση στο Α.Ε.Π. Πράγματι, εκτιμήθηκε ότι, η αύξηση του πραγματικού Α.Ε.Π. ετησίως αναμένονταν να φθάσει το 1,4% περίπου στο Α.Ε.Π. το Β' εξάμηνο του 2015 και το 0,8% του Α.Ε.Π. ως τέλος το 2015. Επιπλέον, η απασχόληση αυξήθηκε κατά 2,2% ετησίως από τον Ιούλιο έως και τον Οκτώβριο, με την αυτό – απασχόληση όμως να παρουσιάζει μείωση. Τέλος, τα έσοδα από τον Φ.Π.Α. αυξήθηκαν κατά 10,5% το Β' εξάμηνο 2015.*
- *Τις επιπτώσεις του νέου χρηματοδοτικού προγράμματος που επρόκειτο τότε να εφαρμοστεί και το οποίο παρείχε οικονομικούς πόρους για να καλύψει τις ελληνικές*

εξωτερικές χρηματοδοτικές ανάγκες κατά την περίοδο 2015 – 2018, αυξάνοντας την εμπιστοσύνη των επενδυτών.

Οι κεφαλαιακοί έλεγχοι ήταν αναμενόμενο και φυσιολογικό να επιφέρουν σημαντικό αρνητικό κυρίως αντίκτυπο στην ελληνική οικονομία η οποία βασιζόταν σε ένα κύκλωμα συναλλαγών με μετρητά και εξαρτιόταν σε μεγάλο βαθμό από τις εισαγωγές. *Ωστόσο, πρόσφατες μετρήσεις των δεικτών έδειξαν πως, η δραστηριότητα διατηρήθηκε σε επίπεδο πολύ καλύτερο από ότι αναμένονταν λόγω του γεγονότος πως, τα ελληνικά νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις, κατάρτισαν προληπτικά σχέδια έκτακτης ανάγκης, συσσωρεύοντας ρευστότητα που τους προστάτευσε βραχυπρόθεσμα.* Οι κεφαλαιακοί έλεγχοι οδήγησαν σε μια αύξηση των εξ αποστάσεως πληρωμών και στη χρήση χρεωστικών / πιστωτικών καρτών, επιτρέποντας στους καταναλωτές να εξοφλούν τις υποχρεώσεις τους μέσω συναλλαγών χωρίς μετρητά. Επίσης, ο ιδιωτικός τομέας είχε ισχυροποιηθεί από την προσαρμογή των τελευταίων πέντε ετών, που οδήγησε στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας παρά τη μεγάλη μείωση της παραγωγής. Σε αυτό το πλαίσιο, η επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων οδήγησε σε μια αναγκαστική διόρθωση των μακροοικονομικών ισορροπιών, της Ελλάδας, η οποία όμως είχε υποστεί μια μεγάλη μακροοικονομική και επιχειρηματική εξισορροπητική φάση.

Εντούτοις, η αβεβαιότητα περιορίστηκε μιας και προέκυψε συμφωνία για ένα νέο τριετές πρόγραμμα, σε συνδυασμό με τον υποστηρικτικό ρόλο της Ε.Κ.Τ. και των διαρθρωτικών ταμείων της Ε.Ε., βελτιώνοντας τη ρευστότητα και επιτρέποντας τη σχετικά γρήγορη άρση των κεφαλαιακών ελέγχων, το οποίο όμως έως και σήμερα δεν έχει επέλθει. Αναφορικά όμως με τη μελλοντική εικόνα του Α.Ε.Π. και λαμβάνοντας υπόψη την εκτιμώμενη δημοσιονομική απορρόφηση, θα υπήρχε μια συρρίκνωσή του κατά 2,1% σε ετήσια βάση το Γ' τρίμηνο του 2015, και κατά περίπου 5,3% σε ετήσια βάση το Δ' τρίμηνο του ίδιου έτους, σε σχέση με τις επίσημες εκτιμήσεις για μεγέθη της τάξεως του 1,3% και 2,3% αντίστοιχα.

Για το 2016, οι εκτιμήσεις εμφάνιζαν μια συρρίκνωση της παραγωγής κατά 1,2% σε ετήσια βάση, πάρα την υιοθέτηση της πρόσθετης δημοσιονομικής προσαρμογής και ένα αρνητικό ρυθμό στο Α.Ε.Π. κατά 2,5%. Ωστόσο, οι βασικές επιδράσεις στην ανάπτυξη αναμένονταν να είναι πολύ πιο βελτιωμένες από τα μέσα του 2016, παρουσιάζοντας μια ταχεία βελτίωση της οικονομικής εμπιστοσύνης. Η νέα συμφωνία που ακολούθησε και ο σχηματισμός μιας σταθερής κυβέρνησης το Σεπτέμβριο του 2015, είχαν στόχο να θέσουν τα θεμέλια για την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης. Σε αυτό το πλαίσιο, η έγκαιρη

ολοκλήρωση της 1^{ης} Αξιολόγησης του νέου προγράμματος και η αποδέσμευση των σχετικών όρων χρηματοδότησης, για τις εγχώριες δημοσιονομικές ανάγκες σε συνδυασμό με την επιτάχυνση των εισροών των διαρθρωτικών ταμείων της Ε.Ε., θα βοηθούσε σε μια πρόωρη άρση των κεφαλαιακών ελέγχων.

Οι εξελίξεις αυτές, ήταν υψίστης σημασίας για την ελαχιστοποίηση του οικονομικού κόστους των κεφαλαιακών ελέγχων, που είχε την τάση να αυξάνεται με την πάροδο του χρόνου, καθώς τα όρια του ιδιωτικού τομέα είχαν εξαντληθεί. Από αυτή την άποψη, ήταν ενθαρρυντικό ότι κατά τη διάρκεια των πρώτων μηνών της επιβολής των κεφαλαιακών ελέγχων είχε ήδη γίνει αξιοσημείωτη πρόοδος στη χαλάρωση τους, ειδικά για τις επιχειρήσεις.

3.2 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ & ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΣΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Οι δείκτες έδειξαν ότι η οικονομική δραστηριότητα διατηρήθηκε σε σχετικά σε καλή κατάσταση το Γ' τρίμηνο του 2015, καθώς υποστηρίχθηκε από τον τουρισμό και τους ευνοϊκούς όρους των αποτελεσμάτων του εμπορίου. Μετά από μια μη αναμενόμενη ανθεκτικότητα το Α' εξάμηνο του 2015, όταν το πραγματικό Α.Ε.Π. αυξήθηκε κατά 1,1% σε ετήσια βάση, η οποία υποστηρίχθηκε κυρίως από την έντονη τουριστική δραστηριότητα και την αύξηση της αγοραστικής δύναμης, η οικονομική δραστηριότητα το Β' εξάμηνο του 2015 οπισθοχώρησε. Η απότομη αύξηση της αβεβαιότητας που προέκυψε επιβάρυνε την οικονομική κατάσταση λόγω:

- ✓ Των σεναρίων η Ελλάδα να μείνει εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης (Grexit) ή της προσωρινής αναστολής της ιδιότητας του μέλους της ζώνης του ευρώ
- ✓ Της διάρκειας της τραπεζικής αργίας τριών εβδομάδων
- ✓ Των καθυστερήσεων των πληρωμών από τον Κρατικό προϋπολογισμό, που μεταφέρθηκαν από τους προηγούμενους μήνες, σε συνδυασμό με την επιβολή περιορισμών στη κίνηση κεφαλαίων, επιβάρυνε την οικονομική απόδοση.

Ο σημαντικός ρόλος που έπαιζαν τα μετρητά στις λιανικές συναλλαγές, γεγονός που επιβεβαιώθηκε από το πολύ μικρό μερίδιο των εξ αποστάσεως πληρωμών και η χρήση των καρτών στην εγχώρια αγορά των χρηματοοικονομικών συναλλαγών μέχρι το 2014 (περίπου 75% χαμηλότερο από το μέσο όρο της ζώνης του ευρώ) καθώς υπήρχε μεγάλη προοπτική για διαταραχές στο εξωτερικό εμπόριο σε μια Ελληνική οικονομία που ήταν

εξαρτώμενη κυρίως από τις εισαγωγές, όλα συνέβαλαν σε μια πολύ απαισιόδοξη αρχική αξιολόγηση του αντίκτυπου των κεφαλαιακών ελέγχων στην Ελλάδα. Ωστόσο, οι τελευταίες μετρήσεις των δεικτών, για την περίοδο Ιουλίου –Σεπτεμβρίου 2015, έδειξαν ότι η δραστηριότητα διατηρήθηκε σε υψηλό επίπεδο από ό,τι αναμένονταν.

Ειδικότερα:

- Αγαθά εισαγωγής (σε όρους αξίας, εκτός της ενέργειας) –τα οποία επηρεάστηκαν άμεσα από τους περιορισμούς σχετικά με τις πληρωμές του εξωτερικού μειώθηκαν σε ετήσια βάση κατά 23% τον Ιούλιο (σε αξία) σε σύγκριση με ετήσια αύξηση 6,2% το Β' εξάμηνο του 2014, και 1,7% το 1^ο εξάμηνο του 2015. Οι εισαγωγές διαρκών καταναλωτικών αγαθών και ημι – διαρκών αγαθών (εξαιρουμένων των μεταφορικών μέσων), βιομηχανικών εισροών και των κεφαλαιουχικών αγαθών που αντιστοιχούσαν σε 40% των εισαγωγών, μειώθηκαν κατά 35%,29%, 21% σε ετήσια βάση αντίστοιχα τον Ιούλιο. Η απότομη πτώση τον Ιούλιο 2015, για αυτές τις κατηγορίες προϊόντων, πρέπει να τοποθετηθεί στο πλαίσιο της ισχυρής τους αύξησης από 8,2%,7,9% και 28,3% σε ετήσια βάση κατά μέσο όρο, αντίστοιχα το Α' εξάμηνο του 2015. Οι εξελίξεις αυτές σημειώθηκαν σε ένα περιβάλλον αυξανόμενης αβεβαιότητας, που πιθανόν αντανάκλουσε τη συσσώρευση ρευστότητας των επιχειρήσεων με σκοπό την ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων των μελλοντικών οικονομικών αναταράξεων στην περίπτωση της στασιμότητας των διαπραγματεύσεων με τους επίσημους δανειστές, και ταυτόχρονα υπό το φόβο να παγώσει η παροχή ρευστότητας από το Ευρώ-σύστημα. Υπό το πρίσμα αυτό, η προσαρμογή των εισαγωγών τον Ιούλιο του 2015, ήταν λιγότερο ανησυχητική.
- Επιπλέον, είναι αξιοσημείωτο ότι, εκτός του κλάδου των πετρελαιοειδών, οι εισαγωγές μειώθηκαν κατά 23% σε ετήσια βάση τον Ιούλιο του 2015, όταν αντίστοιχα η αξία των διοικητικών εγκρίσεων για τη χρηματοδότηση των εισαγωγών ήταν **64,4%** χαμηλότερη από την αντίστοιχη μέση αξία τον Ιούλιο του 2014, (51,6%)

Αυτή η εξέλιξη, έδειξε ότι ένας σημαντικός αριθμός επιχειρήσεων είχαν προπληρώσει τις εισαγωγές ή χρησιμοποιούσαν οικονομικούς πόρους που διέθεταν στο εξωτερικό, ή είχαν εκμεταλλευτεί τις διαθέσιμες ρυθμίσεις με ξένους προμηθευτές και πελάτες, και πέτυχαν εν μέρει την άρση των περιορισμών που επιβάλλονται από τους κεφαλαιακούς ελέγχους.

Επιπλέον, η *μηνιαία αξία των εγκρίσεων για τις εισαγωγές* από την Επιτροπή Έγκρισης Τραπεζικών Συναλλαγών και των υποεπιτροπών της Τράπεζας, φέρεται να είχε αυξηθεί κατά σχεδόν 50% τον Αύγουστο του 2015, που αντιστοιχούσε στο 69% των εισαγωγών τον Αύγουστο του 2014, και ακόμη περισσότερο το Σεπτέμβριο του 2015 (άνω του 90% του μέσου όρου της αξίας των εισαγωγών, κατά το Σεπτέμβριο κατά την περίοδο 2011-2014), με παράλληλη απλοποίηση των σχετικών γραφειοκρατικών διαδικασιών. Η εξέλιξη αυτή, ήταν πιο σημαντική για τις μικρότερες επιχειρήσεις που ήταν περισσότερο εκτεθειμένες στους περιορισμούς των κεφαλαιακών ελέγχων. Πράγματι, με βάση τα προκαταρκτικά στοιχεία, η αξία των Ελληνικών εισαγωγών (εκτός καυσίμων), τον Αύγουστο του 2015 μειώθηκε κατά 8,4% σε ετήσια βάση, από 22,6% σε ετήσια βάση τον Ιούλιο, επιβεβαιώνοντας όσους υποστήριζαν την άποψη περί σταδιακής χαλάρωσης των κεφαλαιακών περιορισμών.

Οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών έδειξαν μια αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα στο σοκ της εμπιστοσύνης των κεφαλαιακών ελέγχων. Μετά από περίπου τρεις εβδομάδες ματαιώσεων και μια εμφανή επιβράδυνση στις κρατήσεις της τελευταίας στιγμής σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, η τουριστική ζήτηση κέρδισε έδαφος από τα μέσα Ιουλίου, και αυτό το γεγονός είχε αντανάκλαση στον ρυθμό αύξησης των τουριστικών εσόδων και αφίξεων 3,8% και 5,9% σε ετήσια βάση, αντίστοιχα, κατά την περίοδο του Ιουλίου- Αυγούστου 2015.

Σύμφωνα με πηγές της αγοράς, *οι κεφαλαιακοί έλεγχοι δεν αναμένονταν να είχαν σημαντική επίπτωση στις προοπτικές του τουριστικού τομέα για το 2016*, όταν η κύρια πρόκληση θα ήταν η επίπτωση του κόστους της ανταγωνιστικότητας στην Ελλάδα που προέκυψε από την αύξηση Φ.Π.Α. σε ξενοδοχεία και εστιατόρια, καθώς και η κατάργηση των προνομιακών καθεστώτων Φ.Π.Α. για κάποια από τα ελληνικά νησιά από τον Οκτώβριο του 2015. Επιπλέον, οι εξαγωγές αγαθών παρουσίασαν επίσης σημαντική ανθεκτικότητα σε αυτό το μεταβαλλόμενο περιβάλλον, η αύξηση κατά 6,9% σε ετήσια βάση τον Ιούλιο – Αύγουστο (σε ονομαστικούς όρους, εκτός καυσίμων) σε σύγκριση με +13,8% σε ετήσια βάση το Α' εξάμηνο του 2015.

Η αξία του λιανικού εμπορίου (εκτός καυσίμων) μειώθηκε κατά 4,7% σε ετήσια βάση, τον Ιούλιο 2015, η πιο αδύναμη ανάγνωση σχεδόν 1,5 χρόνο, αν και πολύ καλύτερα από το μέσο όρο ρυθμό συρρίκνωσης των περίπου 9% ετησίως όπως παρατηρήθηκε κατά την περίοδο 2010 – 2013. Πωλήσεις τροφίμων, ειδών ένδυσης και υπόδησης που πραγματοποιήθηκαν πήγαν σχετικά καλά (να μειώνονται κατά 3,3% και κατά 2,00%

αντίστοιχα τον Ιούλιο), ενώ οι πωλήσεις των διαρκών καταναλωτικών αγαθών (εξαιρουμένων των αυτοκινήτων) κατέγραψαν τη μεγαλύτερη πτώση μέσα σε δύο χρόνια (14,4% ετησίως). Σύμφωνα με πηγές της αγοράς, οι συνθήκες της ζήτησης βελτιώθηκαν τον Αύγουστο του 2015, γεγονός που υποδούλωσε ότι η μέση μείωση στο λιανικό εμπόριο ήταν απίθανο να υπερβεί το 4,0% ετησίως το Γ' τρίμηνο του 2015. Συγκεκριμένα, τα προκαταρκτικά στοιχεία τον Αύγουστο του 2015 κατέγραψαν μια οριακή μείωση των πωλήσεων των σούπερ μάρκετ, σε ετήσια βάση, παρόμοια με εκείνη κατά τη διάρκεια του Μαΐου – Ιουνίου (2,7% ετησίως), ενώ οι εγγραφές επιβατηγών αυτοκινήτων αυξήθηκαν κατά 21% σε ετήσια βάση τον Αύγουστο του 2015, διατηρώντας τη θετική τάση των προηγούμενων μηνών.

*Στο ίδιο πνεύμα, η υποτονική μείωση των φορολογικών εσόδων του δημοσίου τον Ιούλιο – Αύγουστο του 2015 σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2014 (-2,2% ετησίως), υποδηλώνει επίσης μια σχετικά περιορισμένη επίπτωση των κεφαλαιακών ελέγχων σχετικά με τη δραστηριότητα. Πράγματι, το σύνολο των φορολογικών εσόδων, προσαρμοσμένο από την αναβολή ενός μήνα στα έσοδα από Φ.Π.Α λόγω τραπεζικής αργίας, μειώθηκε κατά περίπου **3,5%** σε ετήσια βάση για τον **Ιούλιο – Αύγουστο του 2015** σε σύγκριση με το **6,3% τον Ιούνιο του ίδιου έτους.***

Ομοίως, η είσπραξη εσόδων από Φ.Π.Α. (εκτός καυσίμων), η οποία συνήθως συνδέεται στενά με την ονομαστική αύξηση της ζήτησης, παρέμεινε σε γενικές γραμμές επίπεδη, τον **Ιούλιο – Αύγουστο 2015** σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους. Ωστόσο, τα στοιχεία αυτά θα πρέπει να προσαρμόζονται από τη μετατόπιση των εσόδων του Φ.Π.Α του Ιουνίου 2015 για τον Ιούλιο (λόγω τραπεζικής αργίας, οι πληρωμές του Φ.Π.Α των επιχειρήσεων που συνήθως γίνονται τις τελευταίες ημέρες του Ιουνίου αναβλήθηκαν έως τον Ιούλιο), και η επίδραση της αύξησης της σχεδόν στο 10% (από 20 Ιουλίου) στον αποτελεσματικό συντελεστή Φ.Π.Α. που ίσχυε για το 1/5 των αγαθών και υπηρεσιών. Ακόμα κι έτσι, **τα έσοδα του Φ.Π.Α. τον Ιούλιο – Αύγουστο μειώθηκαν μόνο κατά 4,8%** ετησίως.

Προφανώς, η τουριστική δραστηριότητα υποστήριξε επίσης τα έσοδα του Φ.Π.Α κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου. Ωστόσο, με την ετήσια αύξηση των εσόδων του τουρισμού, τον Ιούλιο- Αύγουστο εκτιμάται σε 4% ετησίως, μια οριακή προσαρμογή στις επιπτώσεις του τουρισμού είχε πολύ οριακή επίπτωση στα έσοδα από Φ.Π.Α (0,3% ετησίως). Συνολικά, μια μάλλον συντηρητική εκτίμηση των τάσεων των εσόδων από Φ.Π.Α (εκτός καυσίμων) τον Ιούλιο – Αύγουστο 2015, μετά τις ανωτέρω προσαρμογές,

ανέρχεται σε περίπου -5,0 έως 5,5% σε ετήσια βάση, η οποία θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ένδειξη της υποκείμενης ετήσιας μεταβολής της ονομαστικής τελικής κατανάλωσης το τρίτο τρίμηνο του 2015. Λαμβάνοντας υπόψη, τον αντίκτυπο του συντελεστή του αποπληθωρισμού ιδιωτικής κατανάλωσης, όπως προσεγγίζεται από τον πληθωριστικό πυρήνα του Δ.Τ.Κ., το υποκείμενο συρρίκνωσης της πραγματικής κατανάλωσης το τρίτο τρίμηνο του 2015 εκτιμάται σε περίπου 4,5% ετησίως, σε σύγκριση με αύξηση +2,1% ετησίως το δεύτερο τρίμηνο του 2015.

Η βιομηχανική παραγωγή, αφού συρρικνώθηκε τον Ιούλιο (5,7% σε ετήσια βάση, σε σύγκριση με την αύξηση κατά 1,9% το Α' εξάμηνο του 2015), ανέκαμψε τον Αύγουστο, αυξήθηκε κατά 4,2% σε ετήσια βάση, σε κλάδους με εξαγωγικό προσανατολισμό, όπως τα τρόφιμα, τα ποτά, μεταλλικά ορυκτά και τα φαρμακευτικά προϊόντα σημείωσαν τις μεγαλύτερες αυξήσεις. Το αποτέλεσμα του Ιουλίου ήταν σε μεγάλο βαθμό αναμενόμενο, καθώς αρκετές επιχειρήσεις ανέστειλαν προσωρινά τη δραστηριότητά τους κατά τη διάρκεια της τραπεζικής αργίας.

Σε αυτό το πνεύμα, οι παραγγελίες των εξαγωγών από την έρευνα της μεταποίησης είχαν βελτιωθεί, για δεύτερο συνεχή μήνα, το Σεπτέμβριο, μετά από μια απότομη μείωση κατά την περίοδο Μαΐου – Ιουλίου δείχνοντας ότι η δραστηριότητα σε τομείς με εξαγωγικό προσανατολισμό θα ανέκαμπταν περαιτέρω τους επόμενους μήνες. Ωστόσο οι πιέσεις αναμένονταν να είναι σοβαρές και πολύ πιο παρατεταμένες για τις εισαγωγές, σε τομείς έντασης των εισαγωγών –ειδικά σε επιμέρους τομείς που παράγουν διακριτά διαρκή αγαθά- ήταν πιθανό να παραταθεί πέρα από το β' εξάμηνο του 2015, που οφείλονταν στην υποψήφια αποδυνάμωση της εγχώριας ζήτησης και των υψηλών ελαστικών εισοδημάτων.

Η αγορά εργασίας εμφάνισε μια *αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα*, τον Ιούλιο, με την αύξηση της απασχόλησης κατά 0,9% σε ετήσια βάση (αυξημένη κατά 1,5% σε ετήσια βάση, κατά μέσο όρο, το Α' εξάμηνο του 2015), για 15^ο συνεχή μήνα, ενώ η ανεργία μειώθηκε σε 25% από 25,9% το Δεκέμβριο 2015. Ωστόσο, τα στοιχεία από το ηλεκτρονικό σύστημα καταγραφής για την απασχόληση (EPΓΑΝΗ) για τον Αύγουστο προμήνυαν μια εξασθένηση στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης, μετά από πέντε (5) μήνες ταχείας επέκτασης. Η απασχόληση αναμένονταν να μειωθεί και κατά τους επόμενους μήνες, για πρώτη φορά από τον Απρίλιο του 2014, ιδιαίτερα καθώς η εποχική υποστήριξη της αγοράς εργασίας από τον τουρισμό εξασθένιζε. Αλλά οι κίνδυνοι για την απασχόληση αναμένονταν να περιοριστούν, καθώς η αγορά είχε ήδη υποστεί μια σοβαρή προσαρμογή,

με απώλεια πάνω από 1 εκατομμύριο θέσεις εργασίας (ή 23,4% της συνολικής απασχόλησης), ιδιαίτερα σε τομείς με εγχώριο προσανατολισμό και είχε ως αποτέλεσμα – σε συνδυασμό με σημαντικές μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας κατά τα προηγούμενα χρόνια – τη δημιουργία μιας πολύ ευέλικτης και κοστολογικά ανταγωνιστικής αγοράς εργασίας.

Στην πραγματικότητα, η σωρευμένη προσαρμογή του μέσου μισθού στην οικονομία ξεπέρασε το 23% μεταξύ του 2009 και του 2014 και η μείωση της ονομαστικής τιμής των μισθών έναντι των κυριότερων εμπορικών εταίρων στην Ελλάδα, ανήλθε σε 17,5 % κατά την ίδια περίοδο. Σε αυτό το πλαίσιο, οι νέες απολύσεις αναμένονταν να διαδραματίσουν έναν σχετικά περιορισμένο ρόλο στην προσαρμογή της αγοράς εργασίας σε περίπτωση βραχυπρόθεσμης συρρίκνωσης της εγχώριας ζήτησης. Πράγματι, οι επιχειρήσεις είχαν πολύ μικρή χαλάρωση στην απασχόληση, πιθανό να είχαν προσαρμόσει τις ώρες εργασίας και τα συστήματα αποζημίωσης προκειμένου να ξεπεράσουν τις βραχυπρόθεσμες διακυμάνσεις της οικονομικής δραστηριότητας.

3.3 ΕΠΙΔΕΙΝΩΣΗ ΔΕΙΚΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Η επιδείνωση των **δεικτών οικονομικής δραστηριότητας της Ελλάδος, κατά το Γ' τρίμηνο του 2015**, αντανakλούσε περισσότερο μια απαισιόδοξη εκτίμηση σχετικά με τις βραχυπρόθεσμες οικονομικές προοπτικές, από τη ταυτόχρονη μείωση της δραστηριότητας. Σε αντίθεση με, μια σχετικά ήπια προσαρμογή στους ταυτόχρονους δείκτες, οι **μελλοντικοί δείκτες** με βάση τα στοιχεία της έρευνας επιδεινώθηκαν απότομα τον Ιούλιο- Αύγουστο 2015, αλλά ανέκαμψαν το Σεπτέμβριο του 2015. **Ειδικότερα, οι δείκτες επιχειρηματικού κλίματος μειώθηκαν απότομα τον Ιούλιο – Αύγουστο του 2015** σε όλους σχεδόν τους επιμέρους τομείς, στη βιομηχανία, το λιανικό εμπόριο και η εμπιστοσύνη των κατασκευαστών υποχώρησε σε σχεδόν ιστορικά χαμηλά επίπεδα.

Επιμέρους συνιστώσες των δεικτών αυτών, αναφερόμενες στις προοπτικές της δραστηριότητας και της παραγωγής τους επόμενους μήνες, υπέστη τις πιο σημαντικές απώλειες από την περίοδο 2010 – 2011, λαμβάνοντας υπόψη την επιδείνωση των δεικτών που αφορούσαν τις τρέχουσες τάσεις της δραστηριότητας ωστόσο ήταν πολύ πιο συγκρατημένη. Η ανάκαμψη στα προσδοκώμενα συστατικά του Σεπτεμβρίου 2015, μετά τη συμφωνία που ακολούθησε για ένα νέο πρόγραμμα χρηματοδότησης για την Ελλάδα και την αισιοδοξία για ένα ταχύ σχηματισμό μιας νέας κυβέρνησης με σαφή εντολή, ήταν

κρυμμένη πίσω από μια αξιοσημείωτη βελτίωση των συνολικών δεικτών των επιχειρήσεων, οι οποίοι ωστόσο παρέμεναν σε έδαφος ύφεσης.

Ομοίως, η ψυχολογία των καταναλωτών, η οποία ήταν πιο ανθεκτική, παρέμεινε σημαντικά πάνω από το ιστορικό χαμηλό του Α' εξαμήνου του 2012, παρά τη σημαντική προσαρμογή που υπέστη τον Ιούλιο- Αύγουστο 2015, ενώ μετά σταθεροποιήθηκε σε αυτό το σχετικά χαμηλό επίπεδο του Σεπτεμβρίου, περίπου 15% χαμηλότερα από 7 μονάδες κατά μέσο όρο το χρόνο, αλλά εξακολουθούσε να είναι σημαντικά υψηλότερα από τα χαμηλά της περιόδου 2011 – 2012.

Οι παραπάνω τάσεις έδειξαν ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά εξακολουθούσαν να είναι πολύ προσεκτικοί στις εκτιμήσεις τους για τις οικονομικές προοπτικές για τους μήνες που θα ακολουθούσαν, αλλά ο αρχικός «πανικός» είχε δώσει τη θέση του σε μια πιο ρεαλιστική αξιολόγηση των κινδύνων. Σε αυτό το πλαίσιο, προκειμένου να είχε αποφευχθεί η προκατάληψη από την ακραία αβεβαιότητα του Ιουλίου – Αυγούστου του 2015, από τις εμπειρικές εκτιμήσεις, στο σύνολο των μεταβλητών που χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση των βραχυπρόθεσμων τάσεων του Α.Ε.Π., η μελέτη θα συμπεριελάμβανε μόνο την αναφορά του Σεπτεμβρίου της έρευνας των δεικτών των επιχειρήσεων και όχι το μέσο όρο του Γ' τριμήνου του 2015.

Στο πλαίσιο αυτό, η στήριξη από τον τουρισμό έδωσε σημαντική ώθηση στην οικονομική δραστηριότητα το Α' εξάμηνο του 2015 (προσθέτοντας περίπου 0,7% του Α.Ε.Π. κατά την περίοδο αυτή), που αναμένονταν να παραμείνει η στήριξη αυτή σημαντική το Γ' τρίμηνο (συνεισφέροντας περίπου 0,9% του ετήσιου ρυθμού αύξησης του Α.Ε.Π. το τρίμηνο αυτό), αλλά μειώθηκε κάτω από 0,2% σε ετήσια βάση το Δ' τρίμηνο 2015. Ομοίως, η συνεχιζόμενη μείωση του πληθωρισμού, η οποία είχε αντανάκλαση κυρίως στη μείωση των τιμών της ενέργειας, είχε εκτιμηθεί ότι θα προσέθετε περίπου 0,7% στο πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα και μέσω αυτού, περίπου 0,5% σε ετήσιο ρυθμό αύξησης του Β' εξαμήνου 2015 σε σύγκριση με 1,2% και 0,9%, αντίστοιχα το Α' εξάμηνο του 2015. (Ε.Τ.Ε., μακροοικονομική άποψη, Απρίλιος 2015).

Οι φορολογικοί παράγοντες, αναμένονταν να επηρέαζαν αρνητικά την οικονομική δραστηριότητα το Β' εξάμηνο του 2015, σε αντίθεση με το α' εξάμηνο του 2015, όταν η δημοσιονομική απορρόφηση ήταν πολύ περιορισμένη το Β' εξάμηνο του 2015, που προέκυψε κυρίως από τα νέα φορολογικά μέτρα που εφαρμόστηκαν εκείνη την περίοδο, και αναμένονταν να φθάσει στο 2,5% του Α.Ε.Π. το Β' εξάμηνο του 2015.

Σύμφωνα με την τότε νέα συμφωνία, τα νέα τότε δημοσιονομικά μέτρα της τάξης των 2,0 δισεκατομμύρια ευρώ, έπρεπε να είχαν υλοποιηθεί μέχρι το τέλος του 2015 (μεταφορά του υψηλού συντελεστή Φ.Π.Α για το 1/5 των αγαθών και υπηρεσιών, οι αλλαγές στο φορολογικό σύστημα για συγκεκριμένες κατηγορίες φορολογουμένων που είχε εφαρμογή για τα εισοδήματα του 2014, καθώς και η μεταρρύθμιση του φόρου πετρελαίου για τις γεωργικές δραστηριότητες, αύξηση των φόρων πολυτελείας και παρεμβάσεις στο σύστημα υγείας και συντάξεων). Επιπλέον, μια άλλη αύξηση 2,1 δισεκατομμυρίων ευρώ στα έσοδα, σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2014, αντανakλούσαν ένα πισωγύρισμα του αρχικού δημοσιονομικού σχεδιασμού (κυρίως για τους φόρους ακίνητης περιουσίας).

Μόνο ένα μέρος – περίπου 2,0 δισεκατομμύρια ευρώ, θα είχε αντισταθμιστεί από την τότε προοπτική ομαλοποίησης των κρατικών δαπανών (κυρίως αν είχαν επιταχυνθεί οι πληρωμές από τον προϋπολογισμό δημοσίων επενδύσεων και τον συμψηφισμό των οφειλών που είχαν χρηματοδοτηθεί από το νέο πρόγραμμα.) Συνολικά, φαίνεται ότι η τότε εκτιμώμενη δημοσιονομική απορρόφηση το Β' εξάμηνο του 2015 (2,5% του Α.Ε.Π.) έτεινε να εξηγήσει σχεδόν το 70% της μελλοντικής συρρίκνωσης του πραγματικού Α.Ε.Π. τη συγκεκριμένη τότε περίοδο. (3,7% σε ετήσια βάση). Η αποτελεσματική επίδραση της δημοσιονομικής πολιτικής του 2016 αναμένονταν να είναι λιγότερο αρνητική (1,0% του Α.Ε.Π. 2016 από 1,4% το 2015) ως την απορρόφηση του 2,2% του Α.Ε.Π. από τα νέα φορολογικά μέτρα του 2016, που επρόκειτο τότε να αντισταθμιστούν εν μέρει (κατά περίπου 50%) από την εκκαθάριση (αποπληρωμή) των καθυστερούμενων οφειλών της κυβέρνησης ύψους 2,4% του Α.Ε.Π, που αντιστοιχούσαν σε μια αποτελεσματική ώθηση στη δραστηριότητα του 1,2% του Α.Ε.Π για το 2016.

3.4 ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΒΟΛΗ ΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΕΛΕΓΧΩΝ

Η προληπτική δράση του ιδιωτικού τομέα για τη ρύθμιση των κεφαλαιακών ελέγχων καθώς και η υιοθέτηση μιας εντατικής οικονομικής εξισορρόπησης κατά τα προηγούμενα έτη είχε περιορίσει τους κινδύνους κατά της ύφεσης. Σε ένα εξαιρετικά ταραγμένο περιβάλλον κατά την περίοδο του Δεκεμβρίου του 2014 έως το Ιούνιο του 2015, ο ιδιωτικός τομέας, κυρίως οι επιχειρήσεις, υιοθέτησε μια αμυντική στάση με την *κατάρτιση σχεδίων έκτακτης ανάγκης* για την αντιμετώπιση της εντατικοποίησης των χρηματοπιστωτικών εντάσεων. Τέτοιες προληπτικές ενέργειες έγιναν με βάση την

εμπειρία των προηγούμενων έξι χρόνων, καθώς και των τότε πρόσφατων εξελίξεων στην Κύπρο. Στην πραγματικότητα, ο ελληνικός ιδιωτικός τομέας ανέμενε να επιβληθούν οι κεφαλαιακοί έλεγχοι.

Ως αποτέλεσμα, τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις δημιούργησαν μεγάλα αποθέματα ρευστότητας και συσώρευσαν προμήθειες. Στην πραγματικότητα, περίπου 41 δισεκατομμύρια ευρώ, καταθέσεων του ιδιωτικού τομέα αποχώρησε από τον τραπεζικό τομέα κατά την περίοδο από τα τέλη Νοεμβρίου 2014 έως τον Ιούνιο του 2015. Οι Ελληνικές επιχειρήσεις προληπτικά απέσυραν περίπου 8 δισεκατομμύρια ευρώ των καταθέσεων τους μεταξύ Νοεμβρίου 2014 έως τον Απρίλιο του 2015. Ομοίως, τα νοικοκυριά απέσυραν περισσότερα από 32 δισεκατομμύρια ευρώ των καταθέσεων τους σε επτά μήνες έως τον Ιούνιο του 2015, εκ των οποίων περίπου το 50% είχε εκτιμηθεί ότι αντιστοιχούσε σε αναλήψεις μετρητών.

Έρευνα της E.T.E. είχε εκτιμήσει ότι περίπου το ήμισυ των αποσύρσεων των καταθέσεων τη συγκεκριμένη περίοδο (πάνω από **20 δισεκατομμύρια ευρώ**) είχαν μεταφερθεί στο εξωτερικό ή χρησιμοποιήθηκαν για την αγορά χρηματοπιστωτικών μέσων ή εμπορευμάτων (κυρίως αυτοκίνητα). Πράγματι, από εταιρεία που σχετίζονταν με τη φυγή των καταθέσεων, περισσότερα από 9,3 δισεκατομμύρια ευρώ, αντιστοιχούσαν σε κεφαλαιακές μεταβιβάσεις και αγορές από το εξωτερικό. Σε αντίθεση, τα νοικοκυριά είχε εκτιμηθεί ότι αύξησαν τις κρατήσεις τους σε μετρητά κατά περίπου 16 δισεκατομμύρια ευρώ και μετέφεραν στο εξωτερικό ένα επιπλέον ποσό 11 δισεκατομμύρια ευρώ, κυρίως για οικονομικές επενδύσεις ή καταθέσεις σε ξένες τράπεζες. Σχετικά με **5 δισεκατομμύρια ευρώ** αντιστοιχούσαν σε αγορές εισαγόμενων προϊόντων για την εξυπηρέτηση φορολογικών υποχρεώσεων.

3.5 Η ΑΝΤΟΧΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η διεθνής εμπειρία έδειξε ότι το μεγαλύτερο μέρος της ύφεσης από τον αντίκτυπο των κεφαλαιακών ελέγχων στη δραστηριότητα προερχόταν από ελλείψεις της εξωτερικής χρηματοδότησης και από την εφαρμογή των μέτρων λιτότητας για τη διόρθωση των δημοσιονομικών και εξωτερικών ανισορροπιών που συνόδευαν συνήθως την επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων. Από την άποψη αυτή, το μέγεθος της ύφεσης του αντίκτυπου έτεινε να σχετίζεται θετικά με την κυκλική θέση της οικονομίας, δηλαδή τη χρηματοδότηση και εισαγωγή των ελλείψεων που έτεινε να λάβει ένα βαρύτερο τίμημα για τις οικονομίες που λειτουργούσαν κοντά ή πέρα από την παραγωγική τους ικανότητα και

εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις εισροές ιδιωτικών κεφαλαίων, καθώς και από το μέγεθος των εγχώριων και εξωτερικών ανισορροπιών.

Σε σύγκριση με μια τέτοια κατάσταση, η διαδικασία οικονομικής σταθεροποίησης και εξισορρόπησης στην Ελλάδα ήταν ήδη σε προχωρημένο στάδιο, μετά από μια οδυνηρή οικονομική προσαρμογή στο πλαίσιο δυο διαδοχικών προγραμμάτων σταθεροποίησης που ξεκίνησε πριν από έξι χρόνια. Η δημοσιονομική κατάσταση στην Ελλάδα εξισορρόπησε (σε πρωτογενής όρους) και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών εκτιμήθηκε ότι οδεύει προς το πρώτο πλεόνασμα των τελευταίων δεκαετιών (αναθεωρημένα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδας, το ισοζύγιο πληρωμών ενσωματώνει εμπορικά δεδομένα της ΕΛΣΤΑΤ). Συγκεκριμένα, μετά από μια δημοσιονομική προσαρμογή πρωτοφανούς έντασης και ταχύτητας, η κύρια δημοσιονομική θέση σημείωσε σωρευτική βελτίωση σχεδόν 11% του Α.Ε.Π. την πενταετία ως το 2014 (17,5% σε κυκλικά προσαρμοσμένους όρους) και παρέμεινε σε γενικές γραμμές ισορροπημένη το Α' εξάμηνο του 2015, παρά το όλο και πιο παραχώδες οικονομικό περιβάλλον (κυρίως μέσω μη βιώσιμων περικοπών δαπανών). Ομοίως, η σωρευτική βελτίωση στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών μεταξύ του 2008 και του 2014 υπερέβη το 15% του Α.Ε.Π. Επιπλέον, οι εισροές κεφαλαίων είχαν αντίστροφη πορεία το Α' εξάμηνο του 2015.

Οι επιχειρήσεις είχαν καλύψει μια σημαντική απόσταση προς το σχηματισμό ενός νέου επιχειρηματικού μοντέλου, το οποίο περιελάμβανε μεγαλύτερο και πιο εξαγωγικό προσανατολισμό των επιχειρήσεων. Η προσαρμογή ήταν ευρεία, η οποία περιελάμβανε τη μεταποίηση, την κατασκευή και τις λιανικές πωλήσεις των υποτομέων (οι μεγαλύτεροι τομείς όσον αφορά την απασχόληση). Πράγματι, αυτοί οι τομείς είχαν μειώσει τις δαπάνες προσωπικού κατά περίπου 50% μέσω των μισθών, όπως αντίστοιχα έγινε με τις μειώσεις μισθών στις Η.Π.Α. Όπως ένα πρόσθετο αποτέλεσμα, η δραστηριότητα και η αξία έδειξαν τα πρώτα σημάδια ανάκαμψης σε αυτούς τους τομείς κατά τη διάρκεια του 2014 και στις αρχές του 2015. Ο αριθμός των ελληνικών επιχειρήσεων μειώθηκε σχεδόν κατά 30% μεταξύ του 2008 και του 2014, με το αθροιστικό κλείσιμο των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων, πάνω από 200000 επιχειρηματικές οντότητες (σε καθαρή βάση), που οδηγούσε σε ένα επιχειρηματικό περιβάλλον, όπου ο επιζών, είχε πιο αποδοτικό και εξαγωγικό προσανατολισμό, όπου οι επιχειρήσεις αντανάκλυσαν την «επιβίωση του ισχυρότερου».

Ιδιοσυγκρασιακά χαρακτηριστικά της οικονομίας έτειναν επίσης να μειώσουν τις επιπτώσεις των περιορισμών στις εξωτερικές συναλλαγές. Ειδικότερα, οι περιορισμένες

διασυνδέσεις της ελληνικής βιομηχανίας με τις διεθνείς αλυσίδες παραγωγής μπορούσαν να μειώσουν τους κινδύνους από τους κεφαλαιακούς ελέγχους. Αυτό ήταν σε αντίθεση με άλλες οικονομίες της ζώνης του ευρώ, με πιο ανεπτυγμένους τομείς της μεταποίησης, όπου το εμπόριο εισαγωγής με ένα ενδιάμεσο υψηλό βαθμό επεξεργασίας, που χρησιμοποιείται για την παραγωγή σύνθετων προϊόντων υψηλότερης προστιθέμενης αξίας (όπως αυτοκίνητα, μηχανήματα ή άλλο εξοπλισμό) –αντιπροσώπευε το μεγαλύτερο μέρος του εξωτερικού εμπορίου (35% του συνόλου των εισαγωγών ή περίπου 11% του Α.Ε.Π., κατά μέσο όρο στη ζώνη του ευρώ σε σύγκριση με περίπου 6,5% του Α.Ε.Π. στην Ελλάδα). Αυτό το είδος του διακλαδικού διασυνοριακού εμπορίου έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του εξαγωγικού δυναμικού του, και ήταν ιδιαίτερα ευαίσθητο σε διαταραχές που σχετίζονταν με κεφαλαιακούς ελέγχους, το οποίο ερχόταν σε αντίθεση με την κατάσταση που επικρατούσε στην Ελλάδα.

Επιπλέον, οι εισαγωγές ενέργειας, τροφίμων και των φαρμακευτικών προϊόντων, τα οποία είχαν ιδιαίτερη σημασία για τις κορυφαίες ελληνικές βιομηχανίες, αντιστοιχούσαν σε περιοχές υψηλής προτεραιότητας στο πλαίσιο των διοικητικών εγκρίσεων που εισήχθη μετά τους κεφαλαιακούς ελέγχους. Από αυτή την άποψη, δεν υπήρχε ουσιώδης κίνδυνος ανεπάρκειας της προσφοράς σε βασικούς τομείς.

3.6 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ

Το 2016, η αύξηση του Α.Ε.Π. εκτιμήθηκε στο 0,2% σε ετήσια βάση, το οποίο επήλθε λόγω της αύξησης των πληρωμών χωρίς μετρητά κατά 2,5% περίπου στο σύνολο του Α.Ε.Π. Κάτι τέτοιο εκτιμήθηκε πως θα οδηγούσε στην περαιτέρω στήριξη της επίσημης οικονομίας (αύξηση 0,7% επί του Α.Ε.Π. το 2016), καθώς και σε χαμηλότερες τιμές ενέργειας (μείωση κατά 0,6% στο τέλος του 2016). Μακροπρόθεσμα, η έρευνα της Ε.Τ.Ε. εκτίμησε πως, με τη συνεχιζόμενη αύξηση των πληρωμών χωρίς μετρητά σε ποσοστά που θα κυμαίνονται κοντά στο μέσο όρο (12% του Α.Ε.Π. – 2014) των χωρών της νότιας ζώνης του ευρώ (Ισπανία, Πορτογαλία, Ιταλία), από 6,8% που ήταν η Ελλάδα στο αντίστοιχο έτος, η παραοικονομία της χώρας θα μπορούσε να μειωθεί στο 19,3% του Α.Ε.Π. μέσα στα επόμενα πέντε έτη. Κάτι τέτοιο θα πρόσθετε περίπου 0,5% επί της μέσης ετήσιας αύξησης του Α.Ε.Π. κατά την περίοδο 2016 – 2020, ποσό που ισοδυναμεί με 4,5 δισεκατομμύρια ευρώ. Επιπλέον, θα οδηγήσει επίσης σε πρόσθετα κρατικά έσοδα ύψους 1,5 δισεκατομμυρίων ευρώ, γεγονός που αποτελεί πολύτιμη στήριξη για τη μεσοπρόθεσμη προσπάθεια δημοσιονομικής προσαρμογής.

Λόγω της μεγάλης σημασίας των πληρωμών χωρίς μετρητά για τη στήριξη της οικονομικής δραστηριότητας και την αύξηση των φορολογικών εσόδων, έγινε απαραίτητη η παροχή κινήτρων για περαιτέρω αύξηση της διείσδυσης των ηλεκτρονικών πληρωμών στην ελληνική αγορά. Τέτοια κίνητρα θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν:

- ✓ Κίνητρα που παρέχουν οι φορολογικές αρχές, όπως είναι η ρύθμιση της εφαρμογής του κατώτατου ορίου εισοδήματος χωρίς φόρο στη συνολική αξία των συναλλαγών χωρίς μετρητά που πραγματοποίησε ο φορολογούμενος ή και σε συγκεκριμένες κατηγορίες αγορών αγαθών και υπηρεσιών με υψηλό ποσοστό ανεπίσημων συναλλαγών,
- ✓ Να παρασχεθούν φορολογικά οφέλη στους επιχειρηματίες για την αποδοχή και χρήση ηλεκτρονικών μέσων πληρωμών, ενδεχομένως ανάλογα με την ετήσια αύξηση του κύκλου εργασιών τους,
- ✓ Άλλες διοικητικές αποφάσεις, όπως εκείνες που μειώνουν περαιτέρω το κατώτατο όριο πέραν του οποίου απαγορεύονται οι συναλλαγές σε μετρητά, ή νομοθεσία για την υποχρεωτική χρήση ηλεκτρονικών πληρωμών σε δραστηριότητες με υψηλή τάση για φοροδιαφυγή, όπως είναι η προσωπική μεταφορά, οι υπηρεσίες προς τα νοικοκυριά, η υγεία και η εκπαίδευση.

Ένας επικείμενος πολιτικός στόχος είναι και η διατήρηση μιας συνεχούς ευνοϊκής δυναμικής ως προς το κλίμα που έχει διαμορφωθεί, προκειμένου να ξεκινήσουν οι διαδικασίες πια άμεσα και έγκαιρα για την άρση των κεφαλαιακών ελέγχων.

3.7 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ & ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ – ΜΕΙΩΣΗ

Όπως αναφέρθηκε, η ελληνική οικονομία αποδείχθηκε ανθεκτική, τόσο στις προβλέψεις που αφορούσαν την κατάσταση στην οποία θα βρισκόταν το Γ' τρίμηνο του 2015, μετά την επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων και την τριών εβδομάδων τραπεζική αργία τον Ιούλιο του ίδιου έτους. Η αβεβαιότητα που υπήρχε, η οποία είχε αρχίσει στα τέλη του 2014 και συνεχίστηκε και μέχρι τις εκλογές του Σεπτεμβρίου 2015, παρά τη θετική εξέλιξη που παρουσίαζε το οικονομικό κλίμα, από τη συμφωνία που υπήρξε για ένα τρίτο πακέτο χρηματοδοτικής στήριξης για την Ελλάδα.

Σε ένα τέτοιο περιβάλλον, το Α.Ε.Π. της Ελλάδος υποχώρησε κατά το Γ' τρίμηνο του 2015 κατά 1,1% σε ετήσια βάση, αντίθετα με ότι υποστήριζαν οι αρχικές επίσημες

εκτιμήσεις για μέση συρρίκνωση του Α.Ε.Π. κατά 5,0%. Οι καταναλωτικές δαπάνες αυξήθηκαν οριακά κατά 0,3%, παρά την πτώση των εισαγωγών (19,9%) και τη σταθερή τουριστική κίνηση που παρουσιάστηκε, με αύξηση των εσόδων κατά 5,9%. Επίσης στο ίδιο έτος, μειώθηκαν κατά 12,9% οι επενδυτικές δαπάνες λόγω της υψηλής αβεβαιότητας και της περιορισμένης ρευστότητας, ενώ υπήρξε και μια απότομη πτώση των αποθεμάτων κατά 2,6% το τρίμηνο του 2015. Τέλος υπήρξε και μια σημαντική πτώση ως προς την παροχή ναυτιλιακών υπηρεσιών.

Αναλύοντας την ιδιωτική κατανάλωση, της Ελλάδος, οι παράγοντες που οδήγησαν στη συρρίκνωση της δραστηριότητας κατά το Γ' τρίμηνο του 2015, αφορούν:

- ✓ Τη μείωση των εισαγωγών που αντανακλούσε σε χαμηλότερες επενδύσεις και αποθέματα. Ειδικότερα, η απότομη πτώση στις εισαγωγές αγαθών, σε όγκο κατά 16,3% το Γ' τρίμηνο του 2015, συνέβαλε κατά 4,3 μονάδες στην τριμηνιαία αύξηση του Α.Ε.Π., κυρίως λόγω των δεσμευτικών ορίων για τη χρηματοδότηση των εισαγωγών το χρονικό διάστημα Ιουλίου – Αυγούστου, ιδιαίτερα σε μη βασικές κατηγορίες αγαθών. Πράγματι, οι εγκρίσεις για τη χρηματοδότηση των εισαγωγών αγαθών τον Ιούλιο και τον Αύγουστο ήταν κατά 30% χαμηλότερες σε σχέση με το επίπεδο των εισαγωγών κατά την ίδια περίοδο του 2014. Το αντιστάθμισμα της μείωσης των εισαγωγών αντικατοπτρίζεται στη συρρίκνωση του σχηματισμού παγίου κεφαλαίου και αποθεμάτων, οι οποίες αφαιρούν περίπου ποσοστό της τάξεως του 3,9% από την ετήσια αύξηση του Α.Ε.Π.
- ✓ Η τουριστική δραστηριότητα παρουσιάστηκε ιδιαίτερα υψηλή κατά τη διάρκεια αυτής της δύσκολης περιόδου, η οποία όμως δεν βοήθησε σημαντικά, λόγω της κακής απόδοσης του κλάδου της ναυτιλίας. Τα έσοδα από τον τουρισμό αυξήθηκαν κατά 5,2% σε ετήσια βάση το Γ' τρίμηνο: 2015 (αύξηση κατά 0,4 δισεκατομμύρια ευρώ σε σχέση με το Γ' τρίμηνο του 2014), παρέχοντας σημαντική στήριξη στο Α.Ε.Π., με αποτέλεσμα οι συνολικές εξαγωγές υπηρεσιών το Γ' τρίμηνο του 2015 να μειωθούν κατά 24,9% σε ετήσια βάση σε σταθερές τιμές.
- ✓ Οι εξαγωγές αγαθών αυξήθηκαν κατά 0,7% σε ετήσια βάση το Γ' τρίμηνο του 2015 και το μερίδιό τους στο Α.Ε.Π. έφτασε στο υψηλότερο επίπεδο δεκαετίας (16% του Α.Ε.Π. το 2015, έναντι 10,1% το 1995 και το 2014).
- ✓ Τα στοιχεία που υπάρχουν για την παραγωγή δεν αντικατοπτρίζουν τη μετατόπιση της ζήτησης που παρουσιάζεται προς την εγχώρια παραγωγή (μείωση κατά 1,2%

τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο), ενώ αντίθετα, η εγχώρια παραγωγή σε κατηγορίες προϊόντων όπως είναι τα τρόφιμα και τα είδη ένδυσης, μειώθηκε κατά 2,0% σε ετήσια βάση και κατά 19,4% το Γ' τρίμηνο του 2015. Επιπλέον, η απότομη πτώση (2,6% σε σχέση με το Α' τρίμηνο του 2015) στα αποθέματα τελικών προϊόντων, η οποία αντανάκλαται στη μείωση των αποθεμάτων δείχνει επίσης πως, η κατανάλωση αυξήθηκε λόγω της εξάντλησης των αποθεμάτων και την αύξηση της εγχώριας παραγωγής.

Σύμφωνα με τους δείκτες της Ε.Τ.Ε, προβλέφθηκε ότι η μείωση στη δραστηριότητα το Β' εξάμηνο του 2015 θα ήταν εξαιρετικά χαμηλότερη από ότι αρχικά αναμενόταν. Τα στοιχεία της έρευνας των δεικτών επιχειρηματικής εμπιστοσύνης για το μήνα Σεπτέμβριο είχαν χρησιμοποιηθεί για την κατασκευή των εμπειρικών εκτιμήσεων, για το Γ' τρίμηνο του 2015 κατά μέσο όρο, προκειμένου να αποφευχθεί μια πιθανή μεροληψία από την απότομη αβεβαιότητα αυτών των ερευνών κατά τους μήνες Ιούλιο – Αύγουστο. Οι εκτιμήσεις περιλαμβάνουν επίσης τον αντίκτυπο της εκτιμώμενης δημοσιονομικής απορρόφησης, καθώς και την επίδραση του τουρισμού και των όρων των εμπορικών συναλλαγών για το υπόλοιπο του έτους.

Οι προβλέψεις της Ε.Τ.Ε. με βάση την παραδοχή για σταδιακή ανάκαμψη της οικονομικής εμπιστοσύνης, όπως μετρήθηκε από το δείκτη της Ε.Τ.Ε., με τη σύγκρισή της με τον μέσο όρο το 2014 σε επίπεδο του Β' εξάμηνου του 2016. Με βάση τα δεδομένα μέχρι το Σεπτέμβριο, αυτό έδειξε ότι το Α.Ε.Π. όδευε προς τριμηνιαία συρρίκνωση περίπου 2,9% το τρίτο Γ' του 2015 (εποχιακά αναπροσαρμοσμένο), που μεταφράστηκε σε ετήσια συρρίκνωση του Α.Ε.Π. κατά 2,1% το Γ' τρίμηνο του 2015 και κατά 5,3% το Δ' τρίμηνο του 2015.

Έτσι, η Εθνική Τράπεζα εκτίμησε την ετήσια συρρίκνωση του Α.Ε.Π. της τάξης του 1,3% σε ετήσια βάση για το 2015, ένα σημαντικά καλύτερο αποτέλεσμα από ότι αρχικά αναμενόταν (η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέβλεπε μείωση του Α.Ε.Π. της τάξης του 2% - 4% για το 2015). Η Κυβέρνηση συμφώνησε με τα θεσμικά όργανα να περιείχε μια μείωση του Α.Ε.Π. κατά 2,3% σε ετήσια βάση για το 2015. Το 2016, το Α.Ε.Π. είχε εκτιμηθεί ότι θα επηρεαστεί από ετήσια δημοσιονομική απορρόφηση περίπου 1,0% του Α.Ε.Π. και αρνητική μεταφορά του κατά 2,5% ετησίως. Αυτοί οι δυο παράγοντες θα έπρεπε να αντισταθμισθούν ετησίως για το 2015, όταν η ετήσια μεταφορά στην αύξηση του Α.Ε.Π. ήταν θετική της τάξης του +0,2% και η δημοσιονομική απορρόφηση ήταν μια κατ'εκτίμηση του 1,4%.

Συνολικά, η δραστηριότητα το 2016 αναμένονταν να μειωθεί περίπου στον ίδιο ρυθμό όπως και το 2015 (1,2% ετησίως για το 2016). Πράγματι, οι προβλέψεις της Ε.Τ.Ε. αποκάλυψαν μια σημαντική ώθηση στην ανάπτυξη το Β' εξάμηνο του 2016, από 1,7% ετησίως επί του Α.Ε.Π. Η τριμηνιαία πορεία του Α.Ε.Π αναμένονταν επίσης να κινηθεί γρήγορα προς τα πάνω και η πρώτη τριμηνιαία αύξηση του Α.Ε.Π. αναμένονταν να εγγραφεί στο Α' ή στο Β' τρίμηνο του 2016, καθώς προβλέπονταν ότι η οικονομία θα είχε ξεφύγει από τη τρέχουσα κρίση ρευστότητας.

Κίνδυνοι αναδύθηκαν για την πρόβλεψη στην ταχύτερη βελτίωση του οικονομικού κλίματος μετά τον ταχύ σχηματισμό μιας νέας κυβέρνησης με μια σταθερή πλειοψηφία και την έγκαιρη ολοκλήρωση του 1^{ου} αναθεωρημένου προγράμματος το Δ' τρίμηνο του 2015. Αυτό θα επέτρεπε την εκταμίευση, στις αρχές του Δ' τριμήνου 2015, της χρηματοδότησης προς το Ελληνικό Δημόσιο, σε συνδυασμό με την επιτάχυνση των εισροών από τα διαρθρωτικά ταμεία της Ε.Ε., η οποία θα είχε αρχίσει να στηρίζει την οικονομική δραστηριότητα. Οι παράγοντες αυτοί αναμένονταν να οδηγήσουν σε ταχεία άρση των κεφαλαιακών ελέγχων το Α' εξάμηνο του 2016, μετά την επιτυχή ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών, κάτι όμως δεν έχει επιτευχθεί μέχρι τώρα. Ένας άλλος κίνδυνος που αναδύονταν, ήταν να επιτευχθεί μια συμφωνία για την επίσημη ελάφρυνση του χρέους, η οποία θα παρείχε μια άλλη μεγάλη ώθηση στην οικονομική εμπιστοσύνη και έμμεσα στη δραστηριότητα.

Βιβλιογραφική παραπομπή:

NBG Economic Analysis Department: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [https:// www.nbg.gr/en/the-group/press-office/e-spot_Greece_MacroView_October2015](https://www.nbg.gr/en/the-group/press-office/e-spot_Greece_MacroView_October2015)

3.8 Η ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το μέγεθος της παραοικονομίας της Ελλάδος υπολογίζεται σε 44 δισεκατομμύρια ευρώ, ή εναλλακτικά στο **25% του Α.Ε.Π.** της, κατά το έτος 2014 (Schneider, ΟΟΣΑ, 2014). Η ελληνική παραοικονομία θεωρείται από τις μεγαλύτερες στην ευρωζώνη, μαζί με τις χώρες της Βαλτικής και την Κύπρο και αντικατοπτρίζει όλες εκείνες τις μακροχρόνιες ανταγωνιστικές και δημοσιονομικές ελλείψεις της οικονομίας. Είναι σαφές πως, η στήριξη για την αύξηση του Α.Ε.Π. από τη μείωση της παραοικονομίας, σε επίπεδα συγκρίσιμα με το αντίστοιχο μέσο όρο της ζώνης του ευρώ (15% του Α.Ε.Π.) ή σε επίπεδα κοντά στο μέσο όρο (19%) του Α.Ε.Π. για τις χώρες της νότιας ζώνης του ευρώ, θα ήταν σημαντική.

Η διεθνής εμπειρία υποδηλώνει μια ισχυρή θετική συσχέτιση μεταξύ του μεγέθους της δραστηριότητας της παραοικονομίας και του ρόλου των συναλλαγών σε μετρητά στην οικονομία, καθώς η χρήση μετρητών ελαχιστοποιεί τον κίνδυνο παρακολούθησης από τις φορολογικές αρχές. Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός πως, η Ελλάδα θεωρείται μια από τις πλέον εξαρτημένες από τα μετρητά οικονομίες της ζώνης του ευρώ, ενώ οι ταμειακές της συναλλαγές αντιπροσώπευαν λιγότερο από το 5,0% του Α.Ε.Π. έως το 2014, το οποίο είναι ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά στη ζώνη του ευρώ, που παρουσιάζει μέσο όρο 15,5% του Α.Ε.Π. Επιπλέον, όσον αφορά τον αριθμό των εκδοθέντων καρτών ανά κάτοικο στην Ελλάδα (1,2 κάρτες έναντι 1,4 κάρτες για τη ζώνη του ευρώ το 2014), το ποσοστό χρήσης ήταν εξαιρετικά χαμηλό, βάσει της αξίας των μέσων ετήσιων πληρωμών ανά κάρτα (312€ στην Ελλάδα έναντι 3.800€ που είναι ο μέσος όρος στην ευρωζώνη το 2014).

Είναι γεγονός πως, ο κυρίαρχος ρόλος των πολύ μικρών επιχειρήσεων στην επιχειρηματική διάρθρωση της Ελλάδας, οι οποίες απασχολούν το 77% του συνόλου της απασχόλησης του ιδιωτικού τομέα έναντι 61% που ισχύει στη ζώνη του ευρώ, αλλά και το υψηλό ποσοστό αυτοαπασχολούμενων στη συνολική απασχόληση (25%, για την Ελλάδα, σε σχέση με το 10% που είναι ο μέσος όρος της ζώνης) φαίνεται να συνδέονται στενά, τόσο με τον μεγάλο ανεπίσημο τομέα της οικονομίας όσο και με την υψηλή εξάρτησή της από μετρητά. Η μεγαλύτερη τάση για φοροδιαφυγή επιβεβαιώνεται από την εξαιρετικά χαμηλή συμβολή των ελεύθερων επαγγελματιών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων στα φορολογικά έσοδα.

3.9 ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ & ΣΥΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ

Η απότομη αύξηση της αποταμίευσης, λόγω της αβεβαιότητας, ξεκίνησε στα τέλη του 2014, μέσω της απόσυρσης των τραπεζικών καταθέσεων από τις ελληνικές τράπεζες

(51,7 δισεκατομμύρια ευρώ) και συνεχίστηκε με την επιβολή εβδομαδιαίου ορίου ανάληψης μετρητών τον Ιούλιο 2015. Η εισαγωγή κεφαλαιακών ελέγχων οδήγησε σε σημαντική αύξηση των απομακρυσμένων (εξ αποστάσεως) πληρωμών και της χρήσης χρεωστικών / πιστωτικών καρτών. Οι περισσότερες αποσύρσεις καταθέσεων κατά το Α' εξάμηνο του 2015 έγιναν για προληπτικούς λόγους σε μια περίοδο υψηλής αβεβαιότητας, που σχετίζονταν με το πιθανό σενάριο εξόδου της Ελλάδας από τη ζώνη του ευρώ και κατά συνέπεια, οι εν λόγω αποταμιεύσεις δεν μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για τη χρηματοδότηση των τρεχουσών δαπανών των νοικοκυριών. Στην πραγματικότητα, τα ελληνικά νοικοκυριά θεωρούσαν τα χαρτονομίσματα του ευρώ ως ένα εργαλείο προστασίας έναντι των κινδύνων αποπληρωμής των τραπεζικών καταθέσεων ή μετατροπής των νομισμάτων, παρά ως ένα μέσο συναλλαγής. Πράγματι, η χρήση ρευστών διαθέσιμων για τη διεξαγωγή συναλλαγών ήταν λιγότερο εμφανής από ό, τι στην περίοδο 2010 – 2012, δεδομένου ότι το μεγαλύτερο μέρος της προσαρμογής στις καταναλωτικές συνήθειες έχει ήδη συμβεί.

Κατά συνέπεια, οι ταμειακές συναλλαγές αυξήθηκαν κατά το Γ' τρίμηνο του 2015, 160% ετησίως και σε σχέση με τον αριθμό των συναλλαγών κατά 130% ετησίως, ενώ ο τομέας των τροφίμων σημείωσε σημαντική αύξηση (250%), όπως και ο τομέας των πρατηρίων καυσίμων (160%). Τα στοιχεία που υπάρχουν σχετικά με τους μικρούς τομείς λιανικής πώλησης, διαμονής, τροφίμων και προσωπικών υπηρεσιών είναι ελάχιστα, αλλά πηγές της αγοράς αναφέρουν επίσης μια σημαντική αύξηση των συναλλαγών χωρίς μετρητά στους τομείς αυτούς από τον Ιούλιο, οι οποίες έφθασαν στο 150% ετησίως στο Γ' τρίμηνο του 2015. Ο αριθμός των συναλλαγών με τη χρήση χρεωστικών / πιστωτικών καρτών ως ποσοστό των συνολικών συναλλαγών στο λιανικό εμπόριο αυξήθηκε άνω του 40% το διάστημα Ιούλιο – Σεπτέμβριο από 15% που ήταν το πρώτο εξάμηνο του 2015. Η τάση αυτή αντικατοπτρίζεται επίσης στα στοιχεία του κύκλου εργασιών POS για τις χρεωστικές κάρτες, το οποίο σχεδόν διπλασιάστηκε σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2014.

Οι ανωτέρω τάσεις συνεχίστηκαν και στο Δ' τρίμηνο του 2015, διάστημα στο οποίο οι εποχιακές δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες σε συνδυασμό με φορολογικές υποχρεώσεις, είναι συνήθως υψηλές. Συνεπώς, η μέση αξία των συναλλαγών χωρίς μετρητά αυξήθηκε κατά 90% σε ετήσια βάση κατά μέσο όρο στο Β' εξάμηνο του 2015 και κατά 47% σε σχέση με το 2014.

3.10 ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΧΩΡΙΣ ΜΕΤΡΗΤΑ & Α.Ε.Π.

Οι μεταβολές στο μέγεθος της παραοικονομίας έχουν ισχυρό αντίκτυπο στις μακροοικονομικές τάσεις. Πράγματι, μια αυξανόμενη παραοικονομία δημιουργεί μια πτωτική τάση στις επίσημες στατιστικές, επηρεάζοντας κυρίως τους εθνικούς λογαριασμούς και τα στοιχεία της έρευνας εργατικού δυναμικού, υπονομεύοντας τη δημοσιονομική αποτελεσματικότητα, μειώνοντας τη φορολογική βάση και στρεβλώνοντας το σχεδιασμό των κοινωνικών πολιτικών. Η πρόσφατη αλλαγή στις συνθήκες πληρωμών στην Ελλάδα είχε το αντίθετο αποτέλεσμα, με τη μετατόπιση της δραστηριότητας από την άτυπη στην τυπική οικονομία και εκτιμάται πως βελτίωσε σημαντικά το Α.Ε.Π., την απασχόληση και τις δημοσιονομικές εξελίξεις.

3.10.1 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ

Η τάση αύξησης των εσόδων από το Φ.Π.Α. κατά το Β' εξάμηνο του 2015 παρέχει μια περαιτέρω ένδειξη επικράτησης της πραγματικής οικονομίας έναντι της παραοικονομίας. Οι τάσεις των εσόδων από τον Φ.Π.Α., πέραν του κλάδου των καυσίμων, παρουσίασαν μια αξιοσημείωτη βελτίωση από τον Ιούλιο του 2015, σημειώνοντας αύξηση κατά 10,5% σε σχέση με το Β' τρίμηνο και πτώση μόλις κατά 4,8% σε σχέση με το Α' εξάμηνο του ίδιου έτους, παρά την εμφανή εξασθένηση της οικονομικής δραστηριότητας. Το πραγματικό Α.Ε.Π. μειώθηκε κατά 1,1% σε ετήσια βάση το Γ' τρίμηνο του 2015 και κατά 1,3% σε ετήσια βάση το Β' εξάμηνο του ίδιου έτους. Στην πραγματικότητα, οι εισπράξεις από το Φ.Π.Α. παρουσίασαν ενδείξεις αύξησης το Δ' τρίμηνο (14,4% ετησίως), παρά την πτώση της τουριστικής δραστηριότητας κατά την περίοδο αυτή.

Η παρατηρούμενη αύξηση των εσόδων το Β' εξάμηνο του 2015 υπερέβη, με σημαντικό περιθώριο, τις προβλέψεις του προϋπολογισμού του 2016 για την αύξηση των εσόδων από τον Φ.Π.Α. κατά 6,0% ετησίως την ίδια περίοδο, προσαρμόζοντας τις πιο αισιόδοξες υποθέσεις του προϋπολογισμού για αύξηση του ονομαστικού Α.Ε.Π. το Β' εξάμηνο περίπου κατά 1,0% ετησίως, σε σχέση με τις αντίστοιχες προβλέψεις της Ε.Τ.Ε., που ήταν 1,8% ετησίως. Η θετική έκπληξη στα έσοδα από τον Φ.Π.Α. το Β' εξάμηνο του 2015, αντιστοιχεί στη δημιουργία μιας περισσότερο διευρυμένης φορολογικής βάσης κατά 1,3 δισεκατομμύρια ευρώ περίπου.

3.10.2 ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Μια επικείμενη πολιτική πρόκληση είναι να διατηρηθεί αυτή η δυναμική που υπάρχει ως προς την εξάλειψη της παραοικονομίας, παράλληλα με την αύξηση των δημόσιων εσόδων, προωθώντας όμως έγκαιρα και την άρση των κεφαλαιακών ελέγχων. Με τον τρόπο αυτό θα μεγιστοποιηθούν τα οικονομικά οφέλη, από τη μετάβαση σε ένα περιβάλλον όπου οι συναλλαγές θα εξαρτώνται λιγότερο από τα μετρητά και θα υπάρχει μεγαλύτερη διαφάνεια αντιστρέφοντας το κόστος των κεφαλαιακών ελέγχων. Η ελληνική οικονομία συνέχισε να παρουσιάζει μια καθαρή εκροή ιδιωτικών κεφαλαίων ύψους 5,3 δισεκατομμυρίων ευρώ, κατά το χρονικό διάστημα Ιουλίου – Νοεμβρίου, του 2015.

Στο πλαίσιο αυτό, οι κεφαλαιακοί έλεγχοι παρεμποδίζουν, όχι μόνο τον επαναπατρισμό των κεφαλαίων που παραμένουν στο εξωτερικό, αλλά και την ταχεία επιστροφή των καταθέσεων στο τραπεζικό σύστημα από τη ρευστότητα που διακρατούσε ο ιδιωτικός τομέας στην εγχώρια αγορά με τη μορφή χαρτονομισμάτων. Οι ελληνικές επιχειρήσεις αποφεύγουν τον επαναπατρισμό των εισοδημάτων τους, το οποίο αποτυπώνεται εύγλωττα και στο μέγεθος των εσόδων από τις ναυτιλιακές μεταφορές, οι οποίες μειώθηκαν κατά 49,3% σε ετήσια βάση (2,8 δισεκατομμύρια ευρώ), το διάστημα Ιουλίου – Νοεμβρίου 2015, σε σχέση με τη μείωση των σύνθετων ναύλων κατά 29,6% (ξηρά φορτηγά και δεξαμενόπλοια). Αν και βραχυπρόθεσμα είναι δύσκολο να ποσοτικοποιηθεί το μέγεθος αυτό, η συνέχιση μιας τέτοιας κατάστασης και το 2016, θα επηρέαζε τη δραστηριότητα των επενδύσεων και των εξαγωγών, η οποία διαδραματίζει βασικό ρόλο στην οικονομική ανάκαμψη.

3.11 ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΩΜΕΣ & ΑΕΠ

Αναφορικά με τις μελλοντικές εξελίξεις, καθώς το μέγεθος της παραοικονομίας, σε σχέση με το Α.Ε.Π. παραμένει σημαντικά υψηλότερο από το μέσο όρο της ζώνης του ευρώ, εκτιμώμενο στο 23,8% του Α.Ε.Π. για το έτος 2015, έναντι του 15,0% για τη ζώνη του ευρώ και 11,00% και 19,3% για το μέσο όρο της Ισπανίας, και η Ιταλία το 2014, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικά περιθώρια για την εμφάνιση θετικών επιπτώσεων ανάπτυξης. Οι εκτιμήσεις για μια δυναμική συμβολή στην αύξηση του Α.Ε.Π. από τη μείωση της παραοικονομίας και την αύξηση των πληρωμών χωρίς μετρητά, προκύπτουν από την αύξηση της φορολογικής βάσης ως προς το Φ.Π.Α. κατά το Β' εξάμηνο του 2015, αλλά και τη σχετική αύξηση των πληρωμών χωρίς μετρητά κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου. Η εκτιμώμενη αύξηση της αξίας των συναλλαγών χωρίς μετρητά κατά 90% σε

ετήσια βάση το 2015 (3,8 δισεκατομμύρια ευρώ), αντιστοιχεί σε μια αύξηση των τελικών δαπανών κατά περίπου 1,0 δισεκατομμύρια ευρώ. Το μερίδιο των δραστηριοτήτων από την παραοικονομία ισούται με το μέσο μέγεθος της παράνομης δραστηριότητας κατά το έτος 2014. Η τελευταία αυτή διαπίστωση συμφωνεί με την αύξηση της δραστηριότητας που συνεπάγεται η εξέλιξη του Φ.Π.Α., καθώς και με το νέο μοντέλο κατανάλωσης.

Μακροπρόθεσμα, μια σωρευτική αύξηση των πληρωμών χωρίς μετρητά πλησιέστερη στον μέσο όρο της Ισπανίας, της Πορτογαλίας και της Ιταλίας (περίπου 12% του Α.Ε.Π. το 2014) θα οδηγήσει σε μια περαιτέρω μείωση της παραοικονομίας της Ελλάδας. Εάν οι συναλλαγές χωρίς μετρητά αυξάνονται στο 12% περίπου του Α.Ε.Π. έως και το 2020, η παραοικονομία θα μειωθεί στο 19% του Α.Ε.Π. τα επόμενα 5 χρόνια, από 23,8% που ήταν το 2015 προσθέτοντας περίπου 0,5% αύξηση στο Α.Ε.Π. Παρόμοιος ρυθμός αύξησης των συναλλαγών χωρίς μετρητά (περίπου 20% ετησίως) και συρρίκνωση της παραοικονομίας (κατά περίπου 1% του Α.Ε.Π. ετησίως) παρατηρήθηκε σε αρκετές χώρες της Ε.Ε. τα τελευταία 10 χρόνια (Τσεχική Δημοκρατία, Σλοβενία, Σλοβακία, χώρες της Βαλτικής). Επιπλέον, οι παραπάνω τάσεις μεταφράζονται και σε μια σωρευτική αύξηση των δημόσιων εσόδων κατά περίπου 1,5 δισεκατομμύρια ευρώ, για την περίοδο 2015 – 2020, που αντιστοιχεί στο 0,8% του Α.Ε.Π. του 2015, αποτελώντας μια σημαντική υποστήριξη στη μεσοπρόθεσμη προσπάθεια δημοσιονομικής προσαρμογής. Επομένως, η δημιουργία πρόσθετων και αξιόπιστων κινήτρων για την αποφυγή της χρήσης μετρητών, θα μπορούσε να δώσει αποφασιστική ώθηση τόσο στη συμμόρφωση των πολιτών και των επιχειρήσεων, όσο και στις οικονομικές επιδόσεις.

Πίνακας Νο. 2: Η Οπτική της Ανάπτυξης στην Ελλάδα

ΕΛΛΑΔΑ: Η ΟΠΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ															
	2014	2015	2016	2014				2015				2016			
				A	B	Γ	Δ	A	B	Γ	Δ	A	B	Γ	Δ
ΑΕΠ (% ετήσιο)	0,80	-1,30	-1,20	-0,20	0,20	1,40	1,4	0,60	1,60	-2,10	-5,30	-5,20	-2,80	0,90	2,50
ΑΕΠ (% τριμήνων)	-	-	-	0,90	-0,10	0,90	-0,20	0,10	0,90	-2,80	-3,50	0,10	3,50	0,90	-1,50
ΕΓΧΩΡΙΑ ΖΗΤΗΣΗ (ετήσια)	0,50	-2,40	-1,80	-2,30	0,40	0,20	3,70	3,20	1,00	-5,60	-8,10	-7,10	-5,70	2,10	4,30
ΤΕΛΙΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ (ετήσια)	0,90	-1,30	-1,70	0,60	0,80	1,70	0,60	1,10	2,20	-4,00	-4,40	-4,20	-4,50	0,60	1,40
ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ (ετήσια)	1,40	-1,00	-1,80	0,60	0,80	2,90	1,30	1,70	2,50	-3,80	-4,50	-5,20	-3,20	0,50	1,00
ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΠΑΓΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ (ετήσια)	2,90	-10,50	-3,50	-6,10	-3,30	2,30	19,30	13,90	-3,30	-15,70	-31,60	-28,50	-15,60	10,50	29,40
ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ	-51,40	-15,50	-8,00	-49,90	-58,00	-44,40	-52,40	-29,70	-8,10	-14,00	-5,00	-13,10	-9,80	-5,90	-3,10
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΑΚΑΘ/ΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΕΚΤΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ	18,40	-9,90	-3,10	9,20	13,30	13,70	36,50	20,90	-2,80	-15,90	-33,80	-29,90	-16,20	12,50	33,30
ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ (συνεισφορά στο ΑΕΠ)	-0,70	-0,10	0,20	-2,20	0,00	-1,60	1,00	0,70	-0,60	-0,20	-0,20	0,00	0,00	0,50	0,30
ΚΑΘΑΡΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ (συνεισφορά στο ΑΕΠ)	0,20	1,20	0,60	2,20	-0,20	1,20	-2,40	-2,60	0,60	3,60	3,10	2,10	3,00	-1,20	-1,90
ΕΞΑΓΩΓΕΣ (ετήσιες)	8,70	-2,10	1,70	7,70	9,20	8,20	9,90	1,10	-1,80	-0,40	-7,20	-6,80	0,80	4,80	8,30
ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ (ετήσιες)	7,40	-5,60	-0,20	-0,20	9,20	3,70	17,50	9,70	-3,50	-11,60	-15,60	-12,30	-8,90	9,20	14,30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ: ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ & ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΒΑΣΗΣ

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι ηλεκτρονικές συναλλαγές επεκτάθηκαν περισσότερο και έγιναν περισσότερο διαδεδομένες κατά την περίοδο που επιβλήθηκαν οι έλεγχοι στην ανάληψη μετρητών και στην κίνηση κεφαλαίων. Παρέχουν μια σειρά από πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, που θα αναφερθούν κάτωθι, με την αναφορά μας να βασίζεται στο «Εβδομαδιαίο Δελτίο για την Ελληνική οικονομία» του Σ.Ε.Β. (Σύνδεσμος Επιχειρήσεων Βιομηχάνων) που υπογράφουν οι παρακάτω επιστήμονες:

- κ. Μιχάλης Μασουράκης
- κ. Μιχάλης Μητσόπουλος
- κ. Θανάσης Πρίντσιπας

Σύμφωνα με το Δελτίο του Σ.Ε.Β. μπορούν να αναφερθούν τα εξής:

Οι ηλεκτρονικές συναλλαγές παρέχουν σημαντικά πλεονεκτήματα:

- ✓ Δημιουργούν τις προϋποθέσεις για νέα προϊόντα και υπηρεσίες, νέες θέσεις εργασίας και συμβάλλουν στη μείωση των διοικητικών βαρών των επιχειρήσεων, διευκολύνοντας και τη διοικητική τους συμμόρφωση
- ✓ Παρέχουν μεγαλύτερη ασφάλεια στις συναλλαγές του καταναλωτή και εξοικονομούν χρόνο, ενώ επιτρέπουν την αναζήτηση χαμηλότερων τιμών για αγαθά και υπηρεσίες
- ✓ Συμβάλλουν στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, της παραοικονομίας και του λαθρεμπορίου, αυξάνοντας κατ' επέκταση τα δημόσια έσοδα.

Οι στόχοι που ενδεικτικά μπορούν να επιτευχθούν μέσω της προώθησης των ηλεκτρονικών συναλλαγών στην Ελλάδα είναι:

- ✓ **Μείωση της παραοικονομίας** κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες
- ✓ **Αύξηση της είσπραξης του Φ.Π.Α.** κατά τουλάχιστον 1 δισεκατομμύριο ευρώ, ετησίως

- ✓ **Μείωση του κόστους των προμηθειών** για το Δημόσιο
- ✓ **Μείωση του κόστους λειτουργίας** των επιχειρήσεων, περίπου 1 – 1,5 δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως, μέσω της εφαρμογής της ηλεκτρονικής τιμολόγησης
- ✓ **Μείωση της έκδοσης εικονικών τιμολογίων κατά τουλάχιστον 60%**

Οι ηλεκτρονικές συναλλαγές στην Ελλάδα συνεχίζουν, δυστυχώς να παρουσιάζουν χαμηλό επίπεδο εφαρμογής, σε σχέση με τις λοιπές Ευρωπαϊκές χώρες. Η Ελλάδα μπορεί να είναι μια από τις χώρες πυλώνας της ψηφιακής οικονομίας, παρά την επιβολή των κεφαλαιακών περιορισμών και τη ριζική αλλαγή που συντελείται στις συναλλακτικές συνήθειες και πρακτικές με τη χρήση των καρτών και των ηλεκτρονικών πληρωμών. *Συνεπώς, η συγκυρία σήμερα στην Ελλάδα είναι εξαιρετικά ευνοϊκή για την προώθηση ενός ολοκληρωμένου σχεδίου δράσης για τη διεύρυνση των ηλεκτρονικών συναλλαγών.*

Το πρώτο βήμα για την προώθηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών είναι η υποχρεωτική σταδιακή *καθιέρωση της ηλεκτρονικής τιμολόγησης* μεταξύ των επιχειρήσεων και αυτοματοποίηση του φορολογικού και ελεγκτικού μηχανισμού. Σε αυτή την κατεύθυνση έχουν προχωρήσει πολλές Ευρωπαϊκές χώρες αλλά και χώρες της Λατινικής Αμερικής σε μια προσπάθεια πάταξης της φοροδιαφυγής.

Η **καθολική υιοθέτηση της ηλεκτρονικής τιμολόγησης** μπορεί να εξοικονομήσει 1 έως 1,5 δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως για τις ελληνικές επιχειρήσεις, μέσω της μείωσης του κόστους διακίνησης, διαχείρισης και αποθήκευσης του φυσικού εντύπου, ελαχιστοποίησης των λαθών, αυτοματοποίησης των διαδικασιών ελέγχου καρτελών τιμολόγησης κλπ.

- ✓ Η καθιέρωση των ηλεκτρονικών συναλλαγών διευκολύνει σημαντικά, επίσης την **αυτοματοποίηση του φορολογικού και ελεγκτικού μηχανισμού**
- ✓ Παράλληλα, μπορεί να προχωρήσει η **υποχρεωτική καθιέρωση της ηλεκτρονικής τιμολόγησης για τους προμηθευτές του Δημοσίου** και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Το μέτρο της ηλεκτρονικής τιμολόγησης για τις δημόσιες προμήθειες αναμένεται να εξοικονομήσει για το Ελληνικό Δημόσιο περίπου 200 εκατομμύρια ευρώ ετησίως
- ✓ Για την προώθηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών είναι επίσης απαραίτητη η καθιέρωση υποχρεωτικών πληρωμών των επιχειρήσεων προς το Δημόσιο, τους

προμηθευτές τους και του προσωπικού τους μέσω της χρήσης της ηλεκτρονικής τραπεζικής.

- ✓ Είναι εξίσου σημαντικό, η καταβολή των οφειλών πελατών προς τις επιχειρήσεις να γίνεται με ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής (είτε μέσω καρτών είτε μέσω e – banking) με σταδιακή θέσπιση της υποχρεωτικής χρήσης ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής για ποσά συναλλαγών άνω των 75,00 ευρώ
- ✓ Η παροχή κινήτρων σε επιχειρήσεις και καταναλωτές για την αποδοχή και τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων πληρωμών είναι αναγκαία στο μεταβατικό διάστημα
- ✓ Προκειμένου να μην υπάρχουν φαινόμενα παραπληροφόρησης ή/και εκμετάλλευσης καθώς και προφάσεις για την μη υιοθέτηση ηλεκτρονικών μέσων πληρωμών, θα πρέπει όλοι οι εμπλεκόμενοι που παρέχουν ηλεκτρονικές υπηρεσίες πληρωμών να δημοσιοποιούν τις βασικές τιμολογιακές πολιτικές τους, έτσι ώστε επιχειρήσεις και καταναλωτές να έχουν τη δυνατότητα να συγκρίνουν και να επιλέξουν τους συνεργάτες τους
- ✓ Για την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση και παρακολούθηση, θεωρείται απαραίτητο οι ηλεκτρονικές πληρωμές να οδηγούνται σε ειδικό συνδεδεμένο επαγγελματικό τραπεζικό λογαριασμό
- ✓ Η θέσπιση της υποχρεωτικής καθημερινής ηλεκτρονικής συγκεντρωτικής αναφοράς των ημερήσιων εσόδων από τις επιχειρήσεις στις ελεγκτικές αρχές θα αποτελέσει καταλυτικό παράγοντα στην προσπάθεια αύξησης των εσόδων και διεύρυνσης της φορολογικής βάσης. Στα οφέλη περιλαμβάνονται ο έγκαιρος εντοπισμός περιπτώσεων αποφυγής καταβολής φόρων, η καλύτερη στόχευση για φορολογικούς ελέγχους, η διασταύρωση συναλλαγών με χρηματικές ροές, η δυνατότητα επιβράβευσης των συνεπών φορολογουμένων και ο ανταγωνισμός με τους ίδιους όρους των επιχειρήσεων.
- ✓ **Όσον αφορά στην προώθηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών στη λειτουργία της Δικαιοσύνης**, η χρήση ηλεκτρονικών παραβόλων μπορεί να βελτιώσει σημαντικά τη διοίκηση των δικαστηρίων. Με τη χρήση των ηλεκτρονικών παραβόλων επιτυγχάνεται η καλύτερη και ταχύτερη εξυπηρέτηση του πολίτη, η μείωση του διοικητικού φόρτου και του λειτουργικού κόστους των δικαστηρίων, των υπηρεσιών του Υπουργείου Δικαιοσύνης και των Δ.Ο.Υ. και συνακόλουθα συνεισφέρει στη βελτίωση της λειτουργίας τους, στην απελευθέρωση ανθρώπινων πόρων για την

ορθολογικότερη λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών και η αποφυγή χρήσης παραπονημένων ή πλαστών παραβόλων.

- ✓ **Στους διαγωνισμούς για τις δημόσιες προμήθειες, επίσης η καθιέρωση του συστήματος ηλεκτρονικών προμηθειών**, όπου όλα τα στάδια ενός δημόσιου διαγωνισμού θα λαμβάνουν χώρα ηλεκτρονικά, θα υπάρχουν σημαντικά οφέλη για όλη την οικονομία, με κυριότερο αυτού του δημοσιονομικού οφέλους και της εξοικονόμησης πόρων για το Δημόσιο, μείωση της γραφειοκρατίας και ενίσχυση της διαφάνειας κατά τη διαγωνιστική διαδικασία.

Συμπερασματικά, η προώθηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών αποτελεί υψηλή εθνική προτεραιότητα και πρέπει να υλοποιηθεί στη βάση ενός αποτελεσματικού σχεδίου δράσης, με τη στενή συνεργασία του Κράτους και όλων των φορέων της ιδιωτικής οικονομίας. Για να επιτευχθούν οι παραπάνω προτάσεις, θα πρέπει να γίνουν άμεσα όλες οι απαραίτητες αλλαγές στο κανονιστικό πλαίσιο, με την ουσιαστική υποστήριξη και ενεργή εμπλοκή των επιχειρηματικών φορέων, των επαγγελματικών ενώσεων, των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και των καταναλωτών.

Συνεπώς, οι πρωτοβουλίες που θα αναληφθούν δε θα πρέπει να περιοριστούν μόνο στην επέκταση των ηλεκτρονικών συναλλαγών και το δημοσιονομικό όφελος που προκύπτει, αλλά θα πρέπει να συμβάλλουν στη ψηφιακή σύγκλιση και τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη της χώρας.

Η Πολιτεία, για την προώθηση και τη διευκόλυνση της χρήσης ηλεκτρονικών πληρωμών και τη μείωση της χρήσης των μετρητών, πρέπει να δραστηριοποιηθεί περαιτέρω με στόχο την ολοκληρωμένη προώθηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών στην Ελλάδα. Επειδή ακριβώς πρόκειται για μια σύνθετη και κρίσιμη μεταρρύθμιση, θα πρέπει η εφαρμογή της να παρακολουθείται αποτελεσματικά και να διατεθούν για αυτό το σκοπό οι απαραίτητοι πόροι.

Ακόμη, τα τελευταία χρόνια γίνεται λόγος ότι οι ηλεκτρονικές συναλλαγές θα μπορούσαν να συμβάλλουν στη συλλογή φορολογητέας ύλης που αποκρύπτεται. **Η έννοια των ηλεκτρονικών συναλλαγών είναι ευρύτατη όπως το «ηλεκτρονικό εμπόριο», το «επιχειρείν»**, που συμπεριλαμβάνουν, συναλλαγές που αφορούν αγαθά και υπηρεσίες και εκτελούνται από απόσταση, δηλαδή χωρίς την ταυτόχρονη παρουσία των συναλλασσόμενων στον ίδιο χώρο. **Ειδικότερα, ηλεκτρονικές συναλλαγές περιλαμβάνουν:**

- ✓ την ηλεκτρονική τιμολόγηση
- ✓ τις ηλεκτρονικές πληρωμές

Η ηλεκτρονική έκδοση τιμολογίων καθώς και αποδείξεων και η διασύνδεση των μηχανισμών με τη Γ.Γ.Δ.Ε. Με το Νόμο 3943/2011, καθιερώθηκε το μέτρο της διασύνδεσης των ταμειακών μηχανών με το TAXIS, αλλά ακόμη δεν έχει εφαρμοστεί. Στόχος είναι να συλλέγει το υπουργείο οικονομικών άμεσα στοιχεία:

- ✓ για το ύψος των πωλήσεων
- ✓ το ποσό του Φ.Π.Α επί αυτών, ώστε να ελέγχει την απόδοση του
- ✓ και να περιοριστεί η έκδοση και λήψη εικονικών και πλαστών φορολογικών στοιχείων

Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με μελέτη της Ε.Τ.Ε. (Ε.Τ.Ε., μακροοικονομική άποψη, Απρίλιος 2015), θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τα εξής:

- ✓ **Η ελληνική οικονομία αποδείχθηκε απροσδόκητα ανθεκτική, παρά τις ζοφερές προβλέψεις που ακολούθησαν από την επιβολή κεφαλαιακών ελέγχων.** Η δημιουργία θέσεων απασχόλησης βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη και οι τάσεις των εσόδων από τον Φ.Π.Α. βελτιώθηκαν σημαντικά, υπερβαίνοντας σημαντικά το αντίκτυπο από την αύξηση του πραγματικού συντελεστή Φ.Π.Α. τον Ιούλιο του 2015.
- ✓ Η ανθεκτικότητα της δραστηριότητας, ιδιαίτερα της ιδιωτικής κατανάλωσης, δεν φαίνεται να συνδέεται ούτε με την αύξηση της προληπτικής κατανάλωσης ούτε με την εγχώρια παραγωγή. **Πράγματι, η ανάλυση της Εθνικής Τράπεζας δείχνει ότι η ανθεκτικότητα της κατανάλωσης σχετίζεται με την αύξηση των πληρωμών χωρίς μετρητά**
- ✓ Οι πληρωμές χωρίς μετρητά αυξήθηκαν από το 4,7% του Α.Ε.Π. το 2014 σε περίπου 6,8% το 2015, σημειώνοντας αύξηση κατά 90% το Β εξάμηνο του 2015, σε σύγκριση με 12% στη Νότια Ευρώπη και 15,5% στη ζώνη του ευρώ. Η αύξηση αυτού του τρόπου πληρωμής φαίνεται να προκάλεσε τη μετατόπιση της δραστηριότητας από τη σκιώδη στην επίσημη οικονομία, από την οποία ωφελήθηκαν κυρίως οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις εις βάρος των ΜΜΕ (μια ετήσια μεταβολή των πωλήσεων 3,3% για τις μεγάλες επιχειρήσεις στο Γ' τρίμηνο του 2015 έναντι μείωσης άνω του 15% για τις ΜΜΕ).

Η έρευνα της Εθνικής Τράπεζας εκτιμά ότι η ετήσια αύξηση κατά 10% στις συναλλαγές χωρίς μετρητά προσθέτει περίπου το **0,2%** στην αύξηση του Α.Ε.Π.

Πράγματι, εκτιμήθηκε ότι η αύξηση του πραγματικού Α.Ε.Π. (σε ετήσια βάση) αναμενόταν να φθάσει το 1,4% περίπου στο Α.Ε.Π. το Β' εξάμηνο του 2015 και το 0,8% του Α.Ε.Π. ως τέλος του 2015. Επιπλέον, **η απασχόληση αυξήθηκε κατά 2,2%** ετησίως από τον Ιούλιο – Οκτώβριο, ενώ η αυτοαπασχόληση μειώθηκε. **Τέλος, τα έσοδα από τον Φ.Π.Α. αυξήθηκαν κατά 10,5%** ετησίως το Β' εξάμηνο του 2015.

4.2 ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

4.2.1 Η ΧΡΗΣΗ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Οι πληρωμές με τη χρήση μέσων ηλεκτρονικών πληρωμών (πιστωτικών καρτών, των χρεωστικών καρτών καθώς και με τη χρήση της ηλεκτρονικής τραπεζικής e – banking) καθιερώθηκαν περισσότερο με την επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων (capital controls) λόγω της ανάγκης να εξυπηρετούνται οι συναλλαγές ηλεκτρονικά. Έτσι δόθηκε η δυνατότητα για τη δημιουργία ενός νέου πλαισίου στην καταγραφή των διαδρομών του χρήματος.

Οι πληρωμές με τη χρήση των ανωτέρω μέσων, δίνει τη δυνατότητα, μέσω της σύγκρισης στοιχείων τρίτων (τραπεζών), κινήσεις τραπεζικών λογαριασμών, πιστωτικών, χρεωστικών καρτών να επιβεβαιώνονται τα φορολογικά δεδομένα των υπόχρεων. Από έρευνα, του Εργαστηρίου Ηλεκτρονικού Εμπορίου και Ηλεκτρονικού Επιχειρείν, του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών, προκύπτει ότι η Ελλάδα μέχρι την επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων υστερούσε στη χρήση του ηλεκτρονικού χρήματος.

- Μόλις το 6% των πληρωμών γίνονταν με πλαστικές κάρτες (χρεωστικές, πιστωτικές), όταν ο μέσος όρος τη Ε.Ε. ξεπερνούσε το 24%
- Μόλις το 17% των πολιτών ήταν εγγεγραμμένοι χρήστες υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής (e – banking), έναντι του 50% που είναι ο μέσος όρος στην Ευρώπη.

Επίσης, από την ίδια έρευνα προέκυψε ότι αν προωθηθούν οι ηλεκτρονικές συναλλαγές στη χώρα μας μπορούν:

- Να αυξήσουν τα έσοδα Φ.Π.Α. κατά 2 δισεκατομμύρια ευρώ
- Να εξοικονομήσουν οι καταναλωτές, οι επιχειρήσεις και το Ελληνικό Δημόσιο μέχρι 3 δισεκατομμύρια ευρώ

Από την έρευνα προέκυψε ότι οι περιορισμοί στην κίνηση κεφαλαίων (capital controls) έδωσαν ώθηση στις ηλεκτρονικές συναλλαγές.

- Το 47% των πολιτών δήλωσαν ότι χρησιμοποίησαν την ηλεκτρονική τραπεζική (e – banking) και το ηλεκτρονικό εμπόριο (e – commerce) για να ξεπεράσουν το πρόβλημα της έλλειψης μετρητών. Το ποσοστό των χρηστών e – banking εκτιμήθηκε ότι αυξήθηκε κατά 30%.
- Η αύξηση της ηλεκτρονικής τιμολόγησης μπορεί να εξοικονομήσει περί τα 1,5 εκατομμύρια ευρώ ετησίως
- Το Ελληνικό Δημόσιο μπορεί να εξοικονομήσει μέχρι και 200 εκατομμύρια ευρώ ετησίως
- Αύξηση εσόδων παρατηρήθηκε στις τουριστικές περιοχές από την ευρεία χρήση του πλαστικού χρήματος.

Ένα σημαντικό αποτέλεσμα που επέφερε η επιβολή των περιορισμών στην ανάληψη μετρητών και στην κίνηση κεφαλαίων, είναι η ευρεία εφαρμογή των ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής (χρεωστικές, πιστωτικές, προπληρωμένες κάρτες) με άμεση συνέπεια την κατάργηση της χρήσης των μετρητών (τραπεζογραμματίων και κερμάτων) από τη νομισματική κυκλοφορία. Οι συναλλαγές λιανικής με ηλεκτρονικά μέσα πληρωμών συμβάλλουν στη διασφάλιση της σταθερότητας και της αποτελεσματικότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος, ενισχύουν την εμπιστοσύνη των καταναλωτών και προάγουν την οικονομική ευημερία.

Παρά την ανοδική τάση που παρουσιάζει η χρήση των ηλεκτρονικών τρόπων πληρωμής διεθνώς, η χρήση των μετρητών παραμένει ο πιο συνηθισμένος τρόπος πληρωμής στην Ευρώπη και είναι ιδιαίτερα υψηλή. Ειδικότερα, τα μετρητά αντιπροσωπεύουν το 65% του όγκου των συναλλαγών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και το 95% των συναλλαγών στην Ελλάδα. Σύμφωνα με μελέτες, επισημαίνεται η διαφορετική δομή του κόστους μεταξύ των μετρητών και των ηλεκτρονικών τρόπων πληρωμής. Το κόστος των ηλεκτρονικών πληρωμών εκτιμάται ότι είναι κατά το μεγαλύτερο μέρος σταθερό και αφορά κυρίως τεχνολογικές υποδομές, ενώ το κόστος των μετρητών εκτιμάται ότι είναι κατά το μεγαλύτερο μέρος μεταβλητό, αυξάνεται δηλαδή καθώς αυξάνεται ο όγκος ή αξία των συναλλαγών, και αφορά κυρίως υποδομές μεταφοράς και διαχείρισης. Η διαφορετική αυτή δομή κόστους δυνητικά μπορεί να οδηγήσει σε εξοικονόμηση κόστους και βελτίωση της αποτελεσματικότητας από την υποκατάσταση μέσων πληρωμών με υψηλό μεταβλητό κόστος με άλλα χαμηλότερου κόστους.

Ωστόσο, η απάντηση στο ερώτημα ποιο μέσο πληρωμών είναι πιο αποτελεσματικό από άποψη κόστους φαίνεται να εξαρτάται από το ποσό της συναλλαγής. Τα μετρητά θεωρείται ότι είναι αποτελεσματικά για μικρές συναλλαγές μέχρι ένα ορισμένο όριο, πάνω από το οποίο η χρήση της χρεωστικής κάρτας θεωρείται περισσότερο αποτελεσματική. Εν κατακλείδι, το μέτρο των ηλεκτρονικών πληρωμών έχει ιδιαίτερα ευεργετικά οφέλη:

- στην αποφυγή της φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων και ελευθέρων επαγγελματιών, στον κλάδο του τουρισμού και στην αποφυγή της φοροδιαφυγής στα υψηλά εισοδήματα
- θα συμβάλλει στον περιορισμό της γραφειοκρατίας στις τράπεζες και στο Ελληνικό Δημόσιο καθώς οι πληρωμές των υποχρεώσεων των πολιτών προς το κράτος θα γίνονται ηλεκτρονικά
- θα βοηθήσει στην αποφυγή της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

Βιβλιογραφική παραπομπή:

1. Άρθρο, « Η πάταξη της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής μέσω της επέκτασης της χρήσης ηλεκτρονικών συναλλαγών», Γεώργιου Σταματίου, Θεσσαλονίκη στις 13-11-2015
2. Άρθρο, « Η χρήση των μετρητών και των ηλεκτρονικών τρόπων πληρωμής στην οικονομία », Ευαγγελίας Γεωργίου, Τεύχος 41 Οικονομικό Δελτίο Ιούλιος 2015, Τράπεζα της Ελλάδος

Από την απότομη αύξηση στις συναλλαγές χωρίς μετρητά βελτιώθηκε ο αντίκτυπος της τραπεζικής αργίας και άνοιξε το δρόμο για τον εκσυγχρονισμό των μοντέλων των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών. Οι κεφαλαιακοί έλεγχοι επίσης οδήγησαν σε σημαντική αύξηση των εξ αποστάσεως πληρωμών και στη χρήση χρεωστικών και πιστωτικών καρτών, οι οποίες πληρωμές με αυτό τον τρόπο μέχρι εκείνο το σημείο δεν ήταν σύνηθες στην Ελλάδα όπως σε άλλες Ευρωπαϊκές Χώρες και επέτρεπε στους καταναλωτές λιανικών συναλλαγών να αντιμετωπίσουν τις άμεσες ανάγκες τους μέσα από συναλλαγές χωρίς μετρητά. Πληρωμές χωρίς μετρητά, ως 1% του συνόλου των λιανικών συναλλαγών στην Ελλάδα ήταν περίπου 75% χαμηλότερο από το μέσο όρο της ζώνης του ευρώ κατά την περίοδο 2008 – 2013.

Ειδικότερα, οι πληρωμές μέσω πιστωτικών καρτών αντιπροσώπευαν λιγότερο από το 5% των λιανικών συναλλαγών σε σύγκριση με το εκτιμώμενο μέσο όρο 25% στη ζώνη του ευρώ. Αν και το ποσοστό της Ελλάδας ήταν μόνο ελαφρώς χαμηλότερο από το μέσο όρο της ζώνης του ευρώ όσον αφορά τον αριθμό των καρτών που είχαν εκδοθεί κατά κεφαλήν (1,2 έναντι 1,4 για τη ζώνη του ευρώ το 2013), το ποσοστό χρησιμοποίησής τους ήταν εξαιρετικά χαμηλό, όπως μετρήθηκε με βάση την αξία της μέσης ετήσιας πληρωμής ανά κάρτα (312 ευρώ στην Ελλάδα σε σχέση με ένα μέσο όρο της ζώνης του ευρώ από 3.800 ευρώ). Η επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων οδήγησαν σε ταχεία αλλαγή στις συνήθειες. Οι ελληνικές τράπεζες είχε εκτιμηθεί ότι είχαν εκδώσει πάνω από 1 εκατομμύριο χρεωστικές κάρτες τον Ιούλιο και στις αρχές Αυγούστου του 2015 (που αντιστοιχούσε σε αύξηση του οφειλόμενου ποσού των καρτών κατά σχεδόν 10%). Στο ίδιο πνεύμα, τα νέα τερματικά εκκαθάρισης συναλλαγών που εγκαταστάθηκαν υπερέβησαν 40.000 τον Ιούλιο – Αύγουστο του 2015 και εκδόθηκαν περισσότεροι από 150.000 νέοι κωδικοί πρόσβασης e – banking.

Πράγματι, η αξία των συναλλαγών χωρίς μετρητά αυξήθηκε τον Ιούλιο – Αύγουστο κατά περίπου 140% όσον αφορά τον αριθμό των συναλλαγών, και κατά περίπου 200% σε αξία, στον τομέα των τροφίμων σημειώνοντας αξιοσημείωτη αύξηση σχεδόν 280%, στον τομέα της υγείας (206%) και τα πρατήρια βενζίνης (190%). Σύμφωνα με πηγές της αγοράς, ο αριθμός των συναλλαγών με χρεωστική/ πιστωτική κάρτα ως 1% του συνόλου των συναλλαγών στο λιανικό εμπόριο αυξήθηκε πάνω από 40% τον Ιούλιο-Αύγουστο 2015 από περίπου 15% το Α' εξάμηνο του 2015. Η τάση αυτή είχε αντικατοπτριστεί επίσης στα δεδομένα του κύκλου εργασιών των τερματικών

μηχανημάτων εκκαθάρισης συναλλαγών (POS) για τις χρεωστικές κάρτες, η οποία φέρεται να είχε σχεδόν διπλασιαστεί σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος.

Βιβλιογραφική παραπομπή:

1. Δελτίο του ΣΕΒ, οικονομία & επιχειρήσεις, 2 Ιουνίου 2016
2. Άρθρο, « *Η πάταξη της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής μέσω της επέκτασης της χρήσης ηλεκτρονικών συναλλαγών*», Γεώργιου Σταματίου, Θεσσαλονίκη στις 13-11-2015

4.2.2 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ

Το 2016, η αύξηση του Α.Ε.Π. εκτιμήθηκε στο **0,2% ετησίως**. Η οικονομία είχε προβλεφθεί ότι επρόκειτο να επωφεληθεί από την περαιτέρω αύξηση των πληρωμών χωρίς μετρητά κατά 2,5% περίπου του Α.Ε.Π., εκτιμώντας ότι αυτό θα είχε οδηγήσει σε περαιτέρω στήριξη της επίσημης οικονομίας (0,7% του Α.Ε.Π. το 2016), καθώς και σε χαμηλότερες τιμές ενέργειας (0,6 % αύξηση του Α.Ε.Π. στο τέλος του 2016). Από την άλλη πλευρά, η δημοσιονομική αντίσταση θα συγκρατούσε τη δραστηριότητα (1,4% ετησίως).

Μακροπρόθεσμα, η Έρευνα της Εθνικής Τράπεζας **εκτίμησε ότι με τη συνεχιζόμενη αύξηση των πληρωμών χωρίς μετρητά** κοντά στο μέσο όρο των χωρών της νότιας ζώνης του ευρώ (12% του Α.Ε.Π. ο μέσος όρος για την Ισπανία, την Πορτογαλία και την Ιταλία το 2014, έναντι 6,8% για την Ελλάδα), **η σκιερή οικονομία της Ελλάδας θα μπορούσε να μειωθεί στο 19,3%** του Α.Ε.Π. κατά τα επόμενα 5 χρόνια. Αυτό θα προσθέσει περίπου **στο 0,5%** της μέσης ετήσιας αύξησης του Α.Ε.Π. κατά την περίοδο 2016 – 2020, ποσό που ισοδυναμεί με **4,5 δισεκατομμύρια ευρώ**. Επιπλέον, θα οδηγήσει επίσης σε πρόσθετα κρατικά έσοδα ύψους **1,5 δισεκατομμυρίων ευρώ** γεγονός που αποτελεί πολύτιμη στήριξη για τη μεσοπρόθεσμη προσπάθεια δημοσιονομικής προσαρμογής.

Λόγω της μεγάλης σημασίας των πληρωμών χωρίς μετρητά για τη στήριξη της οικονομικής δραστηριότητας και της αύξησης των φορολογικών εσόδων, είναι απαραίτητη η παροχή κινήτρων για περαιτέρω αύξηση της διείσδυσης των ηλεκτρονικών πληρωμών στην ελληνική αγορά. **Τέτοια κίνητρα** θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν:

- ❖ Κίνητρα που παρέχουν οι φορολογικές αρχές, όπως η ρύθμιση της εφαρμογής του κατώτατου ορίου εισοδήματος χωρίς φόρο στη συνολική αξία των συναλλαγών χωρίς μετρητά που πραγματοποίησε ο φορολογούμενος ή / και σε συγκεκριμένες κατηγορίες αγορών αγαθών και υπηρεσιών με υψηλό ποσοστό ανεπίσημων συναλλαγών
- ❖ Θα μπορούσαν επίσης να παρασχεθούν φορολογικά οφέλη στους επιχειρηματίες για την αποδοχή και χρήση ηλεκτρονικών μέσων πληρωμών, ενδεχομένως σε σχέση με την ετήσια αύξηση του κύκλου εργασιών τους
- ❖ Άλλες διοικητικές αποφάσεις, όπως εκείνες που μειώνουν περαιτέρω το κατώτατο όριο πέραν του οποίου απαγορεύονται οι συναλλαγές σε μετρητά, ή νομοθεσία για την υποχρεωτική χρήση ηλεκτρονικών πληρωμών σε δραστηριότητες με υψηλή τάση για

φοροδιαφυγή (όπως η προσωπική μεταφορά, οι υπηρεσίες προς τα νοικοκυριά, η υγεία και η εκπαίδευση).

Ένας επικείμενος πολιτικός στόχος είναι να διατηρηθεί η ευνοϊκή δυναμική καθώς και να προωθηθεί η έγκαιρη άρση των κεφαλαιακών ελέγχων για την αντιστροφή των σχετικών δαπανών.

4.3 Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΒΑΣΗ

4.3.1 ΟΙ ΣΥΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ

Η απότομη **αύξηση της αποταμίευσης** που βασίστηκε στην αβεβαιότητα άρχισε στα τέλη του 2014, με την απόσυρση των τραπεζικών καταθέσεων από τις ελληνικές τράπεζες από το Νοέμβριο του 2014 έως και τον Ιούλιο του 2015, με 51,7 δισεκατομμύρια ευρώ και την επιβολή εβδομαδιαίου ορίου ανάληψης μετρητών από τον Ιούλιο 2015. Η εισαγωγή κεφαλαιακών ελέγχων οδήγησε σε σημαντική αύξηση των απομακρυσμένων (εξ αποστάσεως) πληρωμών και της χρήσης χρεωστικών / πιστωτικών καρτών. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, αυτά ήταν πολύ λιγότερο κοινά στην Ελλάδα από ό, τι σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Οι περισσότερες αποσύρσεις καταθέσεων κατά το πρώτο εξάμηνο του 2015 έγιναν για προληπτικούς λόγους σε μια περίοδο υψηλής αβεβαιότητας που σχετίζονταν με το πιθανό σενάριο εξόδου της Ελλάδας από τη ζώνη του ευρώ και κατά συνέπεια, οι εν λόγω αποταμιεύσεις δεν ήταν πιθανό να χρησιμοποιηθούν για τη χρηματοδότηση των τρεχουσών δαπανών των νοικοκυριών. Στην πραγματικότητα, τα ελληνικά νοικοκυριά θεωρούσαν τα χαρτονομίσματα ευρώ ως προστασία έναντι των κινδύνων αποπληρωμής τραπεζικών καταθέσεων ή μετατροπής των νομισμάτων, παρά ως μέσο συναλλαγής. Πράγματι, η επίδραση της καύσης μετρητών, δηλαδή η χρήση ρευστών διαθεσίμων για την ομαλή κατανάλωση φαίνεται να ήταν λιγότερο εμφανής από ότι στην περίοδο 2010 – 2012, δεδομένου ότι το μεγαλύτερο μέρος της προσαρμογής στις καταναλωτικές συνήθειες έχει ήδη συμβεί.

Ως εκ τούτου, οι ταμειακές συναλλαγές αυξήθηκαν κατά το Γ' τρίμηνο του 2015, κατά 160% ετησίως σε σχέση με τον αριθμό των συναλλαγών και περίπου κατά 130% σε ετήσια βάση, ενώ ο τομέας των τροφίμων σημείωσε σημαντική αύξηση κατά περίπου 250%, όπως επίσης και ο τομέας των πρατηρίων καυσίμων (160%). Τα στοιχεία για τους μικρούς τομείς λιανικής πώλησης, διαμονής, τροφίμων και προσωπικών υπηρεσιών είναι σπάνια, αλλά οι πηγές της αγοράς αναφέρουν επίσης σημαντική αύξηση

των συναλλαγών χωρίς μετρητά στους τομείς αυτούς από τον Ιούλιο, οι οποίες έφθασαν το 150% ετήσια στο Γ' τρίμηνο του 2015. Σύμφωνα με αυτές τις πηγές, ο αριθμός των συναλλαγών χρεωστικών / πιστωτικών καρτών ως ποσοστό των συνολικών συναλλαγών στο λιανικό εμπόριο αυξήθηκε σε ποσοστό άνω του **40%** τον Ιούλιο – Σεπτέμβριο από περίπου 15% το πρώτο εξάμηνο του έτους 2015. Η τάση αυτή αντικατοπτρίζεται επίσης στα στοιχεία του κύκλου εργασιών POS για τις χρεωστικές κάρτες, το οποίο αναφέρθηκε ότι σχεδόν διπλασιάστηκε σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους.

Οι παραπάνω τάσεις αναφέρθηκαν ότι συνεχίστηκαν στο Δ' τρίμηνο του 2015 όταν οι εποχιακές δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες σε συνδυασμό με φορολογικές υποχρεώσεις, είναι συνήθως υψηλές. Συνεπώς, η μέση αξία των συναλλαγών χωρίς μετρητά (κατοίκους και μη κατοίκους) εκτιμάται ότι αυξήθηκε κατά 90% σε ετήσια βάση κατά μέσο όρο στο Β' εξάμηνο του 2015 και κατά 47% σε σχέση με το 2015, που αντιστοιχεί στο 6,8% του Α.Ε.Π. του 2015, από 4,7% το 2014.

Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι οι μεταβολές στο μέγεθος της παραοικονομίας έχουν ισχυρό αντίκτυπο στις μακροοικονομικές τάσεις. Πράγματι, μια αυξανόμενη παραοικονομία δημιουργεί μια πτωτική τάση στις επίσημες στατιστικές, επηρεάζοντας κυρίως τους εθνικούς λογαριασμούς και τα στοιχεία της έρευνας εργατικού δυναμικού και υπονομεύει τη δημοσιονομική αποτελεσματικότητα **μειώνοντας τη φορολογική βάση** και στρεβλώνοντας τον σχεδιασμό των κοινωνικών πολιτικών. Η πρόσφατη αλλαγή στις συνήθειες πληρωμών στην Ελλάδα είχε το αντίθετο αποτέλεσμα, με τη μετατόπιση της δραστηριότητας από την άτυπη στην τυπική οικονομία και εκτιμάται ότι θα βελτιώσει σημαντικά το ΑΕΠ, την απασχόληση και τις δημοσιονομικές εξελίξεις.

4.3.2 ΠΩΛΗΣΕΙΣ & ΚΕΡΑΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ

Η αυξανόμενη πίεση στις ελληνικές επιχειρήσεις για να συμμορφωθούν με τη ζήτηση των πελατών τους για αποδοχή πληρωμών χωρίς μετρητά υποστήριξε την επίσημη δραστηριότητα:

- I. με τη μετατόπιση της ζήτησης από ανεπίσημους / σκιώδεις προμηθευτές αγαθών και υπηρεσιών σε επίσημες επιχειρήσεις που λειτουργούν στην επίσημη οικονομία
- II. αναγκάζοντας ορισμένες μικρότερες επιχειρήσεις και εργαζόμενους για ίδιο λογαριασμό που συμμετέχουν σε ανεπίσημες δραστηριότητες να στραφούν στην επίσημη οικονομία

III. καταστέλλοντας ή αναστέλλοντας τις δραστηριότητες της παραοικονομίας, ελλείπει επαρκών μετρητών

IV. στηρίζοντας τους εγχώριους προμηθευτές λόγω των περιορισμών στις συναλλαγές με το εξωτερικό. Οι παραπάνω εξελίξεις ενθάρρυναν την υγιή και φορολογητέα επιχειρηματική δραστηριότητα, ιδιαίτερα των μεγάλων επιχειρήσεων και έτσι στήριξαν τα επίσημα στοιχεία για το Α.Ε.Π. και τα φορολογικά έσοδα.

Στο πλαίσιο αυτό, οι επιχειρήσεις που κατάφεραν να προσαρμοστούν γρήγορα σε αυτό το νέο περιβάλλον περιορισμένων μετρητών απέκτησαν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των ανταγωνιστών τους που εξαρτώνται από τα μετρητά. Η προσαρμογή των μεγαλύτερων επιχειρήσεων στο νέο περιβάλλον των συναλλαγών ήταν σχετικά αβίαστη και ανεκτίμητη σε σύγκριση με τις μικρότερες επιχειρήσεις και τους ελεύθερους επαγγελματίες, οι οποίοι αμφισβητήθηκαν από τις νέες συνθήκες.

Από αυτή την άποψη, οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις υπερέβησαν σαφώς τις μικρότερες και τις πιο εξαρτώμενες από μετρητά επιχειρήσεις όσον αφορά τον κύκλο εργασιών και την κερδοφορία. **Πράγματι, οι πωλήσεις μεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων, εκτός των πρατηρίων καυσίμων και των εταιρειών παροχής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών εκτιμάται ότι είχαν μειωθεί κατά περίπου 3,3% σε ετήσια βάση (στοιχεία ICAP και ELSTAT) και κατά 2,5% περίπου σε σταθερές τιμές το Γ' τρίμηνο του 2015 και κερδοφορία (σε ονομαστικούς όρους, στοιχεία εθνικών λογαριασμών) σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2014. Αντίθετα, οι πωλήσεις μικρομεσαίων επιχειρήσεων μειώθηκαν κατά περισσότερο από 15% σε ετήσια βάση.**

Η αξιοσημείωτη ταχεία και ευρεία ανάκαμψη των τομεακών δεικτών επιχειρηματικής εμπιστοσύνης (I.O.B.E. / Επιτροπή της Ε.Ε.) τους τελευταίους μήνες υποδήλωνε επίσης τη βελτίωση των συνθηκών για τις μεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις, οι οποίες αποτελούν τους κύριους συντελεστές σε αυτές τις έρευνες.

4.4 Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ & Η ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ

4.4.1 ΣΚΙΩΔΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Η σκιώδης οικονομία της Ελλάδας υπολογίζεται σε **44 δισεκατομμύρια ευρώ**, ή αλλιώς στο 25% του Α.Ε.Π. το 2014 (**Schneider, ΟΟΣΑ, 2014**). Η ελληνική σκιώδης οικονομία είναι από τις μεγαλύτερες στην ευρωζώνη, μαζί με τις χώρες της Βαλτικής και

την Κύπρο και θεωρείται ότι αντικατοπτρίζει τις μακροχρόνιες ανταγωνιστικές και δημοσιονομικές ελλείψεις της οικονομίας. Είναι σαφές ότι η στήριξη για την αύξηση του Α.Ε.Π. από τη βιώσιμη μείωση της παραοικονομίας, σε επίπεδα συγκρίσιμα με το μέσο όρο της ζώνης του ευρώ κατά 15% του Α.Ε.Π. ή σχεδόν κοντά στο μέσο όρο του 19% του Α.Ε.Π. για τις χώρες της νότιας ζώνης του ευρώ, θα ήταν σημαντική.

Η διεθνής εμπειρία υποδηλώνει **ισχυρή θετική συσχέτιση μεταξύ του μεγέθους της δραστηριότητας της παραοικονομίας και του ρόλου των συναλλαγών σε μετρητά** στην οικονομία, καθώς η χρήση μετρητών ελαχιστοποιεί τον κίνδυνο παρακολούθησης από τις φορολογικές αρχές. Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι η Ελλάδα είναι μια από τις πιο εξαρτημένες από τα μετρητά οικονομίες της ζώνης του ευρώ, ενώ οι ταμειακές συναλλαγές αντιπροσώπευαν λιγότερο από το 5,0% του Α.Ε.Π. έως το 2014, ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά στη ζώνη του ευρώ, που έχει κατά μέσο όρο 15,5% του Α.Ε.Π. Επιπλέον, αν και η Ελλάδα ήταν μόνο ελαφρώς κάτω από το μέσο όρο της ζώνης του ευρώ όσον αφορά τον αριθμό των εκδοθέντων καρτών ανά κάτοικο (1,2 έναντι 1,4 για τη ζώνη του ευρώ το 2014), το ποσοστό χρησιμοποίησης ήταν εξαιρετικά χαμηλό, όπως μετράται με την αξία των μέσων ετήσιων πληρωμών ανά κάρτα (312 ευρώ στην Ελλάδα έναντι του μέσου όρου της ευρωζώνης που ήταν 3.800 το 2014).

Πράγματι, **ο κυρίαρχος ρόλος των πολύ μικρών επιχειρήσεων** στην επιχειρηματική διάρθρωση της Ελλάδας (77% της απασχόλησης του ιδιωτικού τομέα έναντι 61% στη ζώνη του ευρώ) και το **υψηλό ποσοστό αυτοαπασχολούμενων** στη συνολική απασχόληση (25%, το υψηλότερο μερίδιο στη ζώνη του ευρώ, σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ζώνης του ευρώ 10%) φαίνεται να συνδέεται στενά τόσο με τον μεγάλο ανεπίσημο τομέα της οικονομίας όσο και με την υψηλή εξάρτηση της οικονομίας από τα μετρητά. Η μεγαλύτερη τάση για φοροδιαφυγή επιβεβαιώνεται από την εξαιρετικά χαμηλή συμβολή των ελεύθερων επαγγελματιών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων στα φορολογικά έσοδα.

4.4.2 Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗΣ – ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Ένα από τα σημαντικά πλεονεκτήματα στα οποία συνέβαλε η επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων και μέσω αυτών η επέκταση των ηλεκτρονικών συναλλαγών, είναι η πάταξη της φοροδιαφυγής και της αποφυγής των φόρων, των φυσικών προσώπων και των επιχειρήσεων. Στην Ελλάδα τα τελευταία έξι χρόνια, ορισμένα βασικά οικονομικά

μεγέθη έχουν εκτροχιαστεί λόγω της δημοσιονομικής κρίσης, και για αυτό το λόγο κρίνεται επιτακτική η ανάγκη εξεύρεσης των μέσων αυτών που θα δώσουν τη δυνατότητα να ισορροπήσουν τα μεγέθη αυτά.

Ένα βασικό οικονομικό μέγεθος είναι τα δημοσιονομικά ελλείμματα που δημιουργούνται από την ανεπάρκεια πόρων προκειμένου να καλυφθούν οι δημόσιες δαπάνες. Προκειμένου, να μειωθούν τα ελλείμματα, σύμφωνα με τους στόχους που τίθενται κάθε φορά, θα πρέπει να μειωθούν οι δαπάνες ή να αυξηθούν τα έσοδα ή και ο συνδυασμός και των δύο. Τα τελευταία έτη, το βάρος έχει μετατοπιστεί στην αύξηση των δημοσίων εσόδων και κυρίως στην επιβολή νέων φόρων και στην αύξηση των υφιστάμενων φόρων. Αποτέλεσμα είναι να επιβαρύνονται συνεχώς οι συνεπείς φορολογούμενοι ή αυτοί που δεν έχουν τη δυνατότητα να αποκρύψουν εισοδήματα, με μεγαλύτερους φόρους. Η υιοθέτηση της πολιτικής της αύξησης των φόρων, για την αντιμετώπιση των ελλειμμάτων θα πρέπει το κράτος να ακολουθήσει τέτοιες μεθόδους που να διευρύνουν τη φορολογική βάση, με εντοπισμό της φορολογητέας ύλης που δεν συλλαμβάνεται. Επίσης, είναι γνωστό ότι όσο αυξάνεται η φορολογική επιβάρυνση, τόσο μεγαλύτερο κίνητρο έχουν οι πολίτες να φοροδιαφύγουν και να αποφύγουν την καταβολή των φόρων, δηλαδή είναι μεγέθη μεταξύ τους ευθέως ανάλογα.

Οι έννοιες της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής, ορίζονται στις διατάξεις της φορολογικής νομοθεσίας και ειδικότερα στα άρθρα 66 και 38 του Νόμου 4174/2013 «Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας». Το άρθρο 38 (περί φοροαποφυγής) θα πρέπει να το λαμβάνει υπόψη του όποιος ασχολείται με το φορολογικό σχεδιασμό των επιχειρήσεων. Σε αντίθεση με τη φοροδιαφυγή, η οποία είναι παράνομη, η φοροαποφυγή, η έννοια της οποίας για πρώτη φορά περιλήφθηκε στις διατάξεις της φορολογικής νομοθεσίας στο Νόμο 4174/2013 Κ.Φ.Δ., κινείται κατά κανόνα στα όρια του νόμου. Ωστόσο, πολλές μορφές φοροαποφυγής αντιβαίνουν στο πνεύμα του νόμου, διευρύνοντας όσο το δυνατό περισσότερο την ερμηνεία του τι συνιστά «νόμιμη ενέργεια», ώστε να ελαχιστοποιηθεί η συνολική φορολογική συνεισφορά του φορολογουμένου. Χρησιμοποιώντας επιθετικές τεχνικές φορολογικού σχεδιασμού, ορισμένες εταιρείες εκμεταλλεύονται νομικά κενά των φορολογικών συστημάτων για να μην καταβάλλουν τους φόρους που τους αναλογούν. Επιπλέον, τα φορολογικά συστήματα σε πολλές χώρες επιτρέπουν στις επιχειρήσεις να μεταφέρουν με τεχνητό τρόπο τα κέρδη στη δικαιοδοσία άλλων χωρών, με αποτέλεσμα να ενθαρρύνεται αυτός ο φορολογικός σχεδιασμός.

Το Ευρωπαϊκό οικονομικό περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιούνται οι ελληνικές επιχειρήσεις, είναι ένα ανοικτό σύστημα διακίνησης κεφαλαίων, προϊόντων, εργαζομένων και υπηρεσιών. Οι επιχειρήσεις εκμεταλλευόμενες τα πλεονεκτήματα, που τους παρέχουν οι ισχύοντες χαμηλοί φορολογικοί συντελεστές σε άλλα κράτη μέλη, μεταφέρουν τις δραστηριότητες τους σε αυτά, με συνέπεια την απώλεια εσόδων για το Ελληνικό Δημόσιο αλλά και θέσεων εργασίας στη χώρα μας. Το μέγεθος των επιχειρήσεων στην Ελλάδα είναι λίγες μεγάλες επιχειρήσεις, πολλές μικρομεσαίες και μικρές επιχειρήσεις. Πολλές επιχειρήσεις έχουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα όπως:

- μικρό μέγεθος, με λίγο προσωπικό ή με αποκλειστικά αυτοαπασχολούμενο τον ιδιοκτήτη
- παροχής υπηρεσιών
- κατά τη διεκπεραίωση των συναλλαγών, δεν εμπλέκονται πολλά πρόσωπα αλλά στην πραγματικότητα υλοποιούνται εξολοκλήρου από τον ιδιοκτήτη. Αυτό έχει σαν συνέπεια τη δυνατότητα της μη έκδοσης του φορολογικού στοιχείου της συναλλαγής ή της έκδοσης με αξία μέρους της συναλλαγής. Από αυτές τις ενέργειες υπάρχει απώλεια άμεσων φόρων (εισοδήματος) αλλά και έμμεσων (Φ.Π.Α.) τα οποία εξολοκλήρου καρπώνεται ο επιχειρηματίας ή μέρος αυτών και ο αντισυμβαλλόμενος, κατόπιν διαπραγμάτευσης.

Τις επιχειρήσεις, θα μπορούσαμε να τις κατατάξουμε ανάλογα με το μέγεθος τους και το αντικείμενο δραστηριότητας τους σε χαμηλού- μέτριου-υψηλού κινδύνου για φοροδιαφυγή, τουλάχιστον ως προς την έκδοση των στοιχείων των συναλλαγών. Οι μεγάλοι μεγέθους επιχειρήσεις, κατά κανόνα δεν χρησιμοποιούν αυτές τις μεθόδους προκειμένου να αποφύγουν τη φορολόγηση. Αυτές κυρίως που ανήκουν σε ομίλους και ιδιαίτερα σε διεθνούς ομίλους, αξιοποιούν τη δυνατότητα της μεταφοράς κερδών μέσω της ενδοομιλικής τιμολόγησης (transfer pricing).

4.4.3 ΜΕΤΡΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Από την πλευρά της πολιτείας και των τραπεζών, θα πρέπει να αναληφθούν άμεσα πρωτοβουλίες που να ενθαρρύνουν τη χρήση του πλαστικού χρήματος (πιστωτικές / χρεωστικές κάρτες) με τη χορήγηση κινήτρων, αλλά και με την καθιέρωση αντικινήτρων που να καθιστούν απαγορευτική τη χρήση των μετρητών, με στόχο την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Τέτοια μέτρα θα μπορούσαν να είναι:

- Υποχρεωτική χρήση καρτών για όλες τις συναλλαγές από ένα ποσό και πάνω και διασταύρωση των πληρωμών μέσω τερματικών αποδοχής καρτών (POS) με παραστατικά πωλήσεων
- Υποχρεωτική καταβολή μισθοδοσίας και εισφορών σε Ασφαλιστικά Ταμεία μέσω τραπεζικών ηλεκτρικών μέσων πληρωμής και άμεση απόδοση εισφορών στα ταμεία
- Υποχρεωτική χρήση τερματικών αποδοχής καρτών (POS) από όλες τις επιχειρήσεις και τους ελεύθερους επαγγελματίες που συναλλάσσονται με πελάτες
- Μείωση των αμοιβών που λαμβάνουν οι τράπεζες επί των συναλλαγών με τη χρήση πλαστικού χρήματος. (όχι μεγάλες προμήθειες επί των συναλλαγών)
- Να καθιερωθούν κίνητρα στους πελάτες αλλά και στις επιχειρήσεις, έτσι ώστε να εξοικειωθούν στη χρήση των ηλεκτρονικών συναλλαγών, όπως είναι για παράδειγμα το κτίσιμο του αφορολόγητου με τις δαπάνες που προκύπτουν από τις βεβαιώσεις των τραπεζών
- Να μην υπάρχουν διατάξεις που δημιουργούν αντικίνητρα για τη χρήση τους, από τους καταναλωτές
- Καθιέρωση αντικινήτρων για τις αναλήψεις μετρητών (από ATM ή ταμείο τραπεζικών καταστημάτων)
- Υποχρεωτικά όλες οι πληρωμές του Δημοσίου να γίνονται σε ηλεκτρονική μορφή
- Παρακράτηση μέρους του αναλογούντος Φ.Π.Α κάθε συναλλαγής μέσω κάρτας, (είσπραξη του Φ.Π.Α μέσω των τερματικών αποδοχής POS και απόδοσή του στο κράτος)
- Ενημέρωση και εκπαίδευση πολιτών (επιχειρηματιών και καταναλωτών) για τα οφέλη από τη χρήση καρτών στις καθημερινές συναλλαγές για τους ίδιους και το κράτος.

Σε αυτό το σημείο, πρέπει να τονιστεί ότι για να υπάρχει αποτέλεσμα στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής πρέπει να γίνει συνείδηση σε όλους τους πολίτες ότι η φοροδιαφυγή βλάπτει τα συμφέροντα όλων. Η εκπαίδευση στο σχολείο, αποτελεί κομβικό σημείο, για την μετέπειτα διαδρομή μέσα στο κοινωνικό σύνολο και πρέπει να αξιοποιηθεί προκειμένου να αλλάξει η κουλτούρα στις νεότερες γενιές σχετικά με το θέμα της αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής. Αυτό που κρίνεται απαραίτητο είναι να καλλιεργηθεί η φορολογική συνείδηση των πολιτών, και στο πλαίσιο της κοινωνικής ευθύνης πολλοί παράγοντες θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, όπως

και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης θα μπορούσαν να ενημερώνουν για τις συνέπειες στην φοροδιαφυγή και της μη λήψης από τους καταναλωτές των αποδείξεων των συναλλαγών.

Συμπερασματικά, η επιβολή των κεφαλαιακών περιορισμών ωρίμασε τις συνθήκες για τη χρήση των ηλεκτρονικών συναλλαγών. Οι συναλλαγές με ηλεκτρονικά μέσα πληρωμών έγιναν μέρος της καθημερινότητας των καταναλωτών. Έτσι δημιουργήθηκε ευνοϊκό περιβάλλον για τη μετάβαση από τις συναλλαγές με μετρητά, στις ηλεκτρονικές συναλλαγές με τη χρήση καρτών (χρεωστικών, πιστωτικών και προπληρωμένων) και τη χρήση του e – banking, συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο στη μείωση της φοροδιαφυγής και την αύξηση των δημοσίων εσόδων. *Η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής έχει ως αποτέλεσμα τη δικαιότερη κατανομή των φορολογικών βαρών για τους φορολογούμενους Έλληνες πολίτες.*

ΣΥΝΟΨΗ & ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνοψίζοντας των όσων αναφέρθηκαν στην παρούσα εργασία, θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι κεφαλαιακοί έλεγχοι («capital controls») δεν είναι αποτελούν ένα σύγχρονο οικονομικό φαινόμενο, αλλά όπως είδαμε στη συνοπτική ιστορική μας αναδρομή, τους συναντάμε και μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, καθώς η ανάγκη επιβολής τους κρίθηκε απαραίτητη την περίοδο εκείνη προκειμένου να διορθωθούν όσα ο πόλεμος αυτός συνέτριψε στο πέρασμά του.

Οι κεφαλαιακοί έλεγχοι, αποτελούν ένα «οικονομικό εργαλείο» που χρησιμοποιούν οι Κυβερνήσεις και οι Κεντρικές Τράπεζες των χωρών, προκειμένου να ασκήσουν αποτελεσματικά δημοσιονομική και νομισματική πολιτική ώστε να επιτύχουν οικονομική σταθερότητα και ισορροπία στα οικονομικά τους μεγέθη. Ως προς την άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής, με την επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων, μέσω για παράδειγμα της αύξησης των φόρων, θα μπορούσε να επιτευχθεί δημοσιονομική ισορροπία και εξισορρόπηση του Κρατικού προϋπολογισμού, επιτυγχάνοντας πρωτογενή πλεονάσματα. Ως προς την άσκηση νομισματικής πολιτικής οι κεφαλαιακοί έλεγχοι επιβάλλονται για λόγους προστασίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος μιας χώρας, αποσκοπώντας στην αποκατάσταση της ρευστότητας μιας οικονομίας καθώς απώτερος στόχος είναι η οικονομική σταθερότητα και η δημοσιονομική ισορροπία.

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική οικονομική κρίση του 2008 που ξεκίνησε από τις Η.Π.Α. και επηρέασε και την Ευρώπη, λόγω της ελεύθερης μεταφοράς κεφαλαίων, προκάλεσε την επιβολή κεφαλαιακών ελέγχων προκειμένου να μη καταρρεύσουν τα χρηματοπιστωτικά συστήματα των Ευρωπαϊκών χωρών από τις απώλειες που είχαν. Τα ερωτήματα όμως που γεννιούνται είναι τα εξής:

- τι προκάλεσε την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση;
- είναι αποτελεσματικοί οι κεφαλαιακοί έλεγχοι ως ένα μέτρο για την αντιμετώπιση των οικονομικών κρίσεων, ή μήπως η μεταβολή των οικονομικών πολιτικών θα επέφερε την κατάργησή τους;
- θα μπορούσαν να αποφευχθούν στο μέλλον τέτοιου είδους κρίσεις;

Τα ερωτήματα αυτά δεν είναι δυνατό να απαντηθούν στα πλαίσια αυτής της εργασίας, απλά τα αναφέρουμε για αναδείξουμε την αιτία επιβολής των κεφαλαιακών ελέγχων.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, οι κεφαλαιακοί έλεγχοι επιβλήθηκαν τον Ιούνιο του 2015, προκειμένου να προστατευθεί το εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα από την έλλειψη ρευστότητας που θα προκαλούσε η απόφαση του «Eurogroup» να μην συνεχίσει τη δανειακή συμφωνία προς την Ελλάδα. Η Ελλάδα από το 2010 και έπειτα, ακολούθησε ένα πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής, με την υποστήριξη των θεσμών της Ε.Ε. και του Δ.Ν.Τ. καθώς η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση δεν την άφησε ανεπηρέαστη, μιας και είναι μέλος της Ευρωζώνης και λειτουργεί μέσα σε ένα ανοικτό σύστημα οικονομίας με ότι αυτό συνεπάγεται.

Η επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων («capital controls») κρίθηκε αναγκαία στην περίπτωση της Ελλάδας μιας και μέχρι τότε δεν είχε καταφέρει να φέρει σε ισορροπία τα δημοσιονομικά της μεγέθη, ακολουθώντας μια σειρά μεταρρυθμίσεων, αλλά παράλληλα εξακολουθούσε να υπάρχει σημαντική εκροή καταθέσεων από το χρηματοπιστωτικό σύστημα. *Οι κεφαλαιακοί έλεγχοι με την επιβολή τους επέφεραν την καθιέρωση της ψηφιακής τεχνολογίας ως προς τις συναλλαγές των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων, δηλαδή την καθιέρωση των ηλεκτρονικών πληρωμών και ηλεκτρονικών τιμολογήσεων, προκειμένου το Κράτος να πατάξει την φοροδιαφυγή και την φοροαποφυγή, με άμεσο στόχο την αύξηση των δημοσίων εσόδων και μετέπειτα την επίτευξη της οικονομικής σταθερότητας και δημοσιονομικής ισορροπίας και την αποκατάσταση της ρευστότητας των τραπεζών.*

Μια ακόμη επιδίωξη είναι η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη εξάλειψη της παραοικονομίας και η επιτυχής μετάβαση με τη χρήση των ηλεκτρονικών πληρωμών, από την ανεπίσημη στην επίσημη οικονομία. Ο περιορισμός της παραοικονομίας οδηγεί στο να αυξηθούν τα δημόσια έσοδα, να μην υπάρχει στρέβλωση των οικονομικών δεικτών και αλλοίωση των στατιστικών στοιχείων τα οποία με τη σειρά τους επηρεάζουν τις κοινωνικές πολιτικές του κράτους. Ακόμη με την πάταξη της παραοικονομίας επιτυγχάνεται η εξάλειψη της τρομοκρατίας καθώς και κάθε άλλης εγκληματικής ενέργειας η χρηματοδότηση των οποίων προέρχεται από παράνομες οικονομικές δραστηριότητες.

Εν κατακλείδι, η εργασία αυτή αποτελεί μια ελάχιστη προσπάθεια στο να προσεγγισθεί αποτελεσματικά η επίδραση των κεφαλαιακών ελέγχων αλλά και του λογιστικού χρέους στα φορολογητέα κέρδη των επιχειρήσεων, μιας και η επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων στην Ελλάδα αποτελεί ένα πρόσφατο οικονομικό γεγονός το οποίο δεν έχει ακόμη επίσημα αποτυπωθεί επιστημονικά από την ακαδημαϊκή κοινότητα ως προς

τις συνέπειες τους στα διάφορα οικονομικά μεγέθη, έτσι ώστε να υπάρχει πρωτογενές υλικό που θα βοηθούσε στην εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων ως προς το πώς επηρέασαν την κερδοφορία των επιχειρήσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

✓ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

1. Fischer, Stanley (1997). "Capital Account Liberalization and the Role of the IMF". International Monetary Fund. Retrieved 2 April 2014.
2. Jonathan D. Ostry, Atish R. Ghosh, Karl Habermeier, Marcos Chamon, Mahvash S. Qureshi, and Dennis B.S. Reinhardt (2010-02-19). "Capital Inflows: The Role of Controls." Staff Position Note 10/04. International Monetary Fund.
3. Jonathan D. Ostry, Atish R. Ghosh, Karl Habermeier, Luc Laeven, Marcos Chamon, Mahvash S. Qureshi, and Annamaria Kokenyne (April 2011), "Managing Capital Inflows: What Tools to Use?, IMF Staff Discussion Notes No. 11/06." International Monetary Fund.
4. The Economist (February 2010), "The IMF changes its mind on controls on capital inflows."
5. Financial Times (February 2010), "IMF reconsiders capital controls opposition."
6. The Economist (April 2011), "The Reformation: A disjointed attempt by the IMF to refine its thinking on capital controls."
7. Jonathan D. Ostry, Atish R. Ghosh, and Anton Korinek (2012b) "Multilateral Aspects of Managing the Capital Account," SDN/12/10. International Monetary Fund.
8. Eirc Helleiner; Louis W Pauly; et al. (2005). John Ravenhill, ed. Global Political Economy. Oxford University Press. pp. 7–15, 154, 177–204. ISBN 0-19-926584-4.
9. Some of the few pre WWI capital controls had political rather than economic motivations, e.g. between Germany and France after the 1871 Franco Prussian war, but there were a few controls implemented with economic justifications, although not endorsed by mainstream economists.
10. Barry Eichengreen (2008). "chp 1". Globalizing capital: a history of the international monetary system. Princeton University Press. ISBN 0-691-13937-7.
11. Carmen Reinhart and Kenneth Rogoff (2008-04-16). "This Time is Different: A Panoramic View of Eight Centuries of Financial Crises" (PDF). Harvard. p. 8. Archived from the original (pdf) on 2010-07-13. Retrieved 2010-05-28.

12. Michael C. Burda and Charles Wyplosz (2005). *Macroeconomics: A European Text* , 4th edition. Oxford University Press. pp. 246–248 , 515 , 516. ISBN 0-19-926496-1.
13. Expropriation (Aryanization) of Jewish Property
14. "GERMANY: Profitable Tax". *Time Magazine*. 1938-09-26. Retrieved 2010-05-30.
15. Liaquat Ahamed (2009). *Lords of Finance*. Wind Mill Books. ISBN 978-0-09-949308-2.
16. Orlin, Crabbe (1996). *International Financial Markets* (3rd ed.). Prentice Hall. pp. 2–20. ISBN 0-13-206988-1.
17. Larry Elliott; Dan Atkinson (2008). *The Gods That Failed: How Blind Faith in Markets Has Cost Us Our Future*. The Bodley Head Ltd. pp. 6–15, 72–81. ISBN 1-84792-030-6.
18. Dani Rodrik (2010-05-11). "Greek Lessons for the World Economy". Project Syndicate. Retrieved 2010-05-19.
19. Laurence Copeland. *Exchange Rates and International Finance* (4th ed.). Prentice Hall. pp. 10–40. ISBN 0-273-68306-3.
20. Helleiner,, Eric (1995). *States and the Reemergence of Global Finance: From Bretton Woods to the 1990s*. Cornell University Press. ISBN 0-8014-8333-6.
21. Kevin Gallagher (2011-02-20). "Regaining Control? - Capital Controls and the Global Financial Crisis" (PDF). University of Massachusetts Amherst. Retrieved 2011-06-24.
22. Wolf, Martin (2009). "passim, esp. preface and chpt. 3". *Fixing Global Finance*. Yale University Press.
23. Carmen Reinhart and Kenneth Rogoff (2010). *This Time Is Different: Eight Centuries of Financial Folly*. Princeton University Press. pp. passim, esp. 66 , 92–94, 205 , 403. ISBN 0-19-926584-4.
24. Roberts, Richard (1999). *Inside International Finance*. Orion. p. 25. ISBN 0-7528-2070-2.
25. Giovanni Dell' Ariccia, Julian di Giovanni, Andre Faria, Ayhan Kose, Paolo Mauro, Jonathan D. Ostry, Martin Schindler, and Marco Terrones, 2008, "Reaping the Benefits of Financial Globalization," IMF Occasional Paper No. 264 (International Monetary Fund).

26. James M. Boughton. "Silent Revolution: The International Monetary Fund 1979–1989". International Monetary Fund. Retrieved 2009-09-07.
27. China and India still retain capital controls as late as 2010
28. Kate Galbraith, ed. (2001). Globalization. *The economist*. pp. 286–290. ISBN 1-86197-348-9
29. Masahiro Kawai; Shinji Takagi (2003-05-01). "RETHINKING CAPITAL CONTROLS:THE MALAYSIAN EXPERIENCE" (PDF). Ministry of Finance (Japan). Archived from the original (PDF)on 2011-03-24. Retrieved 2010-05-28.
30. Jagdish Bhagwati (2004) In defense of Globalization. Oxford University Press; pp.199-207
31. *The Economist* (2003) A place for capital controls
32. Chris Giles; Ralph Atkins; Krishna Guha. "The undeniable shift to Keynes". *The Financial Times*. Retrieved 2009-01-23
33. IMF Completes First Review Under Stand-By Arrangement with Iceland, Extends Arrangement, and Approves US\$167.5 Million Disbursement, Press Release No. 09/375, October 28, 2009
34. A Beattie; K Brown; P Garnham; J Wheatley; S Jung-a; J Lau (2009-11-19). "Worried nations try to cool hot money". *The Financial Times*. Retrieved 2009-12-15.
35. Paul Mason (journalist) (2010). *Meltdown: The End of the Age of Greed* (2nd edition). Verso. pp. 196–199. ISBN 978-1-84467-653-8.
36. Dani Rodrik (2010-03-11). "The End of an Era in Finance". Project Syndicate. Retrieved 2010-05-24
37. Kevin Gallagher (2010-03-01). "Capital controls back in IMF toolkit". *The Guardian*. Retrieved 2010-05-24
38. Arvind Subramanian (2009-11-18). "Time For Coordinated Capital Account Controls?". *The Baseline Scenario*. Retrieved 2009-12-15
39. "THE LIBERALIZATION AND MANAGEMENT OF CAPITAL FLOWS: AN INSTITUTIONAL VIEW" (PDF). International Monetary Fund. 2012-12-03. Retrieved 2012-12-04

40. Lex team (2010-06-10). "Capital controls". The Financial Times. Retrieved 2010-07-01
41. Song Jung- (2010-06-14). "Seoul curbs capital flows to rein in won fluctuations". The Financial Times. Retrieved 2010-07-01
42. Kevin Brown (2010-06-30). "Asia toys with introducing capital controls". The Financial Times. Retrieved 2010-07-01
43. Ambrose Evans-Pritchard (2010-09-29). "Capital controls eyed as global currency wars escalate". The Daily Telegraph. Retrieved 2010-09-29
44. West inflates EM 'super bubble'. The Financial Times. 2010-09-29. Retrieved 2010-09-29
45. George Soros (2010-10-07). China must fix the global currency crisis. The Financial Times. Retrieved 2010-10-14
46. "Chile Not Planning Capital Controls For Region-Beating Peso, Larrain Says". Bloomberg L.P. 2010-10-09. Retrieved 2010-10-14
47. Sebastian Mallaby (2011-04-14). "The IMF needs to find its voice again". The Financial Times. Retrieved 2011-12-15
48. Ragnar Arnason; Jon Danielsson (2011-11-14). "Capital controls are exactly wrong for Iceland". Vox EU. Retrieved 2011-12-15
49. "US business defends capital controls in trade pacts". Reuters. 2011-02-08. Retrieved 2011-06-24
50. Jonathan D. Ostry, Atish R. Ghosh, Marcos Chamon, Mahvash S. Qureshi, 2012a, "Tools for Managing Financial-Stability Risks from Capital Inflows," Journal of International Economics, vol. 88(2), pp. 407-421
51. Robin Harding (2011-04-05). "IMF gives ground on capital controls". The Financial Times. Retrieved 2011-04-16
52. IMF staffers (2011-04-05). "IMF Develops Framework to Manage Capital Inflows". International Monetary Fund. Retrieved 2011-04-16
53. Kevin Gallagher (2010-11-29). "The IMF must heed G20 decisions". The Guardian. Retrieved 2011-12-15

54. Oliver Bush; Katie Farrant; Michelle Wright (2011-12-09). "Reform of the International Monetary and Financial System" (PDF). Bank of England. Retrieved 2011-12-15
55. Simon Rabinovitch (2011-12-18). "China opens up to offshore renminbi investors". The Financial Times. Retrieved 2011-12-20
56. Arvind Subramanian (2012-01-09). "China and India: right policy, wrong place". The Financial Times. Retrieved 2012-01-17
57. Capital Controls: Gates and Walls Archived January 14, 2013, at the Wayback Machine. by Michael W. Klein (Tufts), September 2012
58. Did the Indian capital controls work as a tool of macroeconomic policy?, IMF Economic Review, September 2012.
59. Navigating Capital Flows in Brazil and Chile by Brittany Baumann and Kevin Gallagher (BU), June 2012
60. Capital Controls and Spillover Effects: Evidence from Latin-American Countries by Frederic J. Lambert, Julio Ramos-Tallada and Cyril Rebillard (Banque de France), December 2011
61. Bubble Thy Neighbor: Portfolio Effects and Externalities from Capital Controls by Kristin J. Forbes (MIT), April 2012
62. "Iceland Lifts Capital Controls". Prime Minister's Office. Retrieved 2017-05-25.
63. "Cyprus lifts all capital controls as banks recover". BBC News. 6 April 2015.
64. Anton Korinek. "The New Economics of Prudential Capital Controls" (PDF). IMF Economic Review 59(3), pp. 523-561
65. Anton Korinek (2010-05-01). "Regulating Capital Flows to Emerging Markets: An Externality View" (PDF). University of Maryland. Retrieved 2011-07-12
66. Eswar S. Prasad; Raghuram G. Rajan; Arvind Subramanian (2007-04-16). "Foreign Capital and Economic Growth" (PDF). Peterson Institute. Retrieved 2009-12-15.
67. Heakal, Reem. "Understanding Capital And Financial Accounts In The Balance Of Payments". Investopedia. Retrieved 2009-12-11.

✓ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

68. Αδαμόπουλος, Αναστάσιος. "Το ελληνικό υπουργείο Οικονομικών ανακοινώνει τις τροποποιήσεις του κεφαλαιακού ελέγχου | GreekReporter.com". Ανακτήθηκε 2016-08-03
69. Αδαμόπουλος, Αναστάσιος. "Το ελληνικό υπουργείο Οικονομικών κάνει δύο αλλαγές στις επιφυλάξεις του κεφαλαιακού ελέγχου" GreekReporter.com ". Ανακτήθηκε 2016-08-03
70. Ελπίδα, Kerin (2015-08-04). «Οι ελληνικές επιχειρήσεις εγκατέλειψαν την αναπνοή τους ως κεφαλές ελέγχου κεφαλαίου». Financial Times . ISSN 0307-1766 . Ανακτήθηκε 2016-08-03
71. Αδαμόπουλος, Αναστάσιος. "Περισσότεροι έλεγχοι κεφαλαίου άρχισαν στην Ελλάδα | GreekReporter.com" . Ανακτήθηκε 2016-08-03
72. Αδαμόπουλος, Αναστάσιος. "Οι κεφαλαιουχικοί έλεγχοι στο Χρηματιστήριο Αθηνών να ακυρωθούν | GreekReporter.com" . Ανακτήθηκε 2016-08-03
73. Μακρίς, Α. "Ο Υπουργός Οικονομικών της Ελλάδος Απεξάγει τους Κεφαλαιακούς Ελέγχους | GreekReporter.com" . Ανακτήθηκε 2016-08-03
74. «Η Ελλάδα θα μπορούσε να άρει τους ελέγχους κεφαλαίου μέχρι το τέλος του έτους, λέει ο επικεφαλής της τράπεζας, ANGELIKI KOUTANTOU | Καθημερινή» . Ανακτήθηκε 2016-08-03
75. «Καταθέσεις σε ελληνικές τράπεζες μέχρι 4,5 δις από το τέλος της επισκόπησης διάσωσης | Καθημερινή» . Ανακτήθηκε 2016-08-03
76. Αδαμόπουλος, Αναστάσιος. "Το ελληνικό υπουργείο Οικονομικών ανακοινώνει τις τροποποιήσεις του κεφαλαιακού ελέγχου | GreekReporter.com" . Ανακτήθηκε 2016-08-03
77. Κολάσα-Σικιαρίδη, Κέρι. "Συναλλαγές με μετρητά που πέφτουν ενώ οι Έλληνες χρησιμοποιούν πιστωτικές κάρτες που προκαλούν τις τιμές λιανικής πώλησης τροφίμων να αυξηθούν" GreekReporter.com " . Ανακτήθηκε 2016-08-03
78. "Αξία των συναλλαγών με κάρτα, τα τερματικά POS διπλούν μέσα σε ένα χρόνο, Αλέκος Λιδωρίκης | Καθημερινή" . Ανακτήθηκε 2016-08-03

79. «Η Ελλάδα θα μπορούσε να άρει τους ελέγχους κεφαλαίου μέχρι το τέλος του έτους, λέει ο επικεφαλής της τράπεζας, ANGELIKI KOUTANTOU | Καθημερινή». Ανακτήθηκε 2016-08-03
80. Sputnik. "Ο Τσίπρας: Οι Κεφαλαιουχικοί Έλεγχοι της Ελλάδος θα πρέπει να αρθούν μέχρι το τέλος του 2016" . Sputniknews.com . Ανακτήθηκε 2016-08-03
81. Ζικάκου, Ιωάννα. "Η S & P αναβαθμίζει την Κύπρο μετά την κατάργηση του κεφαλαιακού ελέγχου | GreekReporter.com" . Ανακτήθηκε 2016-08-03
82. "Η Fitch: Οι 4 συστημικές τράπεζες της Ελλάδας θα χρεωθούν εάν οι Κεφαλαιακοί έλεγχοι ακυρωθούν | keeptalkinggreece.com" . Ανακτήθηκε 2016-08-03
83. "Αναβάθμιση για τις τράπεζες, με προσοχή" ekathimerini.com " . Ανακτήθηκε 2016-08-03

✓ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

84. Baumol, W., BlinderA, (2012) «Μακροοικονομική, Αρχές και Πολιτική», εκδόσεις Πασχαλίδη , Αθήνα
85. Αντζουλάτος Α, (2011)«Κυβερνήσεις Χρηματαγορές και Μακροοικονομία» εκδόσεις Διπλογραφία, Αθήνα
86. Κίοχος Π, Παπανικολάου Γ, (2008)«Σύγχρονη Μακροοικονομική: Θεωρία και Πολιτική», Σύγχρονη εκδοτική, Αθήνα
87. Σινανιώτη – Μαρούδη Αριστέα, (2005), «Ηλεκτρονική Τραπεζική», εκδόσεις Σάκκουλα
88. Ιωάννης Δ. Φαρσαρώτας «Κατανοώντας τη σύγχρονη τραπεζική» -- Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2009 - 660 σ. : εικ. ; 25 εκ. + 1 CD-ROM Law
89. Άννα Δεσποτίδου «Παροχή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών από απόσταση»: παράλληλη ερμηνευτική προσέγγιση των διατάξεων της Οδηγίας 2002/65/EK και του άρθρου 4α Ν.2251/1994, μετά το Ν.3587/2007 / -- Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2009 -- xviii, 239 σ. ; 24 εκ. (Σύγχρονα θέματα εμπορικού δικαίου) Law Library 346.082 102 85 /D469-P
90. Σίσσυ-Σπυριδούλα Π. Τσίρου Πιστωτική κάρτα / Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη,2007

✓ ΠΗΓΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

91. Capital controls: Διαθέσιμο στη σελίδα https://www.euretirio.com/elegxoi_kefalaion_capital_controls
92. Capital controls (2017,21February). Ανακτήθηκε 21 Φεβρουαρίου 2017 από : https://en.wikipedia.org/wiki/capital_control
93. Ελληνικές βουλευτικές εκλογές 2015, : Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: https://el.wikipedia.org/wiki/ελληνικές_βουλευτικές_εκλογές_Ιανουαρίου_2015
94. Ελληνικό δημοψήφισμα 2015, : Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: https://el.wikipedia.org/wiki/ελληνικό_δημοψήφισμα_του_2015
95. Δελτίο του ΣΕΒ, οικονομία & επιχειρήσεις, 2 Ιουνίου 2016
96. Άρθρο, « *Η πάταξη της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής μέσω της επέκτασης της χρήσης ηλεκτρονικών συναλλαγών*», Γεώργιου Σταματίου, Θεσσαλονίκη στις 13-11-2015
97. Άρθρο, « *Η χρήση των μετρητών και των ηλεκτρονικών τρόπων πληρωμής στην οικονομία*» , Ευαγγελίας Γεωργίου, Τεύχος 41 Οικονομικό Δελτίο Ιούλιος 2015, Τράπεζα της Ελλάδος
98. Capital controls: Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα : [https:// www.taxheaven.gr](https://www.taxheaven.gr)
99. NBG Economic Analysis Department: διαθέσιμοστηνιστοσελίδα: https://www.nbg.gr/en/the-group/press-office/e-spot_Greece_MacroView_October2015
100. Περιορισμοί στην ανάληψη μετρητών και τη μεταφορά κεφαλαίων – οδικός χάρτης για τη σταδιακή χαλάρωση και άρση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα, <https://www.bankofgreece.gr>
101. Άρθρο, Capitalcontrols: Μύθοι και πραγματικότητα, του Δημήτρη Μάρδα, Υφυπουργού Εξωτερικών
102. Άρθρο, Greek capital controls, Rake in big Tax Revenues , by Andy Dabilis, May 13 2016
103. Άρθρο, κατά 82% αυξήθηκε η αξία των συναλλαγών μέσω mobile banking μετά τα capital controls-29% μέσω internet banking, ανακτήθηκε από www.taxheaven.gr

104. Ηλεκτρονική τραπεζική, «Στροφή από τις Τράπεζες στα εναλλακτικά δίκτυα , καλύτερη εξυπηρέτηση για τον καταναλωτή, Έφη Καραγεωργου, Ελληνική Ένωση Τραπεζών
105. NBG _CASHLESS TRANSACTIONS Economic Analysis Department: διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [https:// www.nbg.gr/en/the-group/press-office/e-spotGreece_MacroView_February2016](https://www.nbg.gr/en/the-group/press-office/e-spotGreece_MacroView_February2016)

[Οπισθόφυλλο. Κενή σελίδα]